

Hovedrapport:

ANSKAFFELSES- UNDERSØKELSEN

Status og utvikling for Innkjøps-Norge

2024

Forord

Anskaffelsesundersøkelsen 2024 er gjennomført, og du leser nå hovedrapporten. De siste årene har undersøkelsen fått et godt fotfeste i innkjøps-Norge med en høy svarprosent. Undersøkelsen gir oss en unik innsikt i offentlige virksomheters evne til å utføre anskaffelser på en strategisk, effektiv og bærekraftig måte.

Årets resultater underbygger at endring tar tid. På overordnet nivå ser det ut til å være små endringer, dykker vi derimot ned i detaljene er det en positiv utvikling på mange områder.

Flere opplever å ha bedre kapasitet til å gjennomføre anskaffelser enn tidligere år. Dette er en sentral forutsetning for at offentlige anskaffelser skal bidra til grønn omstilling og bærekraftig utvikling. Årets undersøkelse viser en betydelig økning i andelen virksomheter som gjør tiltak for å oppnå lav- og nullutslippsløsninger og sirkulær økonomi i anskaffelsene sine. Vi ser samtidig at det er høyere modenhet på strategisk nivå.

Resultatene av Anskaffelsesundersøkelsen gir DFØ et grunnlag for å brukerrete våre tjenester. I tillegg sender vi ut skreddersydde styringspanel som gir virksomhetene mulighet til å forstå sine egne styrker og områder for forbedring. Det er vår måte å gi tilbake til virksomhetene som har deltatt i undersøkelsen, ved å gi de et verktøy for å utvikle og styrke sin anskaffelsesfunksjon.

Det gjør at Anskaffelsesundersøkelsen får direkte nytte for dem som deltar. Det tror vi bidrar til at undersøkelsen har fått den høye oppslutningen i innkjøps-Norge.

Takk til alle som har besvart undersøkelsen!

Vi håper rapporten gir informasjon til ettertanke, og inspirasjon til handling for den enkelte virksomhet. Akademia inviteres til å ta i bruk datagrunnlaget til forskning og utvikling av fagfeltet offentlige anskaffelser.

**Gunnar Wessel
Thomassen**

Fungerende
divisjonsdirektør | DFØ

**Mona Stormo
Andersen**

Seksjonsleder analyse og
innkjøpsledelse | DFØ

Innholdsfortegnelse

Sist oppdatert 30.05.2024

Introduksjon

1. Styring og ledelse
2. Kompetanse
3. Anskaffelsesprosessen
4. Arbeidslivskriminalitet
5. Menneskerettigheter
6. Klima og miljø
7. Innovasjon
8. Digitalisering
9. Bygg, anlegg og eiendom
10. IKT- og skytjenester
11. Konsulenttjenester
12. Avslutning

0

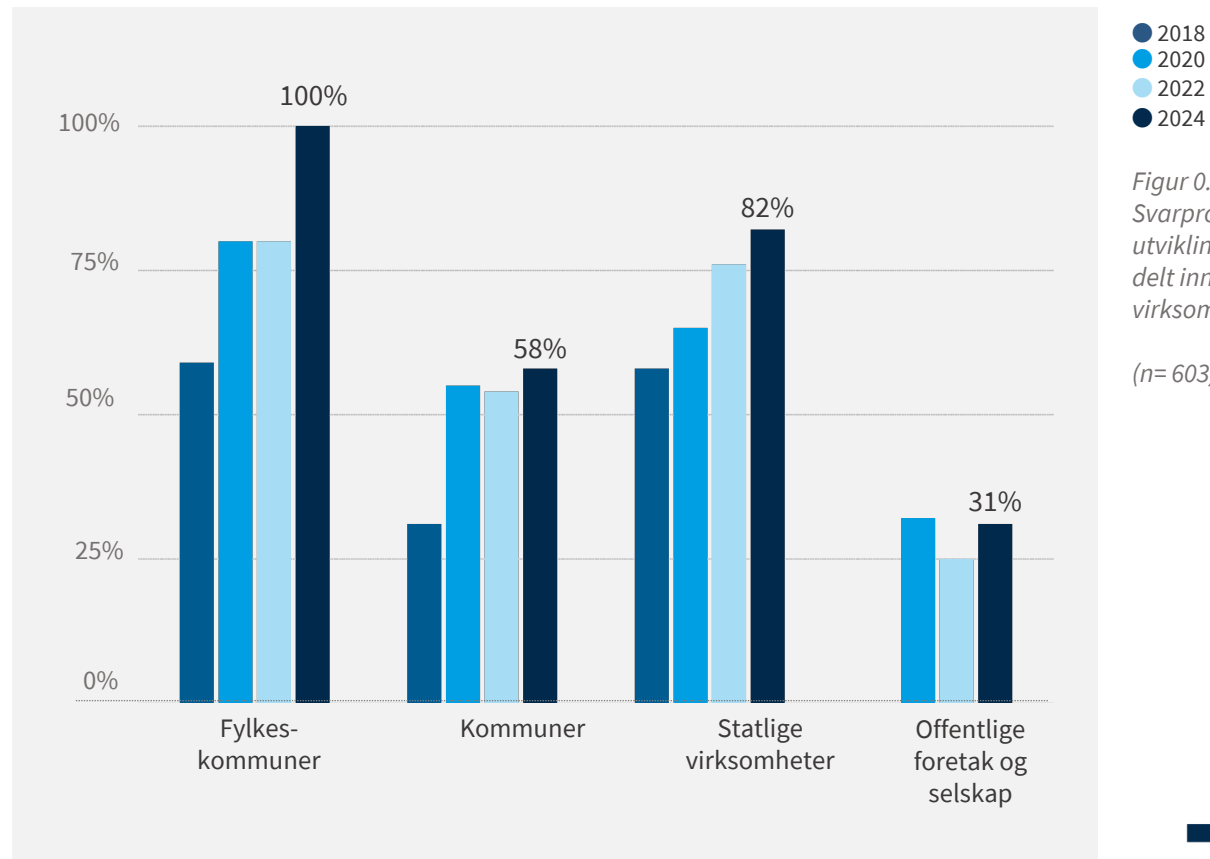
Hvem har svart på undersøkelsen?

Svarprosenten i anskaffelsesundersøkelsen er svært høy, og har de siste årene økt betraktelig. Dette betyr at det er høy sannsynlighet for at funnene er representative, noe som gir DFØ et godt innblikk i modenhet og hvordan offentlige oppdragsgivere bruker ca. 742 mrd. kroner årlig.

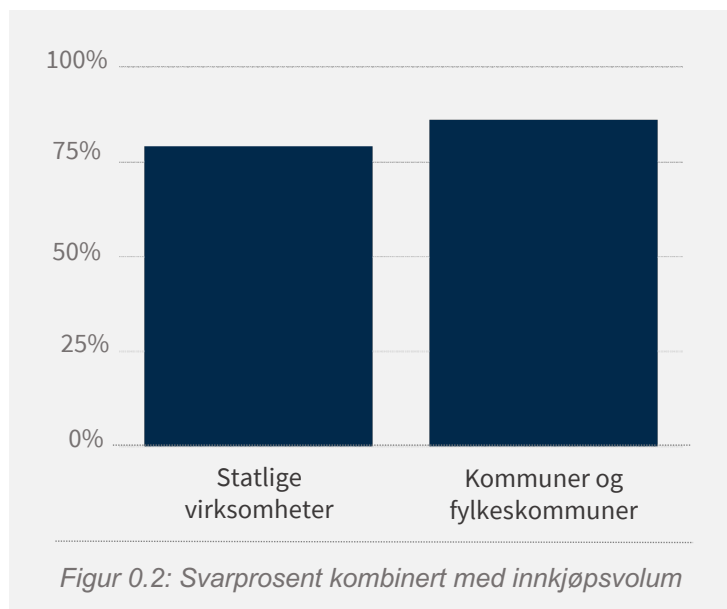
De siste årene har undersøkelsen fått et godt fotfeste i innkjøps Norge, og oppslutningen fortsetter å utvikle seg i en positiv retning.

Svarprosenten for årets undersøkelse er på ca. 48 prosent. Antall respondenter har gått fra 403 i 2020 til 603 i 2024. Vel og merke har andel offentlige foretak og selskap gått noe ned fra 2020, men det er fordi DFØ har utvidet utvalget for denne virksomhetstypen.

Datainnsamlingen ble gjennomført internt i DFØ via et digitalt spørreskjema utarbeidet i SurveyXact. Under datainnsamlingen ble det gjennomført en ringerunde til en del virksomheter. I denne runden ble det identifisert flere forklaringsfaktorer for hvorfor noen virksomheter ikke har svart på undersøkelsen. Dette er grunner som svært begrenset ressurser, gjennomfører ikke anskaffelser og at e-poster ikke er videresendt fra postmottak.

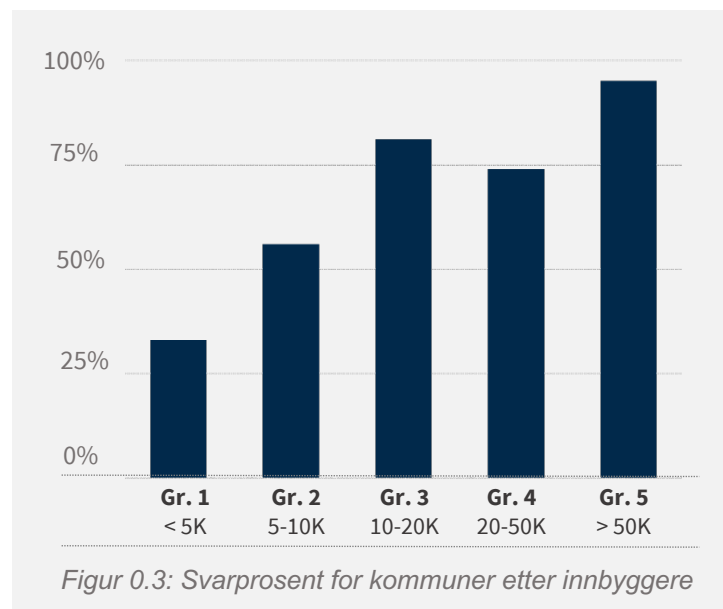

Hvem er respondentene?

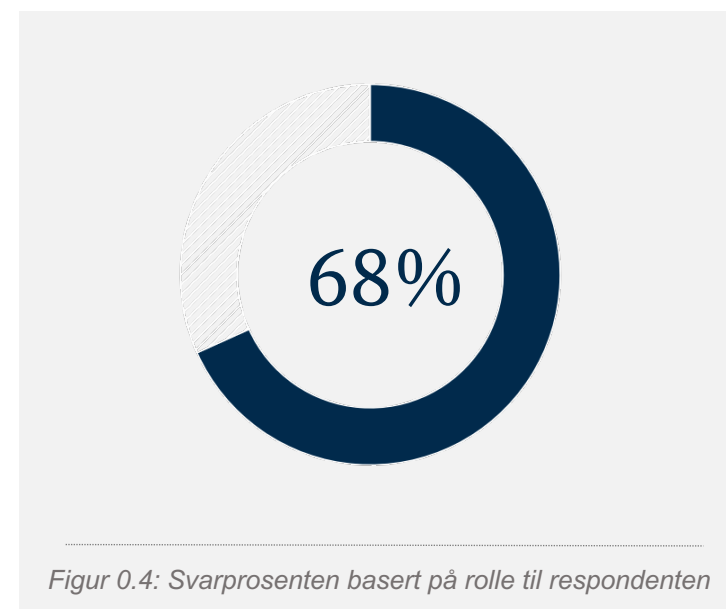
Anskaffelsesundersøkelsen dekker i stor grad innkjøpsvolumet i offentlig sektor.

Hvis vi baserer oss på innkjøpsvolum hentet fra Statsregnskapet og Kommunalrapport, dekker respondentene for statlige virksomheter ca. 79 prosent av det totale innkjøpsvolumet. For Fylkeskommunene og kommunene står utvalget for 86 prosent av innkjøpsvolumet.

Ca. 80 prosent av kommunene over 10 000 innbyggere har svart på årets undersøkelse

I likhet med tidligere år er det utfordrende å komme i kontakt med de minste kommunene. Dette kan henge sammen med at svært få av dem har egne dedikerte ressurser på innkjøp, og at det meste av større anskaffelser gjennomføres i innkjøps samarbeid.

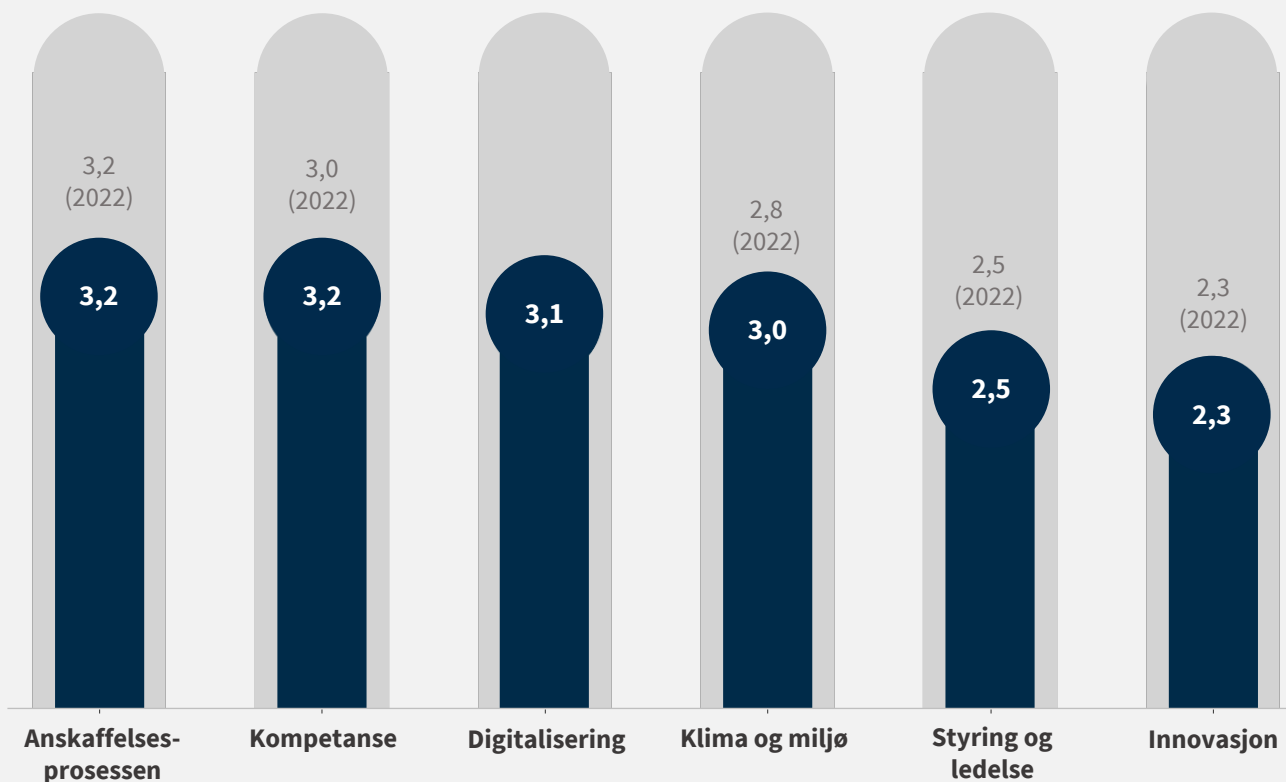

Det er i hovedsak innkjøpsleder eller – koordinator som har svart på undersøkelsen

Ca. 68 prosent av de som har svart på undersøkelsen er innkjøpsleder (med eller uten personalansvar) eller økonomi- eller administrasjonssjef.

Modenhetsindikatorerne

Figur 0.5: Modenhetsmodellen består av seks indikatorer som omfatter sentrale anskaffelsesområder

Anskaffelsesundersøkelsen er en kartlegging av hvordan offentlige anskaffelser er organisert og gjennomføres. Undersøkelsen er strukturert etter seks områder som er sentrale i arbeidet med innkjøp i offentlig sektor. Disse områdene utgjør modenhetsindikatorerne.

Indikatorerne for hvert område er operasjonalisert gjennom et sett med spørsmål. Virksomhetenes totale poengsum er omregnet til en gjennomsnittsverdi for den gjeldende indikatoren, der høyeste snitt sum er 5 og den laveste er 1.

Graden av opplevd modenhet er relativ, i den forstand at poengsummen på de ulike skalaene kan vurderes noe fritt. Indikatorerne er derfor mest representative når de er aggregert, fordi man kan anta at de virksomhetene som vurderer seg for høyt blir utlignet av de som vurderer seg for lavt.

Modenhetsverdien gir også en nyttig indikasjon på hvor det vil være mest relevant for virksomhetene å videreutvikle seg, samt hvor DFØ bør styrke innsatsen for utviklingen av innkjøpsområdet.

Det er ikke alle indikatorerne som er like over tid, da spørsmålene og indikatorerne skal samsvare med beste praksis. Overordnet er det en positiv endring på kompetanse og klima og miljø. De andre indikatorerne har ikke endret seg fra 2022. Dette blir forklart i mer detalj per kapittel.

Leserveiledning

Virksomhetstype og størrelse

Gjennomgående i undersøkelsen er utvalget kategorisert enten etter virksomhetstype eller størrelse. Virksomhetstype er en grov inndeling, og består av:

- Kommune
- Fylkeskommune
- Statlig virksomhet
- Offentlig foretak og selskap

Størrelse, basert på innkjøpsvolum, består av:

- Liten
- Medium
- Stor

«Liten» er virksomheter som oppgir å ha et innkjøpsvolum på mindre enn 50 mill. kroner. «Medium» ligger i intervallet 50-500 mill. kroner. «Store» har et innkjøpsvolum større enn 500 mill. kroner. Utvalget er jevnt fordelt innenfor disse tre kategoriene.

Trender og utvikling

Det har blitt gjennomført større endringer i spørsmålene i undersøkelsen over tid. De største endringene ble gjennomført fra 2018 til 2020. De fleste steder der det er mulig å ha historikk, er det oppgitt historikk. Årstallene er fargekodet på følgende måte:

- 2018
- 2020
- 2022
- 2024

Prosent eller gjennomsnittssum

Resultatene blir enten presentert som prosent eller som gjennomsnittssum. Når det gjelder prosent gjenspeiler dette enten: andel virksomheter som har valgt et alternativ, eller andel virksomheter som har valgt i stor grad, ofte/alltid eller at de er enige

Gjennomsnittssummen er basert på at det er brukt en fempunktsskala + «vet ikke/ikke relevant». Høyeste snittverdi er 5, og laveste er 1. De som har svart «vet ikke» er ikke med i gjennomsnittssummen.

Statistisk signifikans

Feilmarginer og konfidensintervaller er de fleste steder ikke inkludert i selve rapporten.

Hovedfunn #1

1. Strategi er mer enn bare et dokument

Det viser seg virkningsfullt å ha strategi. Virksomheter som har anskaffelsesstrategi har bedre topplederforankring, samt større samarbeid på tvers i organisasjonen. De er også generelt mer modne på alle områder.

Samtidig ser vi at offentlig innkjøps-Norge fortsatt er driftsorientert og i hovedsak fokuserer på operativt innkjøpsarbeid, prosessrådgivning og juridisk kvalitetssikring. Dette underbygges av at bare 33 prosent er enig i at de har tilstrekkelig kapasitet til utvikling og endring.

2. Kommuner prioriterer samfunnshensyn

Resultatene fra undersøkelsen viser tydelig at det er en forskjell på statlige virksomheter og kommuner når det gjelder samfunnshensyn. En plausibel forklaring er at politisk ledelse er tettere på innkjøp i kommune-Norge enn for statlige virksomheter. Samtidig er det positivt at vi i år ser at statlige virksomheter og offentlige foretak og selskap har hatt en stor økning i

andelen som har skriftlige rutiner for å ivareta menneskerettigheter i anskaffelser.

3. Kompetanse over tid er relativt stabil

De offentlige virksomhetene opplever stort sett å ha tilstrekkelig kompetanse på de grunnleggende områdene i gjennomføring av anskaffelser: anskaffelsesregelverket, bruk av digitale verktøy, konkurransegjennomføring og behovsplanlegging. På andre viktige områder som klima og miljø, lønns- og arbeidsvilkår, menneskerettigheter og innovasjon, er det i mindre grad tilstrekkelig kompetanse, og tydelig behov for et løft.

Utviklingen i opplevelsen av tilstrekkelig kompetanse over tid er relativt stabil. Noen områder går frem, andre går tilbake. At flere virksomheter opplever mindre grad av tilstrekkelig kompetanse nå enn for to og fire år siden, tyder på et stadig større behov for kompetanse.

Kontraktsoppfølging, klima og miljø og analyser er områdene som flest oppfatter som viktig å prioritere kompetanseheving på.

4. Innkjøps-Norge mangler tid og ressurser

Gjennomgående i undersøkelsen oppgir virksomhetene at en av de største barrierene er tid og ressurser. Dette er tydelig flere steder når virksomhetene blir spurt om hvilke barrierer de opplever som størst for digitalisering, innovasjon og klima og miljø. For samtlige er tid og ressurser på topp.

Likevel er det verdt å merke seg at spørsmålet om tid og ressurser i anskaffelsesprosessen har i årets undersøkelse hatt en skikkelig oppsving.

Hovedfunn #2

5. Stort potensial for mer arbeid innenfor klima og miljø

Det kan komme strengere krav til at offentlige virksomheter skal gjennomføre mer klima- og miljøvennlige anskaffelser. Resultatene viser at virksomhetene gjennomgående har høy modenhet på spørsmål som handler om å inkludere klima og miljø på et overordnet nivå i virksomheten.

Samtidig ser vi at det modenheten er betydelig lavere på mer konkrete tiltak som klimaregnskap og rutiner for klima- og miljøvennlige innkjøp. I tillegg er det få som følger opp fastsatte mål og tiltak for klima- og miljøhensyn i tiltak, og som opplever å se gode resultater.

Resultatene viser også at selv om flere har tilstrekkelig kompetanse til å avgjøre i hvilke anskaffelser det er relevant å stille krav til klima og miljø, er det færre som har kompetanse til å avgjøre hvilke krav som bør stilles og til å kvantifisere klima- og miljøbelastningen.

Det er verdt å merke seg at bestemmelsen om at klima- og miljøhensyn skal vektles minimum 30 prosent i offentlige innkjøp trådte i kraft 1.1.2024, og det er dermed usikkert hvorvidt det er mulig å se en effekt av denne endringen allerede to måneder etter ikrafttredelse. Statlige virksomheter og offentlige foretak og selskap viser forbedringer siden 2022 på flere områder.

6. Potensial for mer innovative anskaffelser

Gjennom å være en «krevende kunde» kan det offentlige gjennom sine innkjøp stimulere til innovasjon og utvikling av nye framtidrettede løsninger, for eksempel miljøteknologi eller velferdsteknologi. I undersøkelsen er innovasjon det området hvor de offentlige virksomhetene scorer lavest på modenhet.

Det er tydelig at offentlige oppdragsgivere ikke utforsker potensialet for bedre behovsdekning gjennom innovative anskaffelser. Bare 15 prosent av virksomhetene oppgir at de i stor grad tilrettelegger for å bli tilbudt nye produkter og tjenester i anskaffelser.

6. Potensial for økt digitalisering

Digitalisering av anskaffelsesprosessen er ment å lette arbeidet knyttet til anskaffelser og frigi tid slik at virksomhetene kan prioritere andre behov. Utbredelse av digitale verktøy er en indikasjon på hvor langt vi er kommet i dette arbeidet. Digitaliseringen synes å ha kommet omtrent like langt blant de ulike virksomhetstypene med unntak av fylkeskommunene som skiller seg positivt ut. Størrelse derimot synes å være en driver for digital modenhet.

De fleste bruker digitale verktøy til elektronisk kommunikasjon i konkurranse gjennomføringsfasen og til fakturahåndtering. Begge deler er lovpålagt. Det viser at bruk av lov og forskrift ser ut til å være en viktig driver for digitalisering, og kan indikere at flere obligatoriske krav kan bidra til en raskere digitalisering.

Forside

**Styring og
ledelse**

Kompetanse

Anskaffelses-
prosessen

Klima og miljø

Innovasjon

Digitalisering

Avslutning

STYRING OG LEDELSE

1

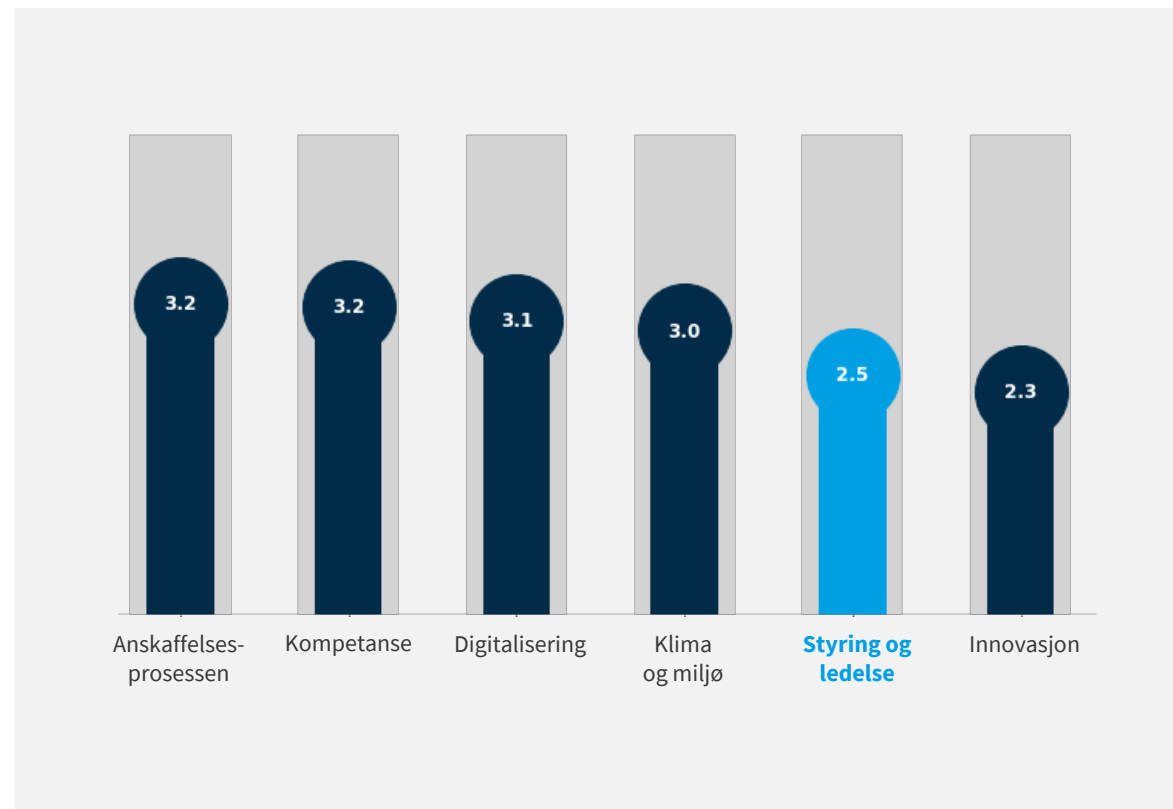
Styring og ledelse

God styring og ledelse av anskaffelsesvirksomheten er viktig for å sikre utvikling av anskaffelser som et strategisk virkemiddel. Flere virksomheter har anskaffelsesstrategi, og størrelse synes å være en faktor, der hele 84 prosent av de største virksomhetene har anskaffelsesstrategi.

Virksomhetene oppgir at 62 prosent har en anskaffelsesstrategi. Dette er en økning på 5 prosentpoeng fra 2020 og likt som 2022. Undersøkelsen underbygger at det å ha anskaffelsesstrategi generelt bidrar til høyere modenhet på alle fagområdene. Det er derfor en utfordring at fortsatt 38 prosent oppgir at de ikke har en strategi.

Videre har virksomhetene svart på om hvordan de utarbeider anskaffelsesstrategien sin. Det er positivt at bred involvering og topplederforankring scorer høyest. Dette fordi det sikrer forankring og tilslutning til strategien utover virksomhetens anskaffelsesmiljø.

Det som måles må bli fulgt opp, og det er derfor utfordrende at bare 25 prosent oppgir at de har styringsparametere for anskaffelsesområdet. Ca. 20 prosent oppgir at styringsparametere er til internt bruk i innkjøpsenheten, mens bare 9 prosent rapporterer dem jevnlig til toppledelsen.

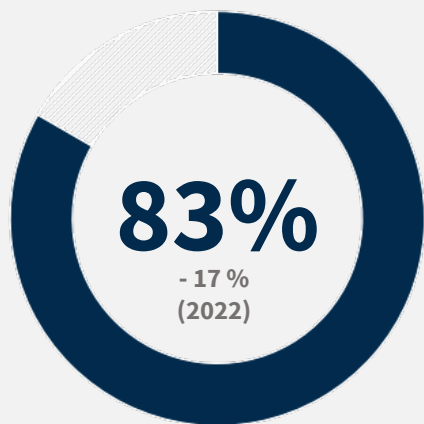
Figur 1.1: viser en modenhetsindikator, der styring og ledelse er uthevet (n=479).

Indikatoren består av om virksomhetene har styringsdokumenter, styringsparametere, analyser og om det er samarbeid mellom innkjøpsenhet og fagavdelingen i samarbeid om innkjøpsplaner for det kommende året.

SENTRAL INNKJØPSENHET

48 PROSENT HAR EN SENTRAL INNKJØPSENHET

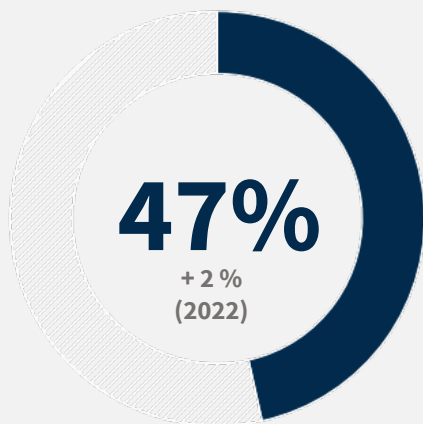
Figur 1.2 til 1.5 viser hvordan Innkjøps-Norge fordelt på virksomhetstype har svart på spørsmålet: «Har din virksomheten en sentral innkjøpsenhet?». Med en sentral innkjøpsenhet mener vi her er at anskaffelser er organisert i en enhet sentralt i virksomheten med dedikerte innkjøpsressurser.

FYLKESOMMUNER (n=12)

Fylkeskommunene skiller seg ut ved at de fleste er organisert i en sentral innkjøpsenhet.

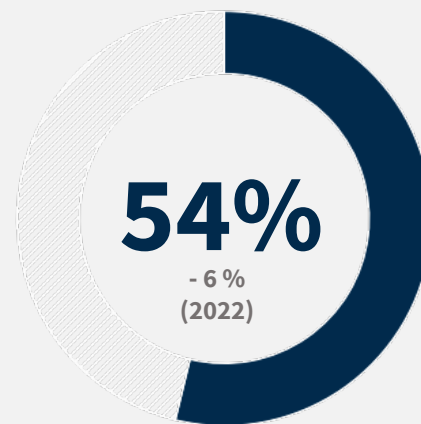
Nedgangen på 17 prosent fra 2022 tilsvarer at det i år var to fylkeskommuner som ikke har sentral innkjøpsenhet.

KOMMUNER (n=187)

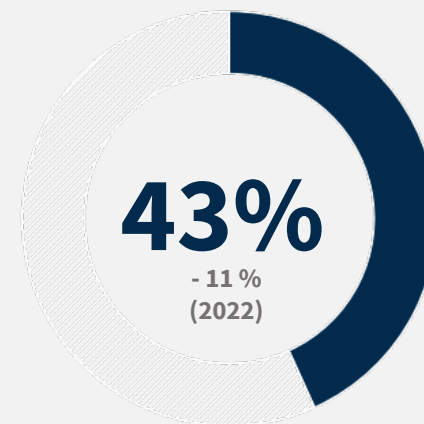
I underkant av halvparten av kommunene oppgir å ha en sentral innkjøpsenhet.

Ser vi dette opp mot kommunenes sentralitet og antall innbyggere har dette stor påvirkning på om kommunen er organisert med en sentral innkjøpsenhet eller ikke.

STATLIGE VIRKSOMHETER (n=132)

I overkant av halvparten av de statlige virksomhetene oppgir å ha en sentral innkjøpsenhet.

OFFENTLIGE FORETAK OG SELSKAP (n=148)

Underkant av halvparten av de offentlige foretakene og selskapene oppgir å ha en sentral innkjøpsenhet.

Totalt er det ca. 48 prosent som oppgir å ha en sentral innkjøpsenhet. Flere sentrale innkjøpsenheter oppgir at de har ansvar for kommersielle vurderinger, følger opp kontrakter for hele innkjøpsporteføljen og rapporterer systematisk til ledelsen.

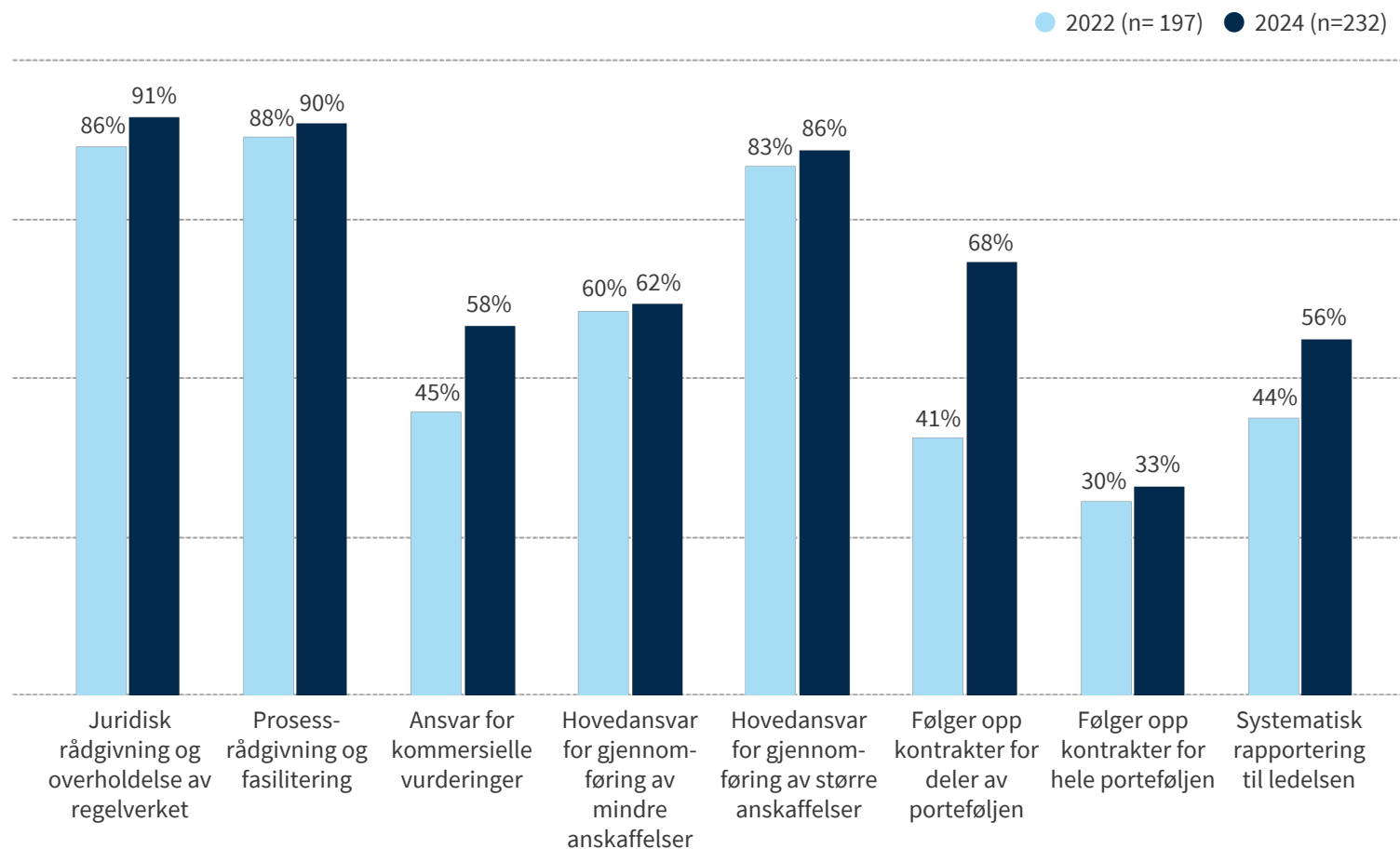
Vår vurdering er at utviklingen fra 2022 til 2024 tyder på at de sentrale innkjøpsenhetene beveger seg i en mer strategisk retning. Dette betyr at de sentrale innkjøpsenhetene i større grad tar helhetlig ansvar.

Figur 1.6 viser andelen innkjøpsenheter som har svart at de har ansvar for de ulike områdene. Dette spørsmålet er filtrert på bare de virksomhetene som har en sentral innkjøpsenhet.

Spørsmål: «Hvilke av følgende ansvarsområder har innkjøpsenheten i virksomheten?»

Figur 1.6

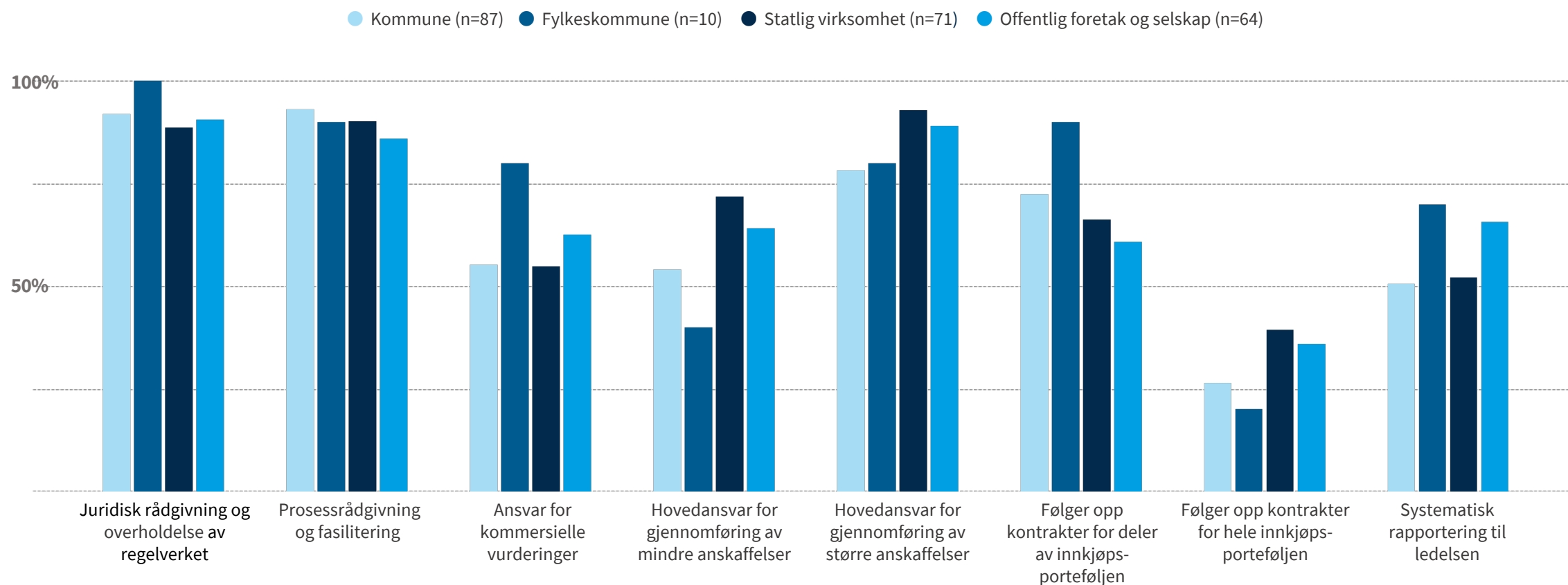
Utvikling av ansvarsområder for den sentrale innkjøpsenheten

MANDAT TIL SENTRAL INNKJØPSENHET

48 PROSENT HAR EN SENTRAL INNKJØPSENHET

Figur 1.7 viser en oversikt over hvilke ansvarsområde de ulike virksomhetstypene oppgir å ha. Spørsmål: «Hvilke av følgende ansvarsområder har innkjøpsenheten i virksomheten?»

Organisering av anskaffelsesfunksjonen

Utviklingsmodellen for anskaffelsesfunksjonen er et rammeverk DFØ har utviklet for å identifisere tiltak for å styrke det strategiske potensialet i anskaffelser.

Organisering blir ofte oppfattet som ensbetydende med et organisasjonskart, men virksomhetenes organisasjonskart viser bare hvor virksomheter plasserer sine innkjøpsenheter. Det sier lite om deres mandat eller hva som fremmer eller hemmer effektiv organisering.

Vi skiller mellom sentral innkjøpsenhet, som er dedikerte innkjøpsressurser, plassert sentralt i virksomheten, og anskaffelsesfunksjon, som rommer alt som foregår av anskaffelsesaktiviteter, både sentralt og desentralt.

Modellen baserer seg på to dimensjoner, som illustrerer innkjøpsenhetens forhold til ledelsen i den vertikale aksene og forholdet til fagavdelingene i den horisontale aksene. Koblingen mellom aksene i modellen resulterer i tre typiske utviklingstrinn for en sentral innkjøpsenhetens rolle: regelorientert, serviceorientert og strategiorientert. For å lese mer om modellen, [trykk her](#).

Forhold til ledelsen

Forhold til ledelsen (y-aksen) er operasjonalisert basert på hvorvidt virksomheten har:

- 1) styringsdokument (anskaffelsesstrategi og handlingsplan) og styringsparameter.
- 2) kartlegginger og analyser som gjennomføres i forbindelse med planlegging av den totale innkjøpsporteføljen
- 3) ansvarsområder til den sentrale innkjøpsenheten

Siden operasjonaliseringen omfatter ansvarsområder til den sentrale innkjøpsenheten, er det en forutsetning at virksomheten har en sentral innkjøpsenhet. Resten av utvalget blir dermed ekskludert.

Alle variablene blir tolket som dikotome (ja/nei), og har blitt omkodet til 1 og 5, der 5 representerer ja og 1 representerer nei. De tre dimensjonene er vektet likt, ca. 33,3 prosent.

Forhold til fagavdelingen

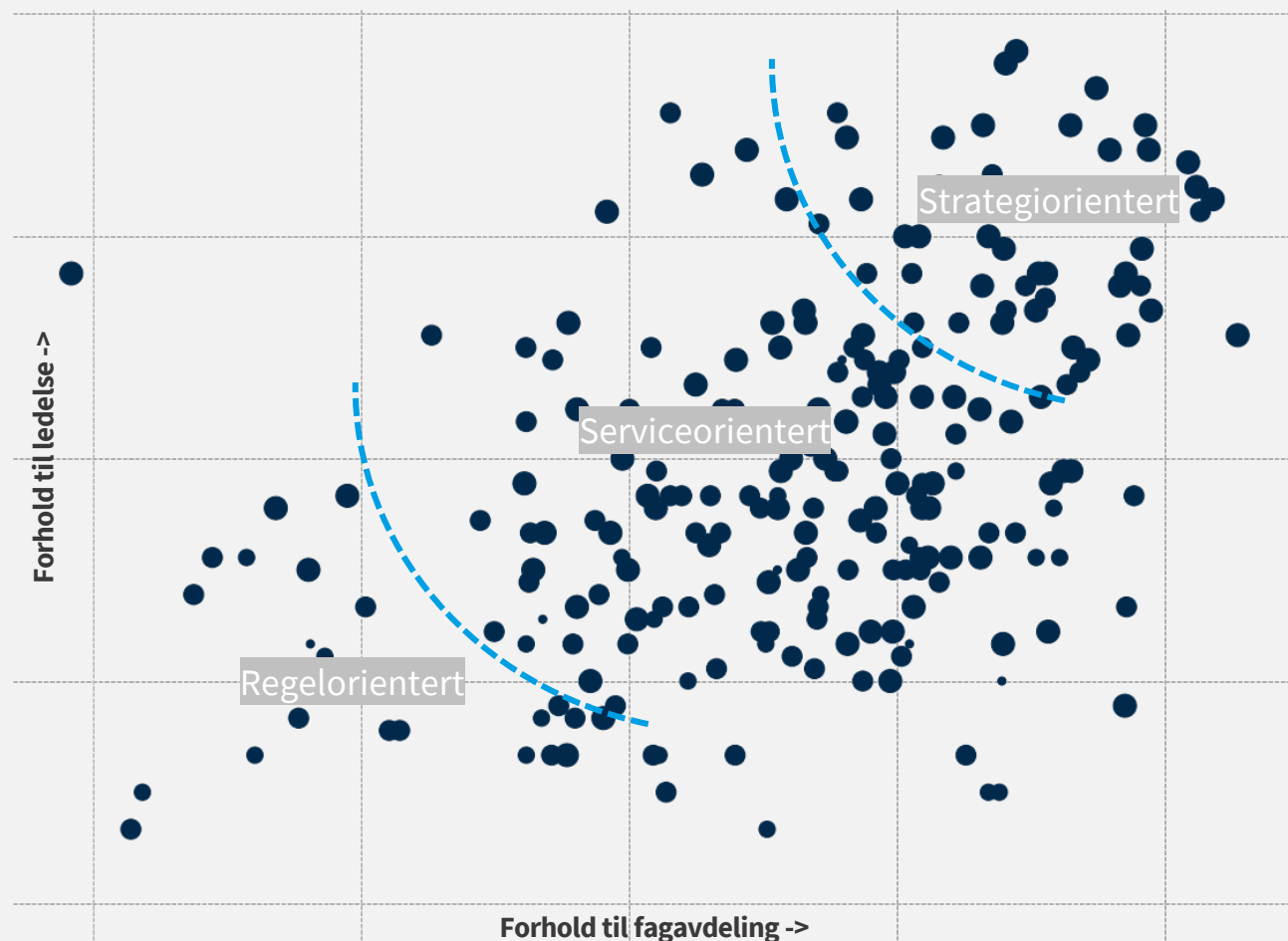
Forhold til fagavdelingen (x-aksen) er operasjonalisert med følgende spørsmål:

1. Vurdere opprettelse av tverrfaglig anskaffelsesteam (TAT)
2. Hvor enig eller uenig er du i at innkjøpsenheten og fagavdelingen samarbeider om innkjøpsplaner for det kommende året?
3. Hvor enig eller uenig er du i at ansvaret for kontraktsoppfølging er tydelig fordelt mellom innkjøpsenheten og fagenheter/avdelinger
4. I hvilken grad gjennomfører dere (innkjøpsenheten) anskaffelser av IKT- og skytjenester i samarbeid med fagmiljøet (IKT-enheten) og behovseier?

Alle spørsmålene her er skala fra 1 til 5, der de som har svart vet ikke har blitt omkodet til 1 (lavest verdi).

Figur 1.8

Utviklingsmodell for anskaffelsesfunksjonen

STOR VARIASJON I INNKJØPS- NORGE

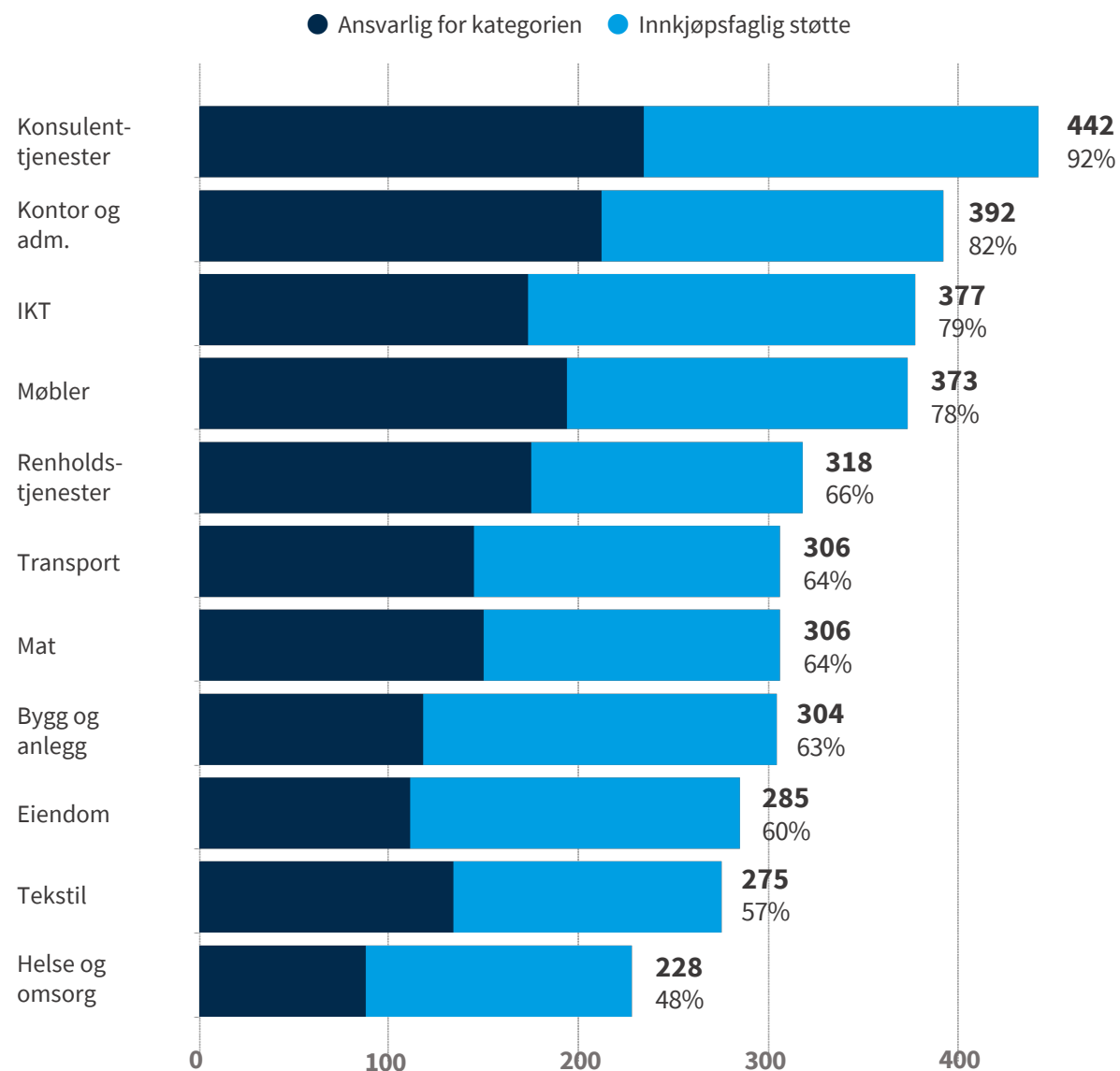
Hovedtrenden er at virksomhetene er serviceorientert. De har anskaffelsesstrategi, men rapporterer i liten grad til øverste ledelse. Innkjøpsenheten har begrenset mandat med til dels ad-hoc involvering i ulike innkjøpskategorier.

Færre innkjøpsenheter er regelorientert, som blant annet betyr at innkjøpsenheten tar ad-hoc bestillinger, tilbyr juridisk rådgivning og har liten dialog eller rapportering til ledelsen.

Resultatene fra 2022 til 2024 viser at flere virksomheter kan kjennetegnes som strategisk orienterte. Dette betyr at de har en helhetlig tilnærming til oppfølging av innkjøpsporteføljen, samordner behov, og rapporterer systematisk til ledelsen.

Figur 1.8 viser hvordan innkjøps-Norge sprer seg langs de to dimensjonene 1) forhold til fagavdeling og 2) forhold til ledelsen. Hver prikk er en virksomhet, og størrelse på prikken er innkjøpsvolum.

n = 232

Innkjøpsenhetens ansvar for

INNkjøPS-KATEGORIER

Hvordan virksomheter jobber med anskaffelser er veldig ulikt. Både på tvers av virksomheter, og for ulike kategorier i samme virksomhet. Om innkjøpsenheten har rolle som støtte eller som eier av en kategori sier noe om mandatet til innkjøpsenheten, og hvordan virksomheten jobber med anskaffelser i stort.

En sentral innkjøpsenhet har dedikerte innkjøpsressurser, plassert sentralt i virksomheten. I denne rapporten kan en innkjøpsenhet være et stort profesjonelt innkjøpsmiljø eller en enkelt ressurs som har fagansvar for anskaffelser.

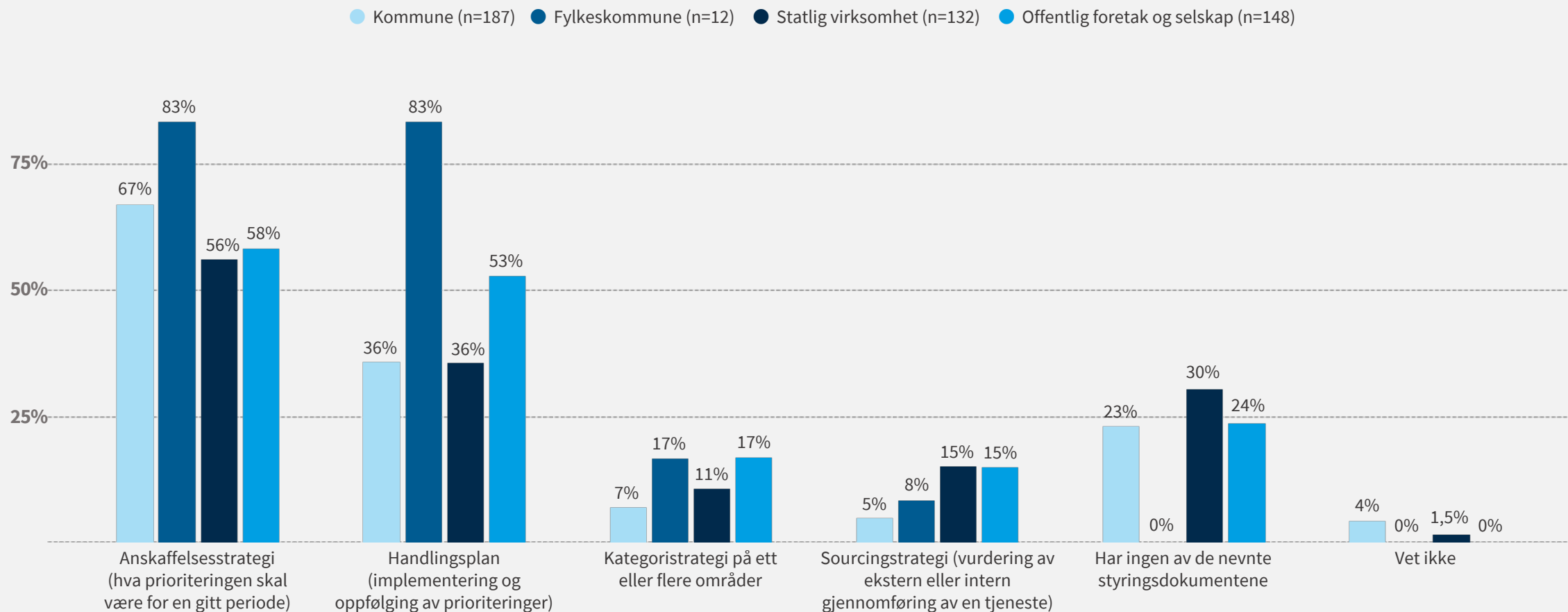
Konsulenttjenester, kontor og administrasjon og møbler er kategoriene innkjøpsenheten oftest har ansvar for. Innenfor store kategorier som bygg og anlegg og IKT har innkjøpsenheten oftere en støttende rolle. I flere virksomheter er innkjøpsenheter ikke involvert i flere kategorier.

Figur 1.9 viser en oversikt over hvilke kategorier Innkjøpsenheten oppgir å ha enten ansvar for eller hvor de er innkjøpsfaglig støtte. Spørsmålet: «I hvilken grad er dere i innkjøpsenheten involvert i eller har ansvaret for følgende innkjøpskategorier?» (n = 479).

STYRINGSdokumenter

Hvilke styringsdokumenter oppgir Innkjøps-Norge at de har?

Figur 1.10 viser oversikt over hvilke styringsdokumenter innkjøps-Norge har oppgitt at de har. Merk at det ikke nødvendigvis er slik at innkjøpsenheten eller -ansvarlig er involvert i innkjøpsenhetens sourcingsstrategi. DFØ mener likevel at det bør den være, og vi ser at stat skiller seg ut som har dette som en tydelig forventning i digitaliseringsrundskrivet og krav til rapportering på konsulentbruk.

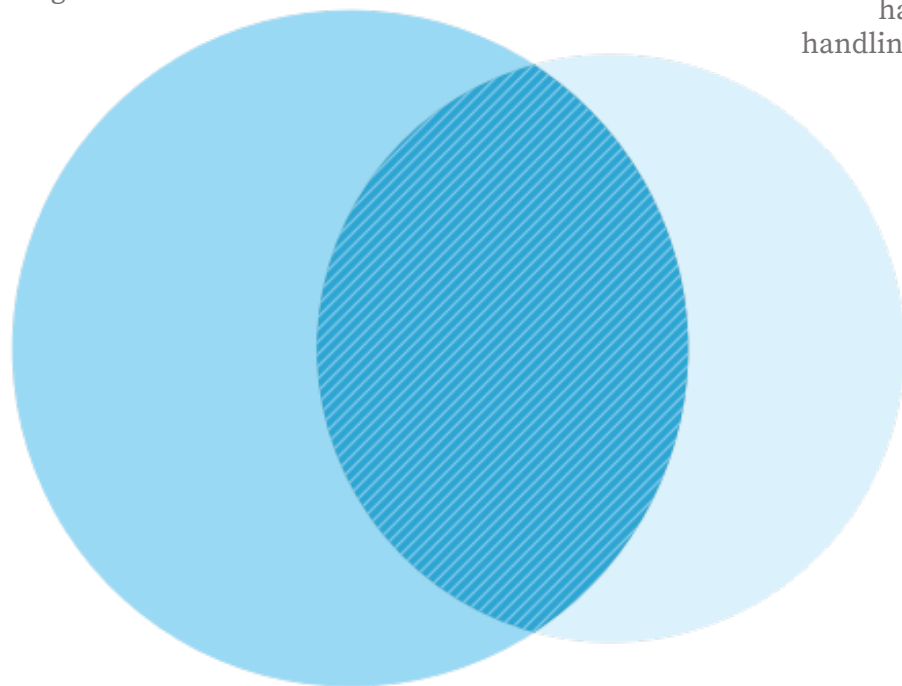

29%

har bare anskaffelsesstrategi

9%

har bare handlingsplan

33%

har både handlingsplan og strategi

ANSKAFFELSESTRATEGI OG HANDLINGSPLAN

Anskaffelsesstrategi gir mål og langsiktig plan på innkjøpsområdet. Den er et sentralt virkemiddel for en **innkjøpsleder** for å sikre mandat, retning og gjennomføringskraft for innkjøpsarbeidet. Den bidrar også til kontinuerlig fokus på innkjøp gjennom oppfølging og måling – slik at virksomheten lykkes med å nå sine mål.

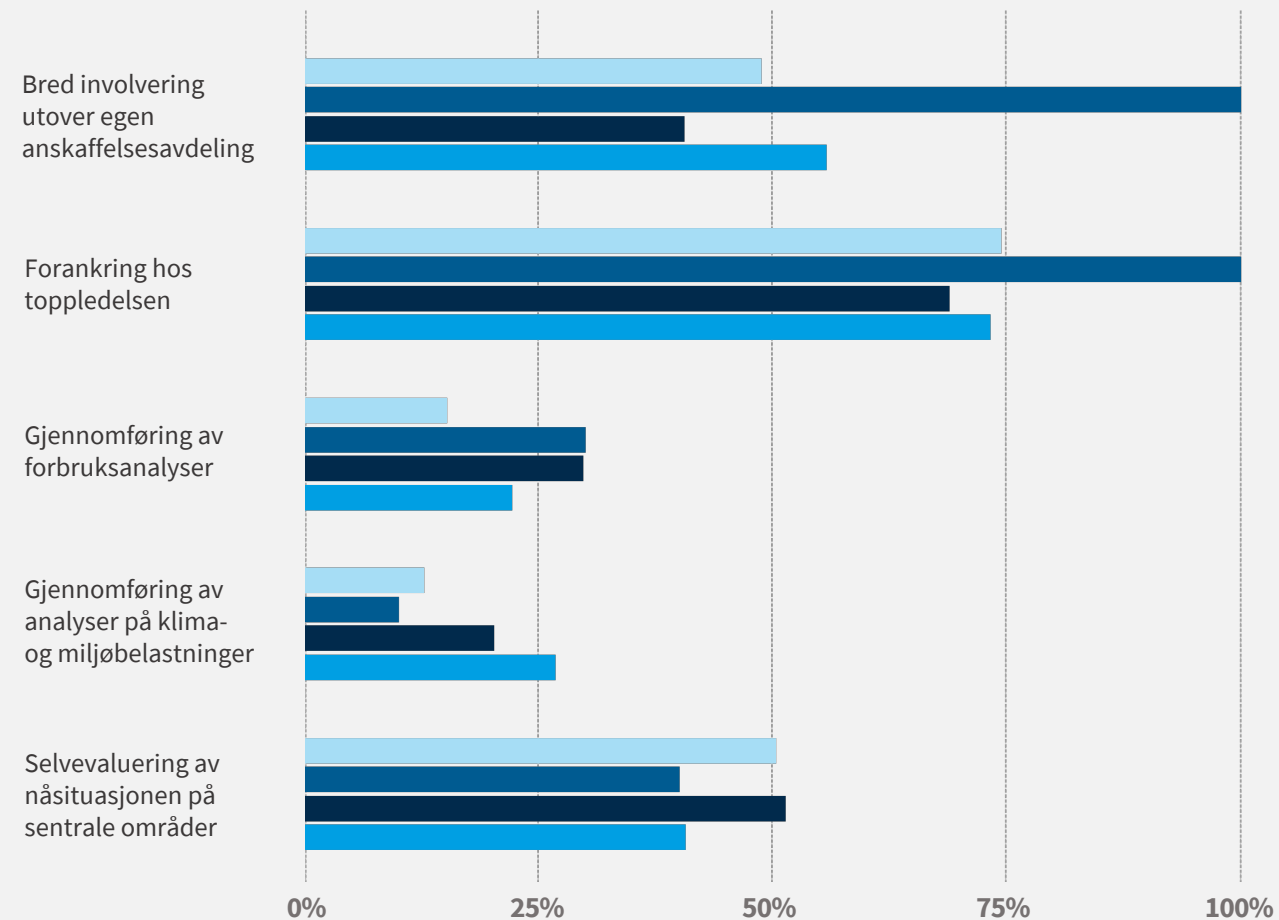
62 prosent oppgir å ha anskaffelsesstrategi.

Undersøkelsen viser nedgang i bruk av handlingsplan, et mer operativt og ofte kun ettårig virkemiddel. Nedgangen er på et prosentpoeng for handlingsplan fra 2022. Samtidig så er det en positiv utvikling på 5 prosentpoeng fra 2022. Det er imidlertid bekymringsfullt at hele 29 prosent av virksomhetene ikke har styringsdokumenter.

Figuren 1.11 viser andelen som har oppgitt at de enten har anskaffelsesstrategi, handlingsplan eller begge deler på spørsmålet: «Har virksomheten følgende styringsdokumenter?» (n = 479)

Figur 1.12

Aktiviteter i utvikling av anskaffelsesstrategi

Hva kjennetegner utarbeidelsen av en

ANSKAFFELSESTRATEGI?

Anskaffelsesstrategien skal gi en felles retning. En god strategi identifiserer mål, og prioriterer de viktigste områdene.

En god prosess for utarbeidelse av anskaffelsesstrategi kjennetegnes av bred involvering ut mot virksomheten, forankring hos toppledelsen som tar eierskap til strategien. I tillegg gjennomføres flere analyser for å sikre felles forståelse av nå-situasjonen, og enighet om prioritering av utviklingsområder. Dette legger til rette for en god implementering av en anskaffelsesstrategi og at virksomheten når målsettingene.

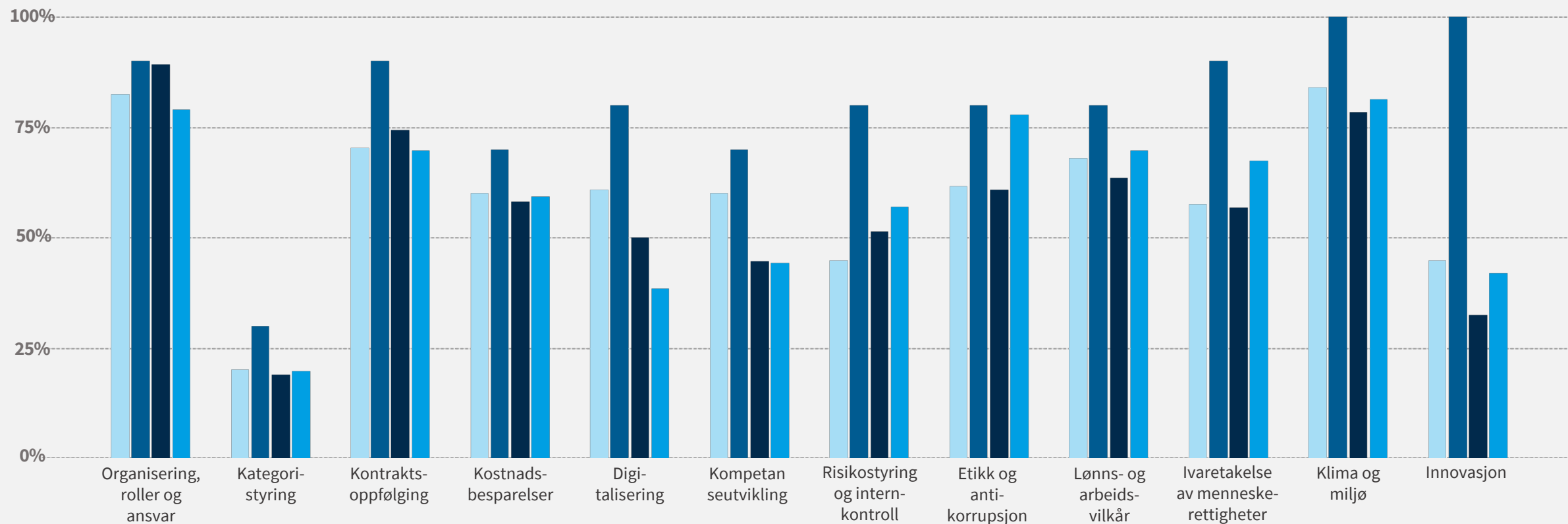
Figur 1.12 viser hvilke aktiviteter Innkjøps-Norge ivaretar i utformingen av anskaffelsesstrategi, figuren er fordelt på virksomhetstype.

- Kommune (n=125)
- Fylkeskommune (n=10)
- Statlig virksomhet (n=74)
- Offentlig foretak og selskap (n=86)

TEMAER I ANSKAFFESESSTRATEGIEN

Figur 1.13 viser en oversikt over hvilke temaer Innkjøps-Norge oppgir at det inkluderer i anskaffelsesstrategien sin. Spørsmål: »Hvilke temaer beskrives i anskaffelsesstrategien?» Merk at dette spørsmålet er filtrert på de som oppgir å ha en anskaffelsesstrategi, ca. 62 prosent.

● Kommune (n=125) ● Fylkeskommune (n=10) ● Statlig virksomhet (n=74) ● Offentlig foretak og selskap (n=86)

Styringsparametere

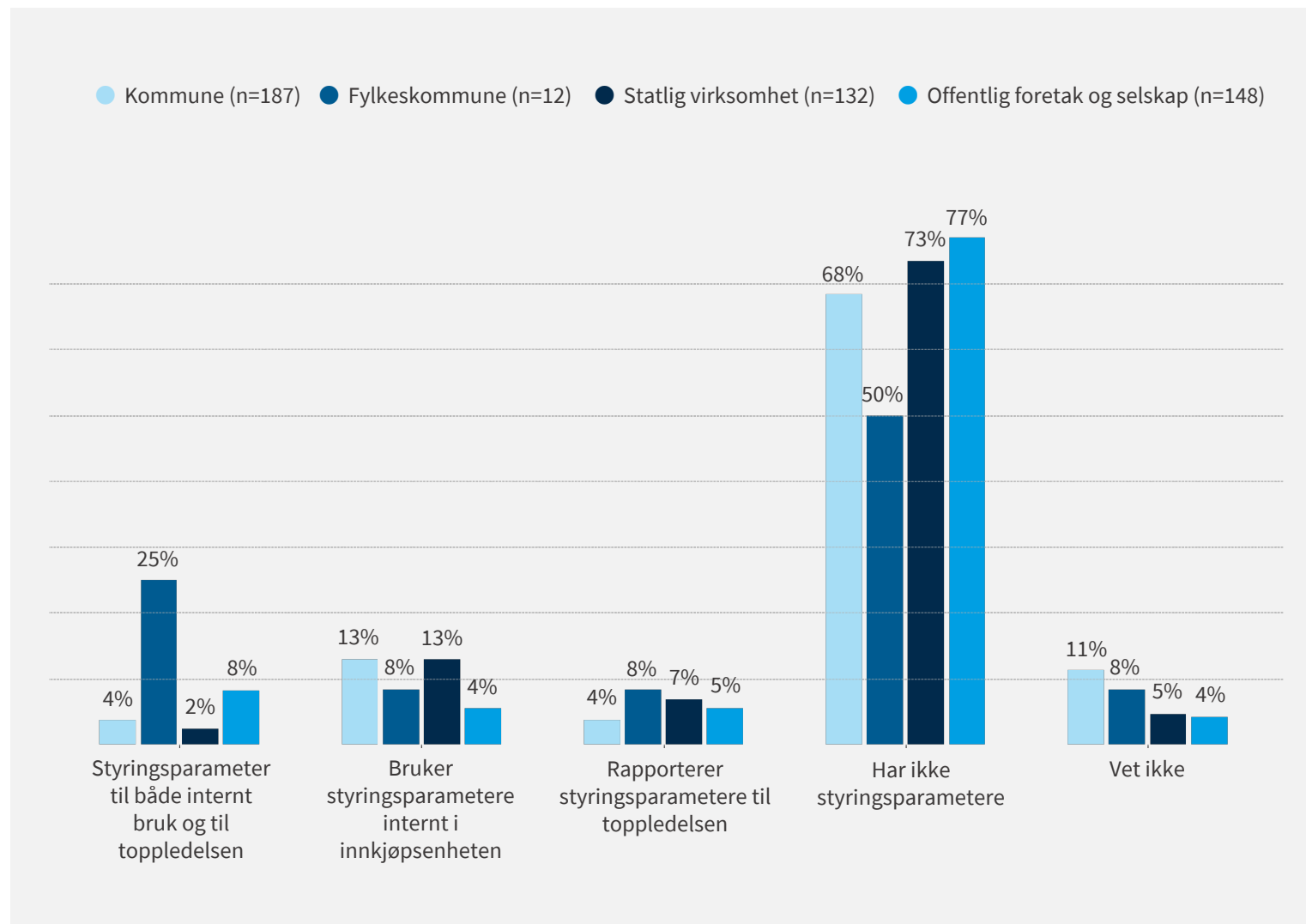
Styringsparametere rapporteres i liten grad til toppladelsen. Det gir en utfordring i manglende beslutningsgrunnlag for at ledelsen skal settes i stand til å gjøre strategiske prioriteringer og valg.

Total 25 prosent oppgir at de har styringsparametere for anskaffelsesområdet. Ca. 20 prosent av alle virksomhetene oppgir at styringsparameterne er til internt bruk i innkjøpsenheten.

Kun 9 prosent oppgir at de har styringsparametere på anskaffelsesområdet som de rapporterer jevnlig til toppladelsen. Her skiller fylkeskommunene seg ut, med høy andel for både intern bruk og for rapportering til toppladelsen.

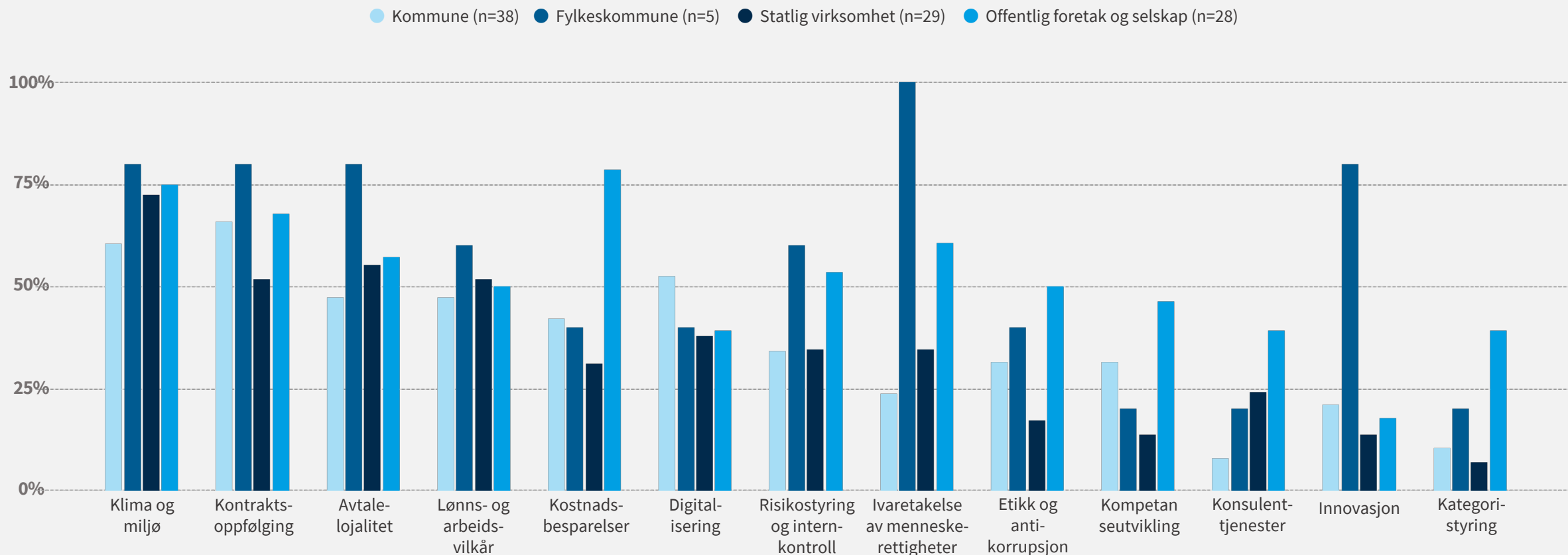
Strategisk bruk av anskaffelser forutsetter at ledelsen er kjent med status og utvikling på viktige områder. Styringsparametere på anskaffelsesområdet vil gi dem innsikt og nødvendig beslutningsgrunnlag for å kunne bruke anskaffelser til å nå virksomhetens mål om for eksempel kostnadsbesparelser og reduksjon i klimafotavtrykk.

Figur 1.14 viser hvor stor andel basert på virksomhetstype som oppgir å ha styringsparametere.

FOR HVILKE TEMAER ER DET UTARBEIDET STYRINGSPARAMETERE?

Figur 1.15 viser hvilke styringsparametere de ulike virksomhetstypene oppgir at de har. Merk at dette spørsmålet er filtrert på de virksomhetene som oppgir å ha styringsparametere. Rekkefølgen er basert på snittverdien. Spørsmålet: «For hvilke temaer har dere utarbeidet styringsparametere?».

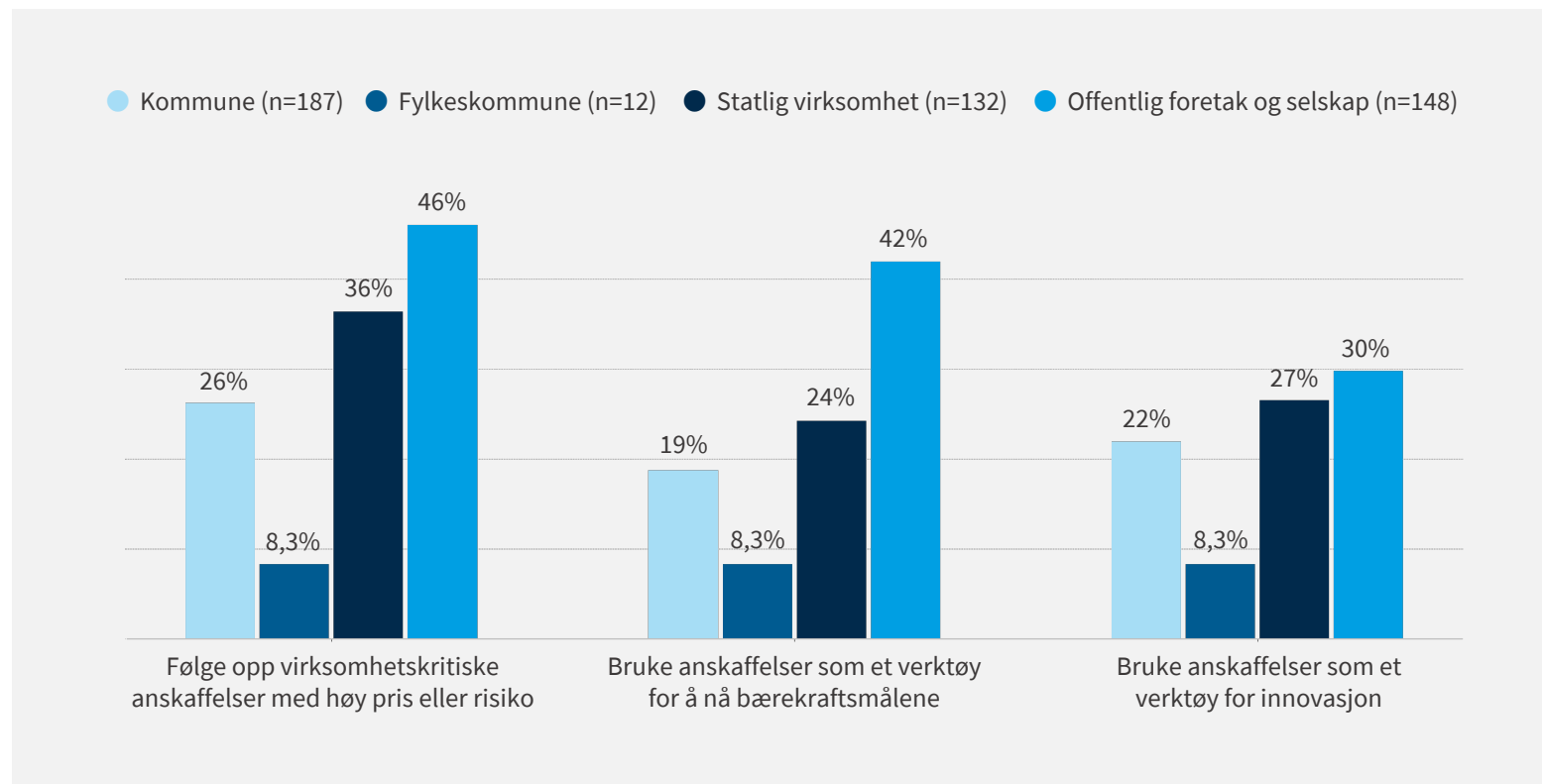
Anskaffelser som strategisk virkemiddel

Det er gjennomgående at de som svarer opplever at toppledelsen i mindre grad benytter anskaffelser som et strategisk virkemiddel for å oppnå virksomhetens mål. Dette kan forklares med mangel på kompetanse.

Offentlige foretak og selskap skiller seg ut med at de i størst grad benytter anskaffelser til å følge opp virksomhetskritiske anskaffelser med høy pris eller risiko, benytter anskaffelser for å nå bærekraftsmål og oppnå innovasjon.

Statlige virksomheter scorer høyere enn kommuner og fylkeskommuner på bruk av anskaffelser som strategisk virkemiddel.

Figur 1.16 viser hvor stor andel som opplever at toppledelsen har tilstrekkelig kompetanse for å ivareta anskaffelser fordelt på virksomhetstype. Spørsmålet: «I hvilken grad opplever du at toppledelsen har tilstrekkelig kompetanse til å bruke anskaffelser som et strategisk virkemiddel for å gjøre følgende?» (n =479)

Figur 1.17

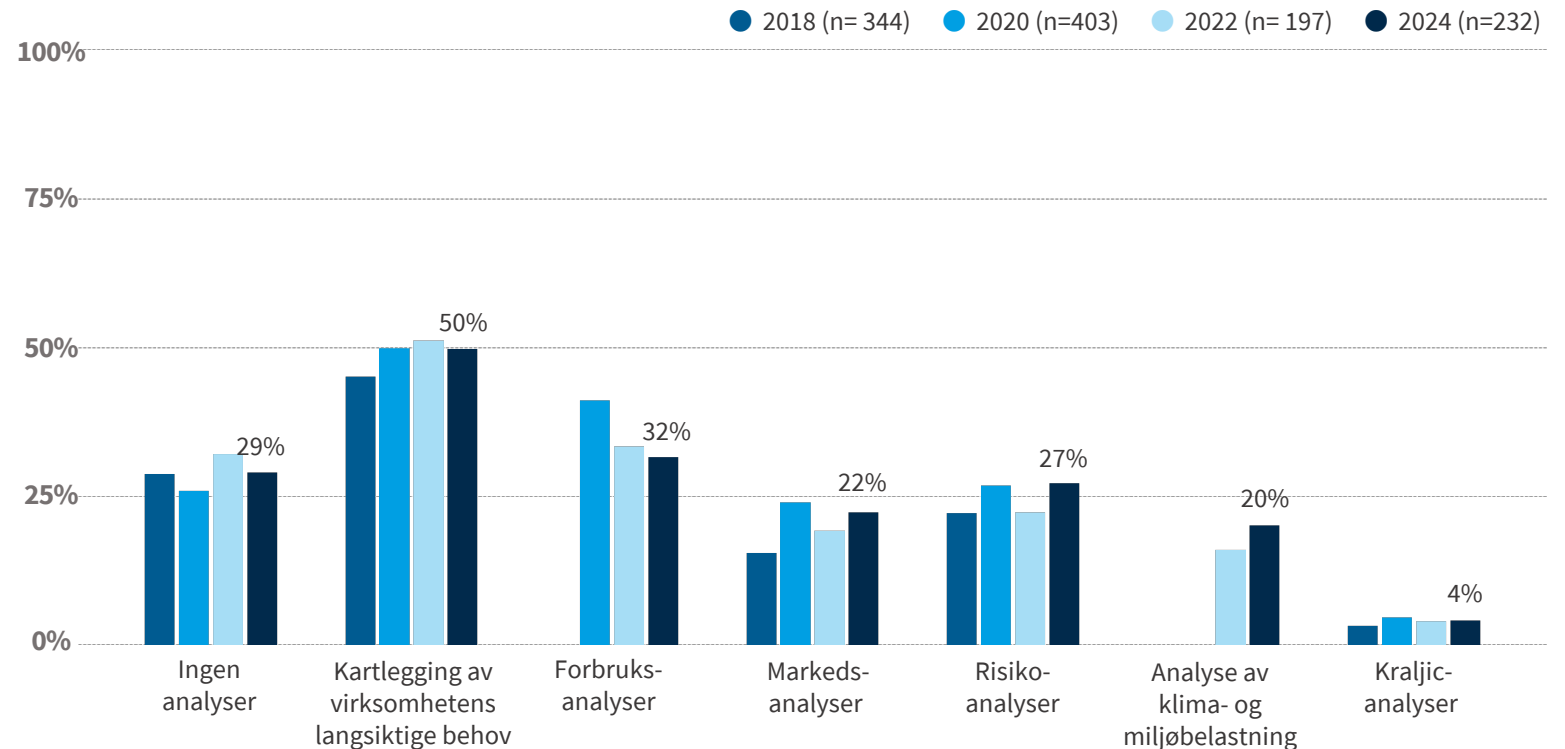
Bruk av analyser i planlegging av den totale innkjøpsporteføljen

70 prosent av virksomhetene gjennomfører analyse(r) i forbindelse med planlegging av den totale innkjøpsporteføljen.

De fleste analyserer historiske data. Det legges derimot mindre vekt på planlegging av fremtidige behov. I hovedsak er det de største som gjør flest og mest omfattende analyser. Historisk er det lik andel som gjennomfører analyse(r), men det er noe variasjon på hvilke typer.

Vi ser en nedgang i bruk av forbruksanalyser (spendanalyser). Dette kan ha sammenheng med at mange opplever at tilgang til data er vanskelig.

Figuren viser andel virksomheter som oppgir at de gjennomfører ulike analyser. Spørsmålet: «Hvilke kartlegginger og analyser gjennomføres i forbindelse med planlegging av den totale innkjøpsporteføljen?»

Forside

Styring og
ledelse

Kompetanse

Anskaffelses-
prosessen

Klima og miljø

Innovasjon

Digitalisering

Avslutning

KOMPETANSE

2

Kompetanse og kapasitet

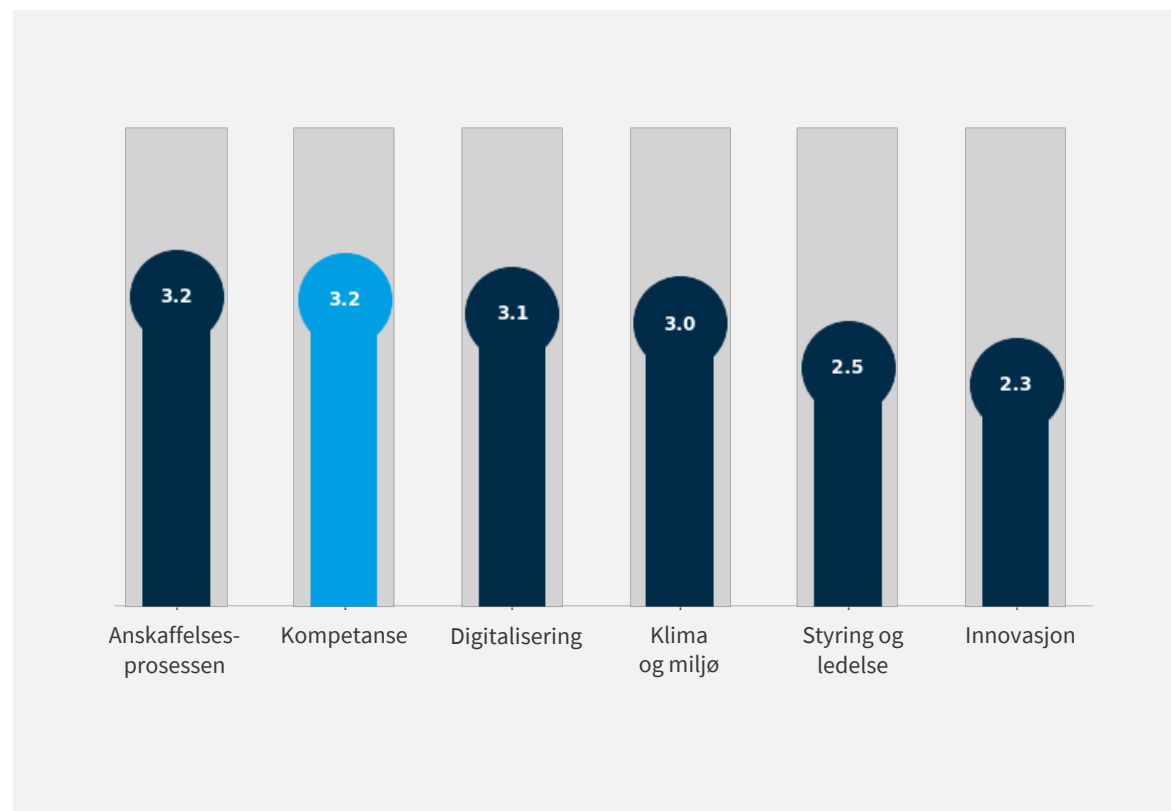
Til tross for høye politiske ambisjoner for anskaffelser i det offentlige, er det mange som opplever at virksomheten ikke har tilstrekkelig kompetanse til å ivareta de ulike hensynene når de jobber med anskaffelser. Både manglende kompetanse og kapasitet går igjen blant respondentene.

Når vi måler kompetanse er vi opptatt av å fange opp i hvilken grad virksomhetene opplever å ha kompetanse på ulike områder innenfor fagfeltet anskaffelser. Undersøkelsen viser at grunnleggende kompetanse om gjennomføring av anskaffelser er god, men at det er flere områder med behov for økt kompetanse.

Analysene på kompetanse i denne delen av rapporten viser at omtrent en tredel opplever at de har tilstrekkelig kompetanse på klima og miljø (se neste foil). Bare hver femte oppdragsgiver rapporterer at de har tilstrekkelig kompetanse om anskaffelser som fremmer innovasjon, og ivaretagelse av menneskerettigheter. Det samme gjelder kontraktsoppfølging og markedsdialog.

Når vi ser på hvilke kompetanseområder virksomhetene vil prioritere å styrke, peker både kontraktsoppfølging og klima og miljø seg ut.

Samlet sett indikerer analysen at det fortsatt er behov for å øke kompetansen i innkjøps-Norge for at virksomhetene skal få ønskende effekter av anskaffelsene sine.

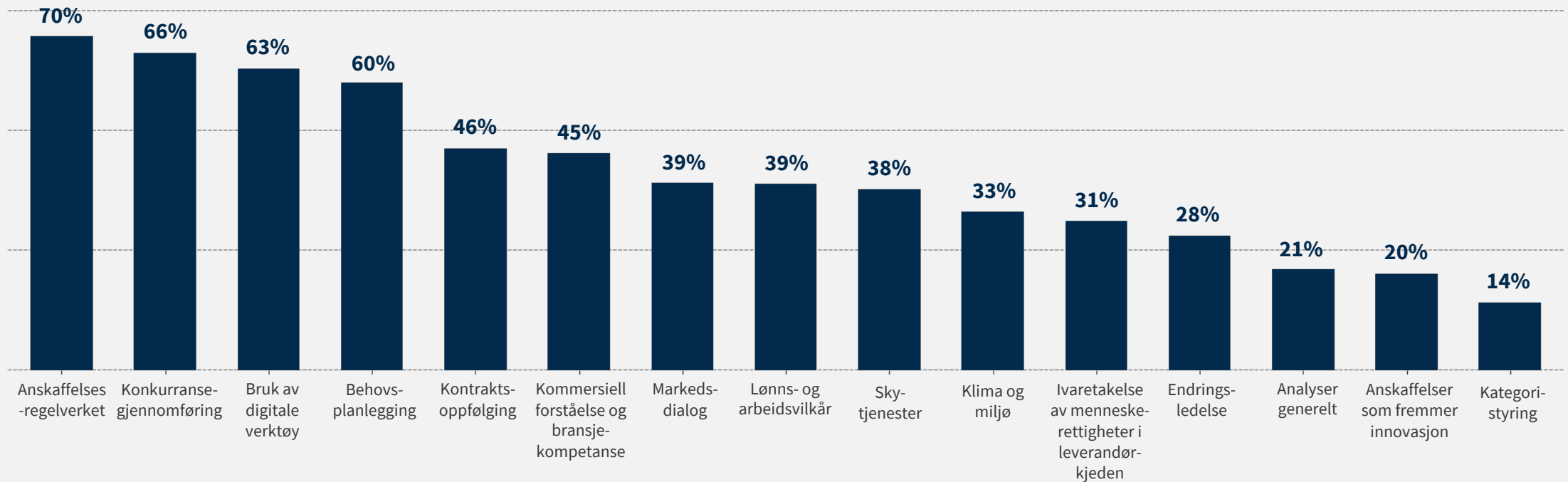
Figur 2.1: viser indikatoren for kompetanse sammenlignet med de andre indikatorene.

(n=479).

Figur 2.2

Tilstrekkelig kompetanse

● Andel som i svært stor grad eller i stor grad oppgir å ha tilstrekkelig kompetanse innenfor ulike områder (n = 479)

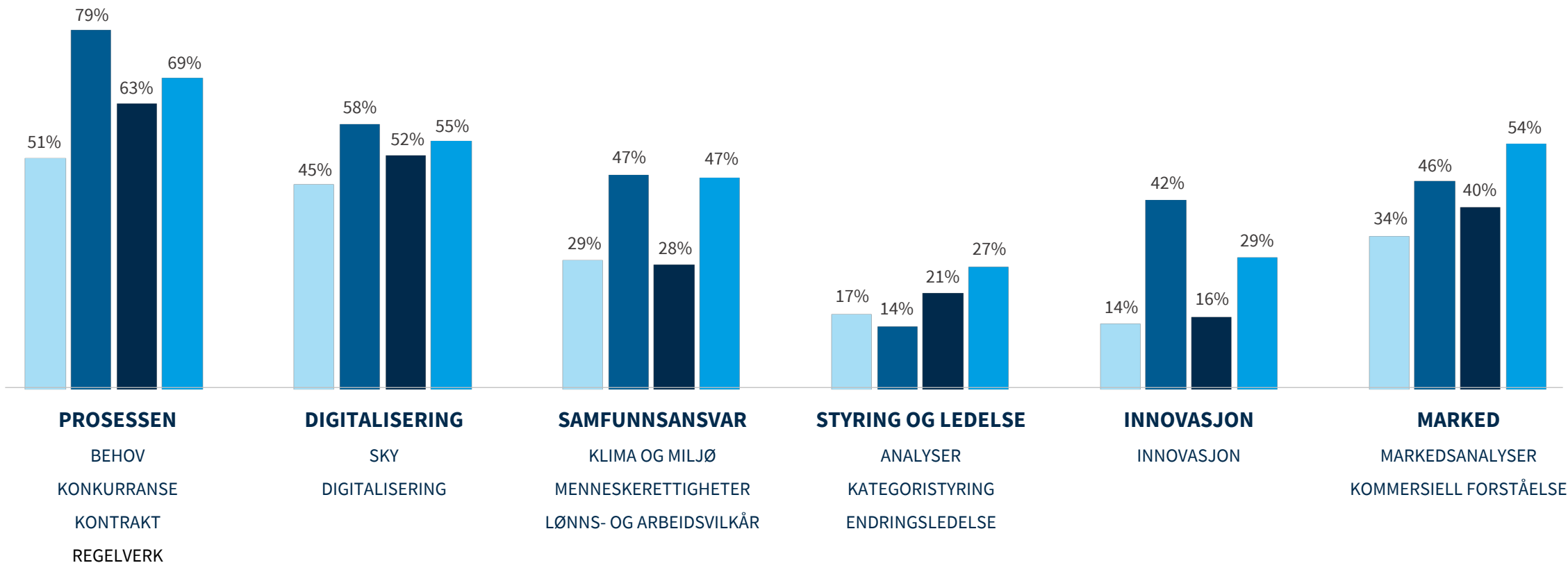

KOMPETANSEOMRÅDER

● Kommune (n=187) ● Fylkeskommune (n=12) ● Statlig virksomhet (n=132) ● Offentlig foretak og selskap (n=148)

Figur 2.3 viser andel virksomheter basert på virksomhetstype som oppgir at de har tilstrekkelig kompetanse i stor grad eller svært stor grad. Merk at hovedkategoriene består av snittet for de underliggende kompetanseområdene (n = 479).

Tendensen er at fylkeskommunene skiller seg ut med at de i større grad opplever å ha tilstrekkelig kompetanse på fleste områdene. Offentlige foretak og selskap opplever i større grad å ha tilstrekkelig kompetanse innen marked, styring og ledelse. Kommunene scorer lavest på nesten alle områdene.

KOMPETANSEOMRÅDE:

ANSKAFFELSESPROSESSEN

Innkjøps-Norge opplever å ha god kompetanse på anskaffelsesprosessen, med en positiv utvikling fra 2022 til 2024.

Godt over halvparten av virksomhetene opplever å ha tilstrekkelig kompetanse til å forberede og gjennomføre anskaffelser. Hele 70 prosent opplever å ha tilstrekkelig kompetanse på regelverket. Det er noe variasjoner over tid, men alle fire områdene synes å gå i positiv retning. Kontraktsoppfølging er det området i prosessen med

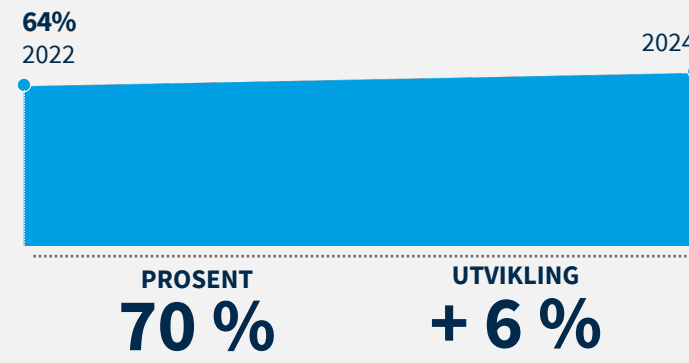
lavest grad av tilstrekkelig kompetanse, der 46 prosent svarer i stor eller svært stor grad. Godt kompetanse på kontraktsoppfølging er vesentlig for at offentlig sektor skal lykkes med det grønne skifte og drive effektiv ressursbruk.

--

Figurene 2.4, 2.5, 2.6 og 2.7 viser utvikling på «opplevd tilstrekkelig kompetanse» over tid for de fire områdene knyttet til anskaffelsesprosessen.

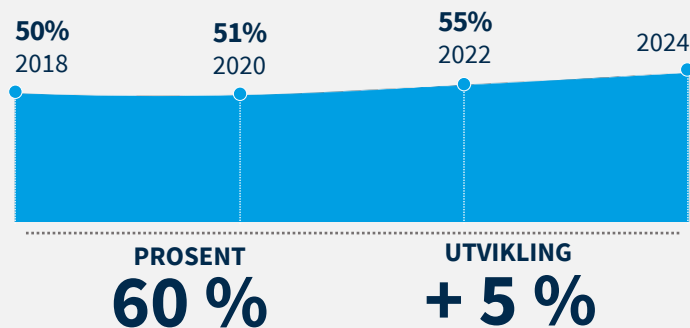
Utvikling på tilstrekkelig kompetanse

REGELVERKET

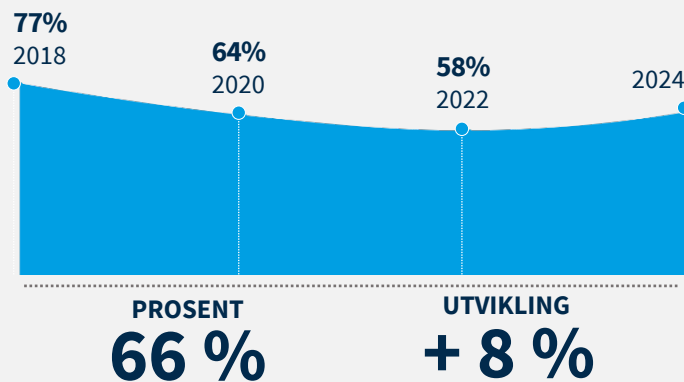
Utvikling på tilstrekkelig kompetanse

BEHOVSFASEN

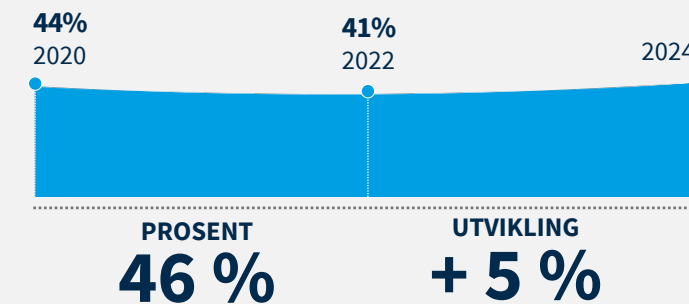
Utvikling på tilstrekkelig kompetanse

KONKURRANSE

Utvikling på tilstrekkelig kompetanse

KONTRAKTS- OPPFØLGING

KOMPETANSEOMRÅDE

STYRING OG LEDELSE

Innkjøps-Norge scorer generelt lavt på opplevd tilstrekkelig kompetanse innenfor området styring og ledelse. Sammenlignet med de andre kompetanseområdene scorer styring og ledelse lavest.

Styring og ledelse er her definert som å gjøre analyser, måle og styre utvikling etter kategorier og lede endring og utviklingsarbeid. Sammenlignet med de andre kompetanseområdene scorer styring og ledelse lavest. Trenden viser svak positiv utvikling de siste årene.

Kompetanseutvikling på analyser viser at kun 21 prosent oppgir at de har tilstrekkelig kompetanse. Trenden viser en svak positiv utvikling fra 2018, men nivået er svært lavt. Dette er en utfordring for å tjene virksomheten med gode beslutningsgrunnlag og gjøre ledelsen i stand til å prioritere og gjøre informerte valg. Kategoristyring er område som kommer svakest ut med bare 14 prosent som opplever tilstrekkelig kompetanse.

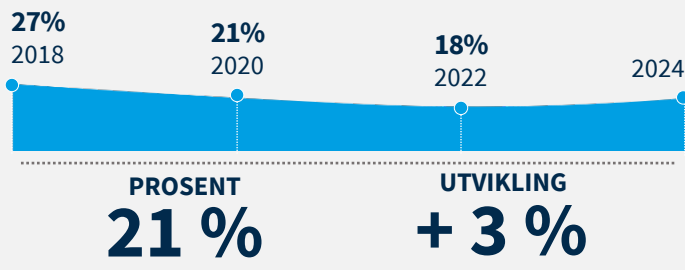
Endringsledelse har hatt en positiv utvikling, men scorer

fortsatt lavt da bare 28 prosent opplever at de har tilstrekkelig kompetanse. Det er en utfordring fordi endringsledelse handler om å få oppslutning om nødvendige forbedringstiltak. Uten denne kompetansen vil det være vanskelig å få til nødvendig endring og utvikling i virksomheten.

Figurene 2.8, 2.9 og 2.10 viser utvikling på «opplevd tilstrekkelig kompetanse» over tid for de tre områdene knyttet til styring og ledelse.

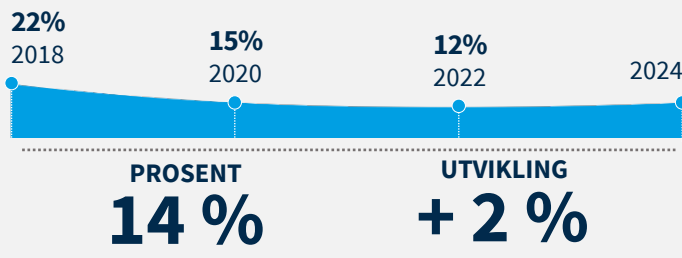
Utvikling på tilstrekkelig kompetanse

ANALYSER

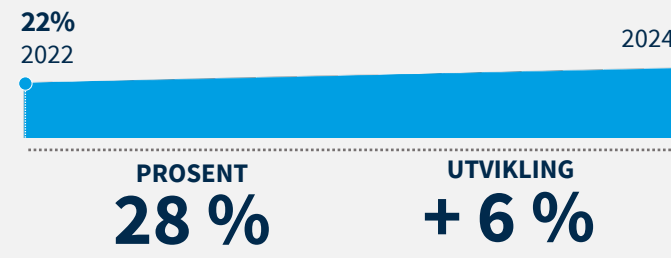
Utvikling på tilstrekkelig kompetanse

KATEGORISTYRING

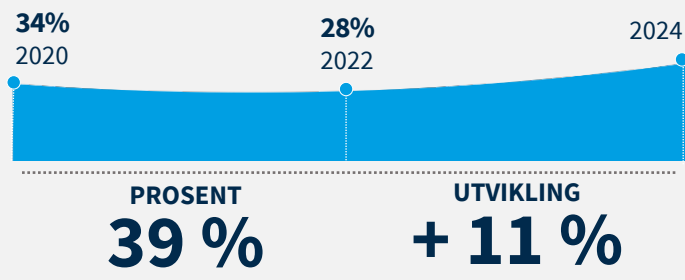
Utvikling på tilstrekkelig kompetanse

ENDRINGSLEDELSE

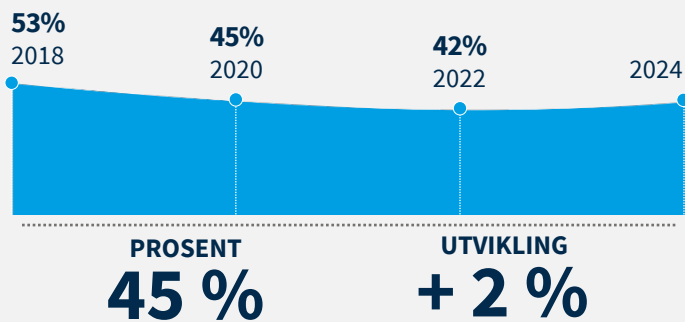
Utvikling på tilstrekkelig kompetanse

MARKEDSDIALOG

Utvikling på tilstrekkelig kompetanse

KOMMERSIELL FORSTÅELSE OG BRANSJE KOMPETANSE

KOMPETANSEOMRÅDE

MARKED

God kommersiell forståelse og bransjekompetanse er vesentlig for å ha kunnskap om hva markedet leverer og sikre god behovsdekning. Dette kan blant annet ivaretas gjennom dialog med markedet.

Gjennom dialog med markedet kan du få verdifull informasjon om aktuelle og fremtidige behov, konkurranseforhold, anskaffelseskriterier, livssyklus kostnader, miljøbelastning, samfunnsutfordringer, og tiltak for å sikre sunn konkurranse og hindre ulovlig anbudssamarbeid.

Innkjøps-Norge har økt kompetansen på begge områdene fra 2022 til 2024. Mens kommersiell forståelse og bransjekompetanse sank fra 2018 til 2022, ser vi i år en stabilisering på rundt 45 prosent som opplever å ha tilstrekkelig kompetanse. Denne positive utviklingen gjelder også for markedsdialog, med en økning på 11 prosentpoeng siden 2022. Dette er også en markant økning fra 31 prosent i 2020.

Ser vi disse resultatene i sammenheng med andelen som gjennomfører markedsanalyser, viser det samme positive utviklingen. Vi har ikke et klart svar på denne generelle positive utviklingen, men det kan henge sammen med at både åpenhetsloven og forskrifts-

endringen for å styrke arbeidet med arbeidslivskriminalitet. Stiller forventning til mer dialog med leverandør. Eksempelvis ser vi i figur 5.4 at 27 prosent oppgir de har leverandørdialog og 24 prosent oppgir at de gjennomfører markedsundersøkelser for å ivareta hensyn til menneskerettigheter i høyrisikoanskaffelser.

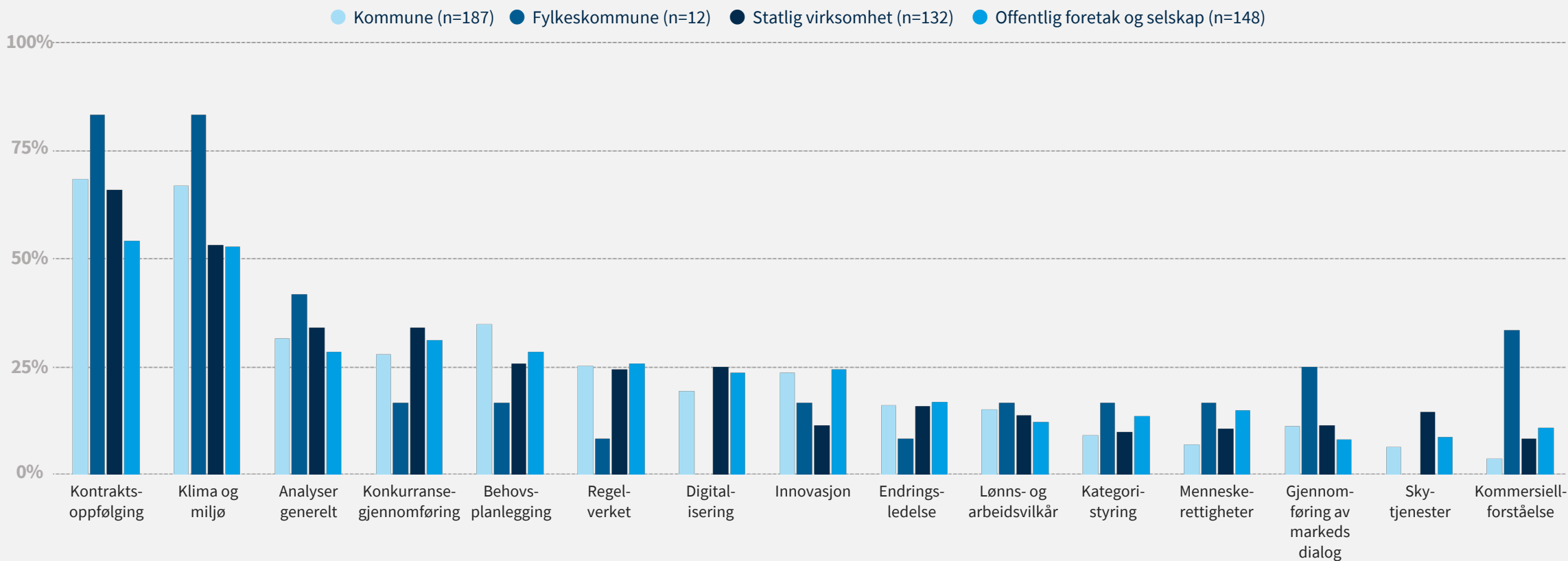
--

Figur 2.11 og 2.12 viser utvikling på «opplevd tilstrekkelig kompetanse» over tid for de to områdene knyttet til markedskompetanse.

Figur 2.13

Prioriterte kompetanseområder

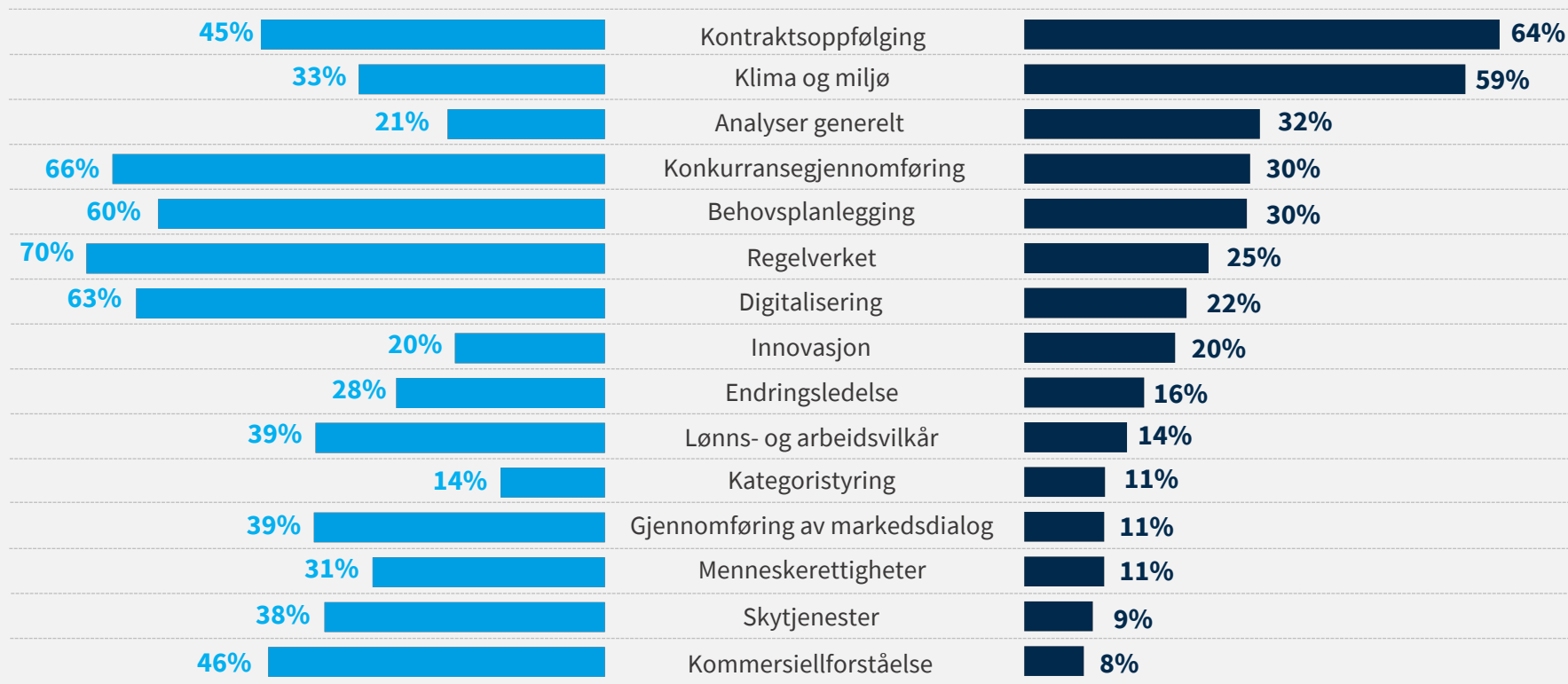
Figuren viser andel virksomheter basert på virksomhetstype som oppgir å prioritere ulike kompetanseområder. Spørsmålet: «Hvilke fire kompetanseområder er det viktigst for dere å styrke de to neste årene?» (n = 479).

Figur 2.14 ● Tilstrekkelig kompetanse ● Prioritert kompetanse

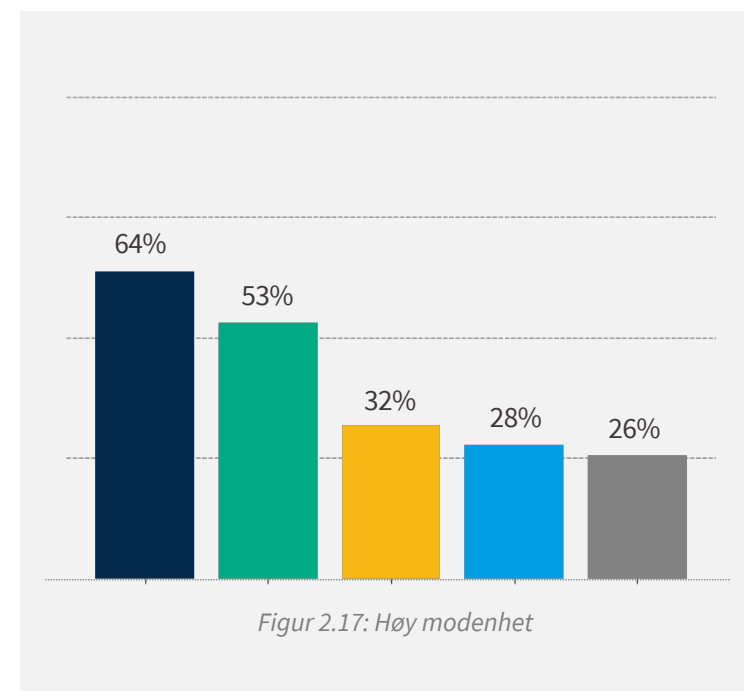
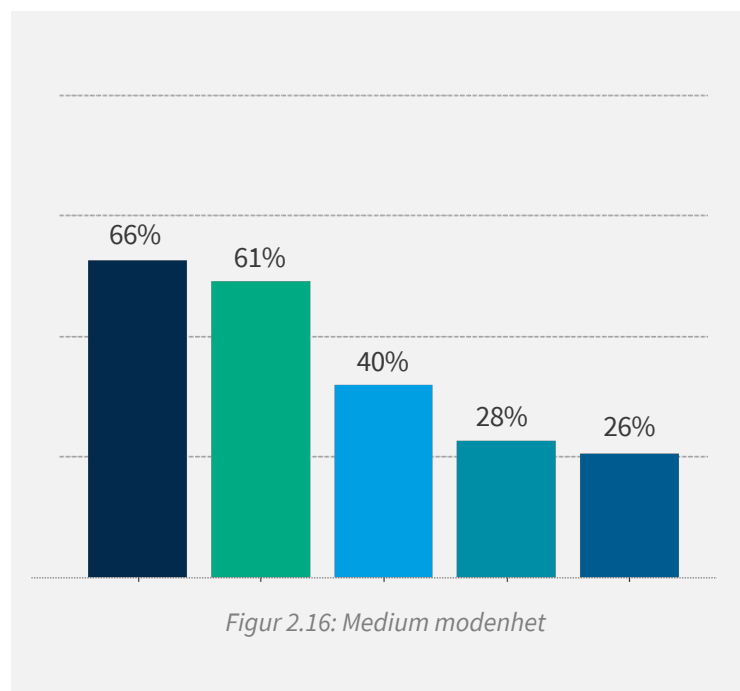
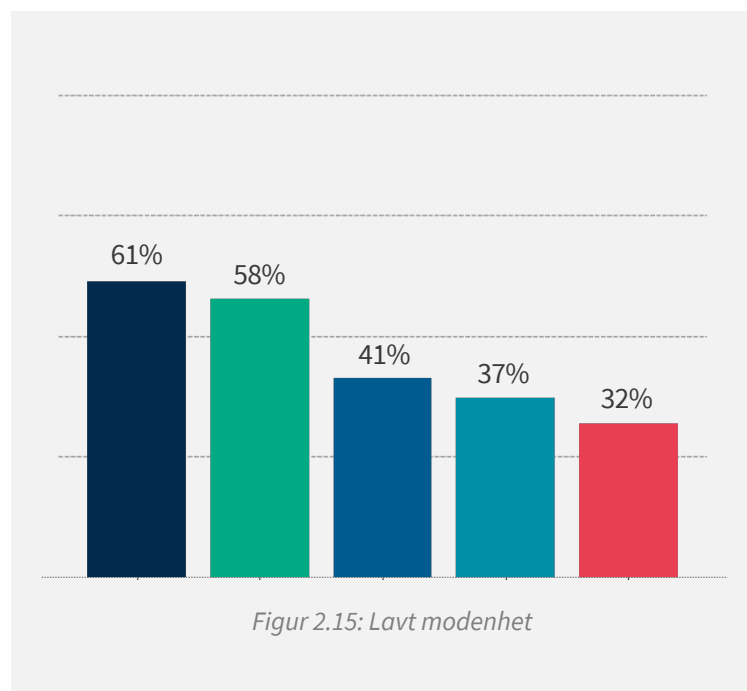
Prioritert kompetanse opp mot tilstrekkelig kompetanse

Figur 2.14 viser prioriterte kompetanseområder, sammenlignet med opplevd tilstrekkelig kompetanse (n=479)

Topp 5 prioriterte kompetanser fordelt på modenhet

Vi ser noe forskjell i prioriterte kompetanseområder blant virksomheter med ulik modenhet. Alle virksomhetene prioriterer utvikling av kompetanse innen kontraktsoppfølging, klima og miljø. Virksomhetene med høy modenhet skiller seg ut med at de prioriterer innovasjon og digitalisering. Virksomhetene med lav modenhet er de eneste som har fokus på regelverk blant topp 5 prioriterte områder.

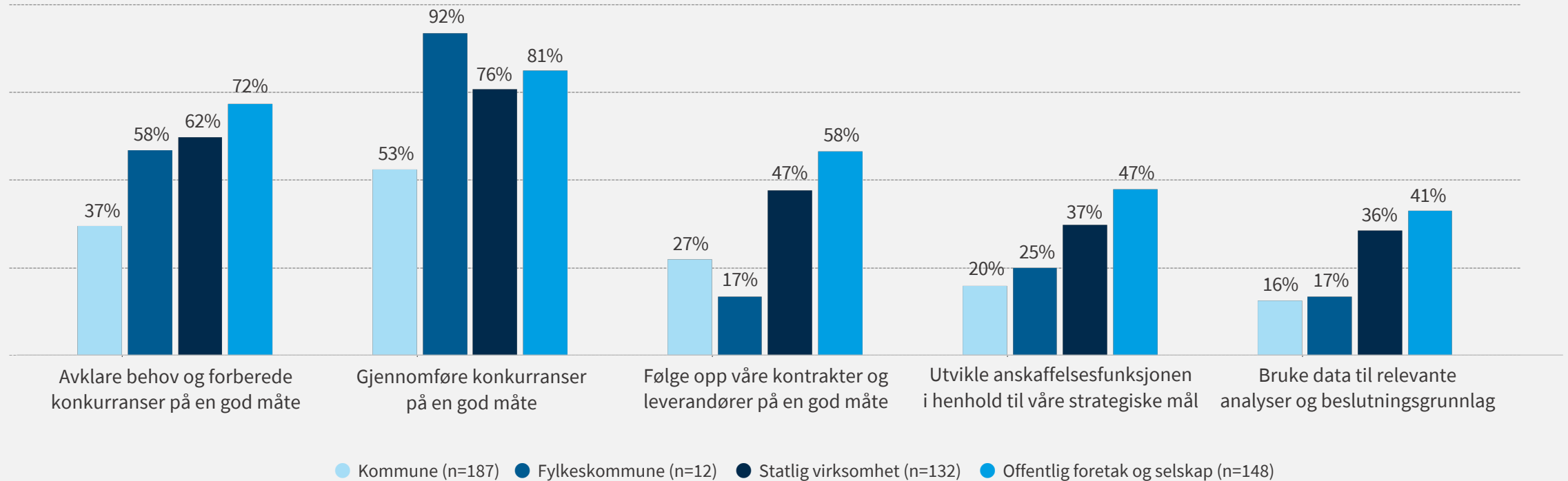

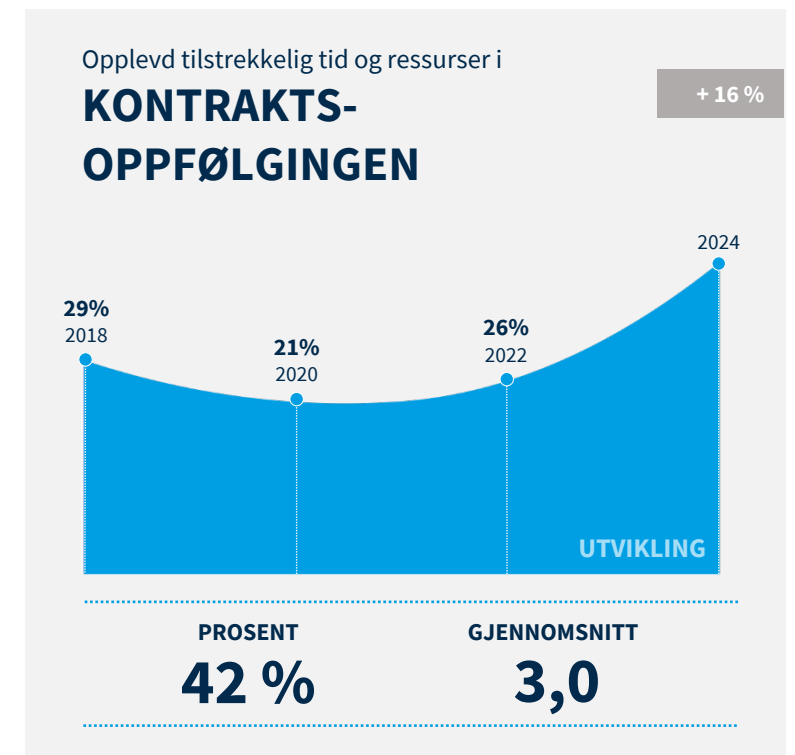
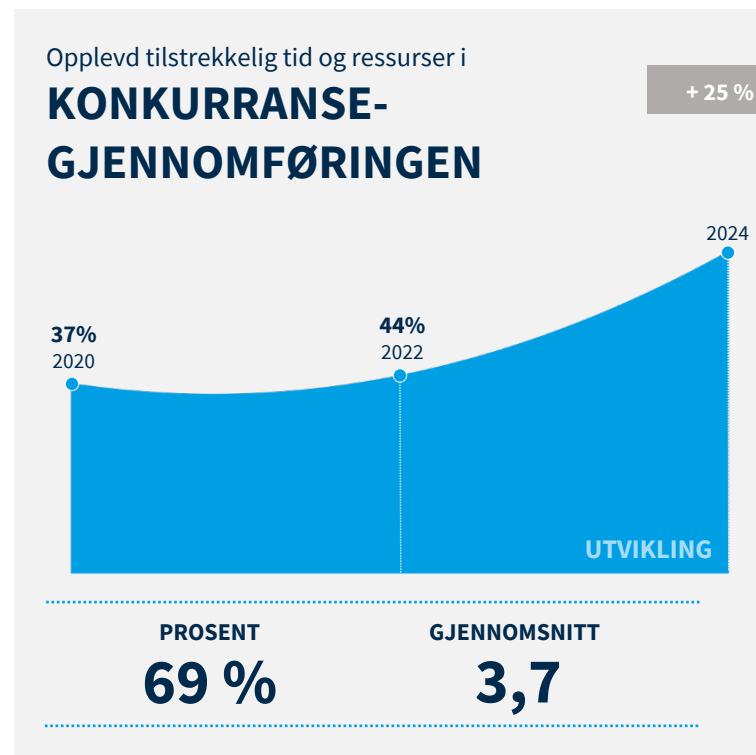
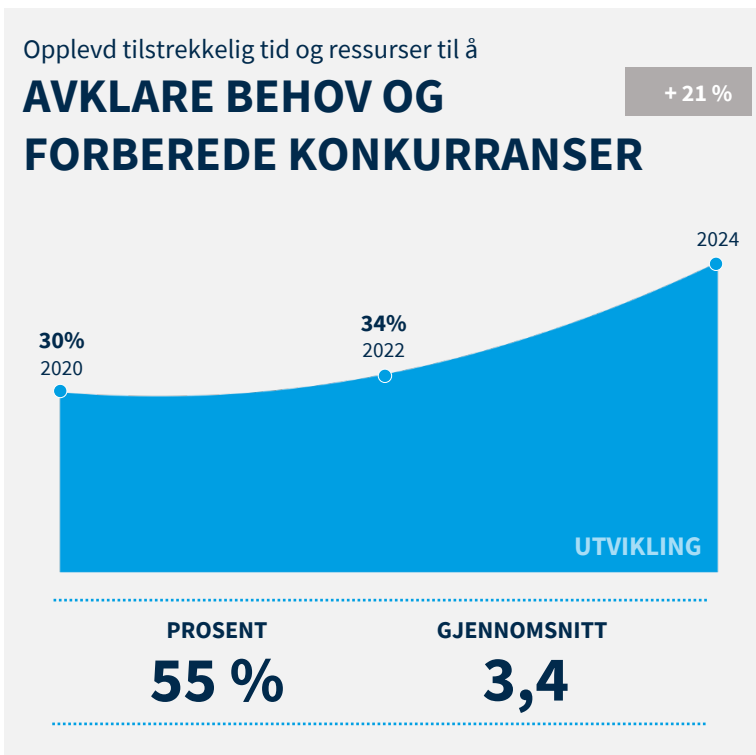
● Kontraktsoppfølging ● Klima og miljø ● Konkurransgjennomføring ● Behov ● Regelverket ● Analyse ● Innovasjon ● Digitalisering

Figur 2.18

Tid og ressurser i anskaffelsesprosessen

Figuren viser andel virksomheter basert på virksomhetstype som oppgir å ha tilstrekkelig tid og ressurser. Spørsmål: «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander? Vi har tilstrekkelig med tid og ressurser til å gjennomføre [de ulike delene] på en god måte» (n = 479).

Vesentlig flere opplever å ha tilstrekkelig kapasitet i anskaffelsesprosessen i år enn tidligere år.

Fra 2022 til 2024 har det vært en stor økning i andelen som har svart at de har tilstrekkelig tid og ressurser på samtlige deler av anskaffelsesprosessen. Den største økningen er i konkurransegjennomføringen, hvor 25 prosentpoeng flere opplever å ha tilstrekkelig kapasitet til å gjennomføre konkurranse på en god måte.

Resultatene var i første omgang oppsiktsvekkende. En forklaring være at det i årets undersøkelse ble lagt til et

spørsmål om kapasitet til å bruke data, hvor svært mange ikke opplever å ha kapasitet. Denne forklaringer legger vekt på at de som svarer på undersøkelsen svarer relativt i forhold til hele spørsmålsbatteriet. Samtidig kan det også være en sannhet i at flere opplever å ha kapasitet.

Begge disse spørsmålene scorer vesentlig lavere sammenlignet med anskaffelsesprosessen. Det kan tyde på at mange har svart relativt. Det betyr med andre ord at kapasitet til analyser, beslutningsgrunnlag og utvikling av anskaffelsesfunksjonen oppleves mer begrenset sammenlignet med kapasitet til anskaffelsesprosessen

Dette stemmer overens med andre spørsmål om barrierer, der tid og ressurser oppleves som de største barrierene for både digitalisering og innovasjon.

--

Figur 2.19, 2.20 og 2.21 viser utvikling på «opplevd tilstrekkelig kapasitet» over tid for anskaffelsesprosessen

Forside

Styring og
ledelse

Kompetanse

Anskaffelses-
prosessen

Klima og miljø

Innovasjon

Digitalisering

Avslutning

ANSKAFFELSES- PROSESSEN

3

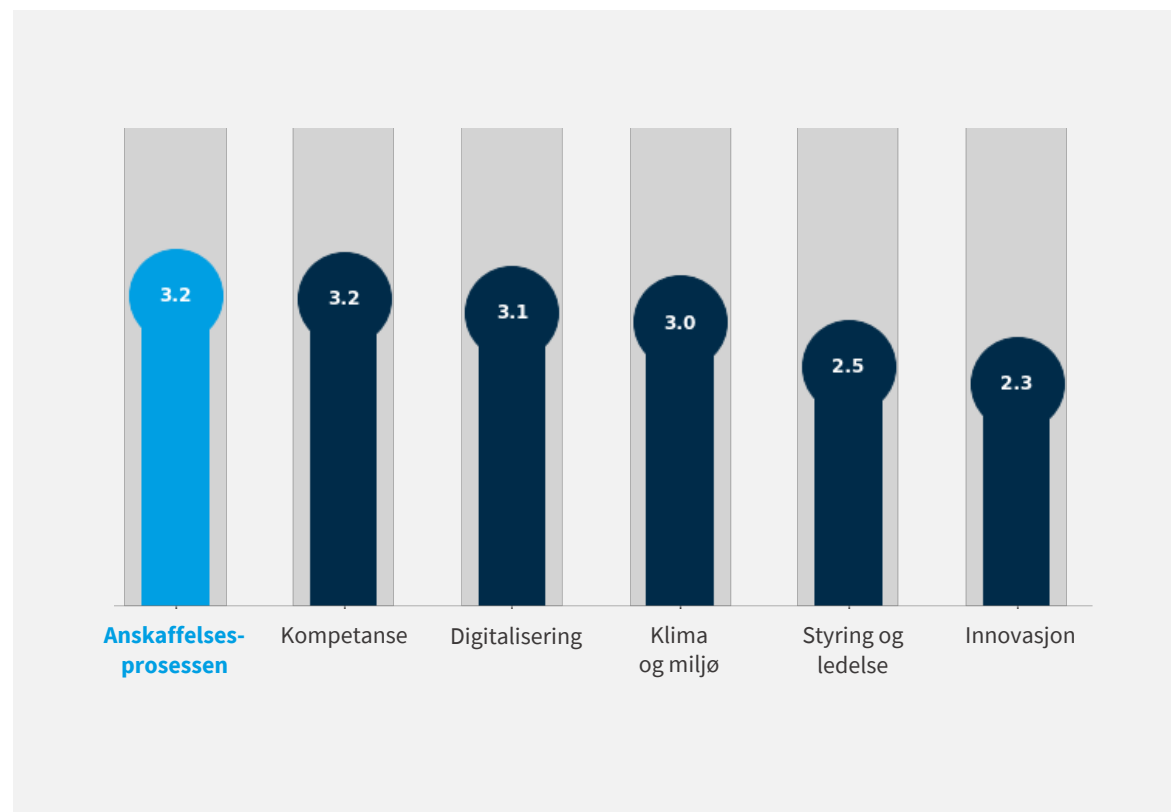
Anskaffelsesprosessen

Innkjøps-Norge synes å prioritere de operative aktivitetene i behov- og planleggingsfasen, og nedprioritere samfunnshensyn i kontraktsoppfølgingen. Generelt er det en positiv utvikling på gjennomføring av aktiviteter i kontraktsoppfølgingen.

Det viktigste verdiskapende arbeidet i anskaffelsesprosessen gjøres i forberedelses- og kontraktsoppfølgingsfasen. Derfor er det interessant å se hvordan virksomhetene fordeler ressursene på de ulike delene av anskaffelsesprosessen. I snitt bruker virksomhetene rundt 40 prosent av ressursene i behovsfasen, og 20 prosent i kontraktsoppfølgingsfasen. Dette har ikke utviklet seg siden spesielt 2020, ei på tvers av virksomhetstype.

I undersøkelsen oppgir Innkjøps-Norge at de i stor grad gjennomfører de nødvendige oppgavene, mens oppgaver knyttet til samfunnsansvar blir i større grad nedprioritert.

Vi ser lignende tendens i behovsfasen. Der er det de strategiske aktivitetene som blir nedprioritert mens aktiviteter som tidsplan blir gjennomført nesten alltid.

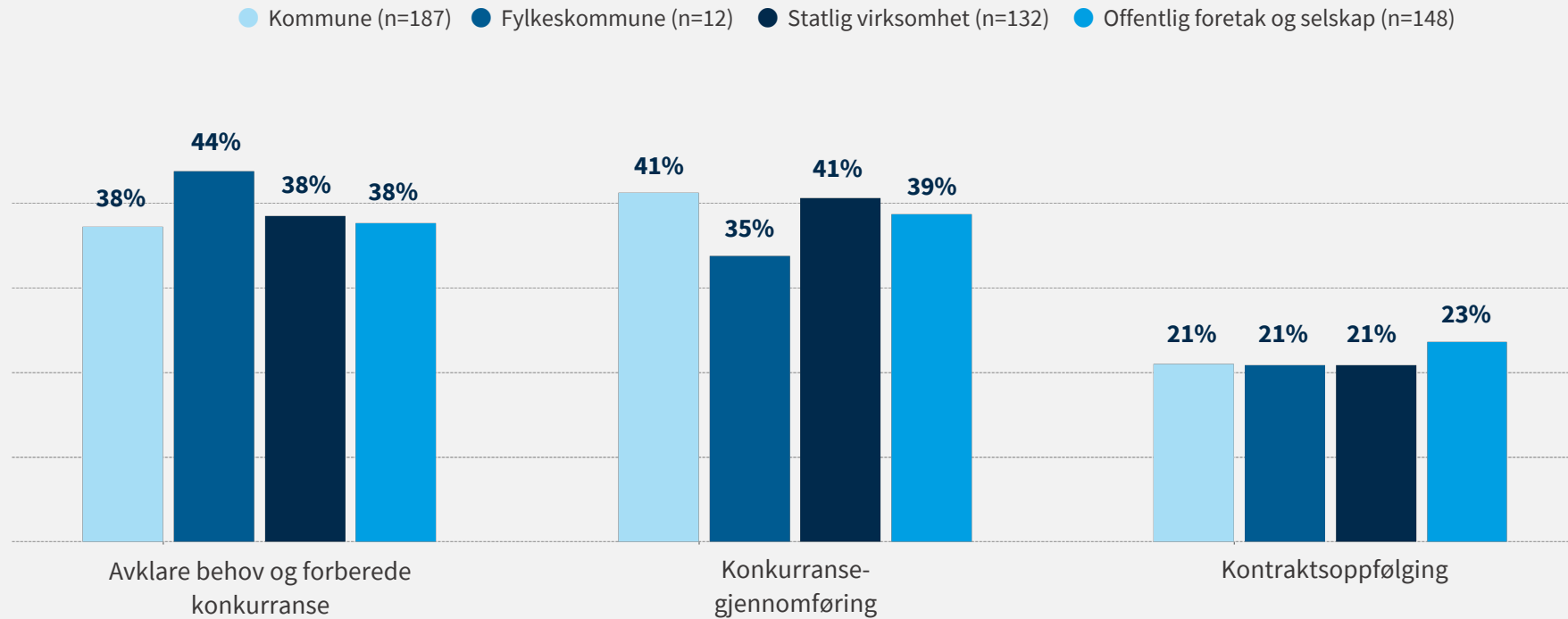
3.1 viser indikatoren for anskaffelsesprosessen sammenlignet med de andre indikatorene.

(n=479).

Figur 3.2

Fordeling av ressursbruk i anskaffelsesprosessen

Figuren viser hvordan virksomheter basert på virksomhetstype oppgir å fordele tidsbruken sin i de ulike prosessstegene.
Spørsmål: «Hvordan fordeles ressursbruk i anskaffelsesprosessen i virksomheten?» (n = 479).

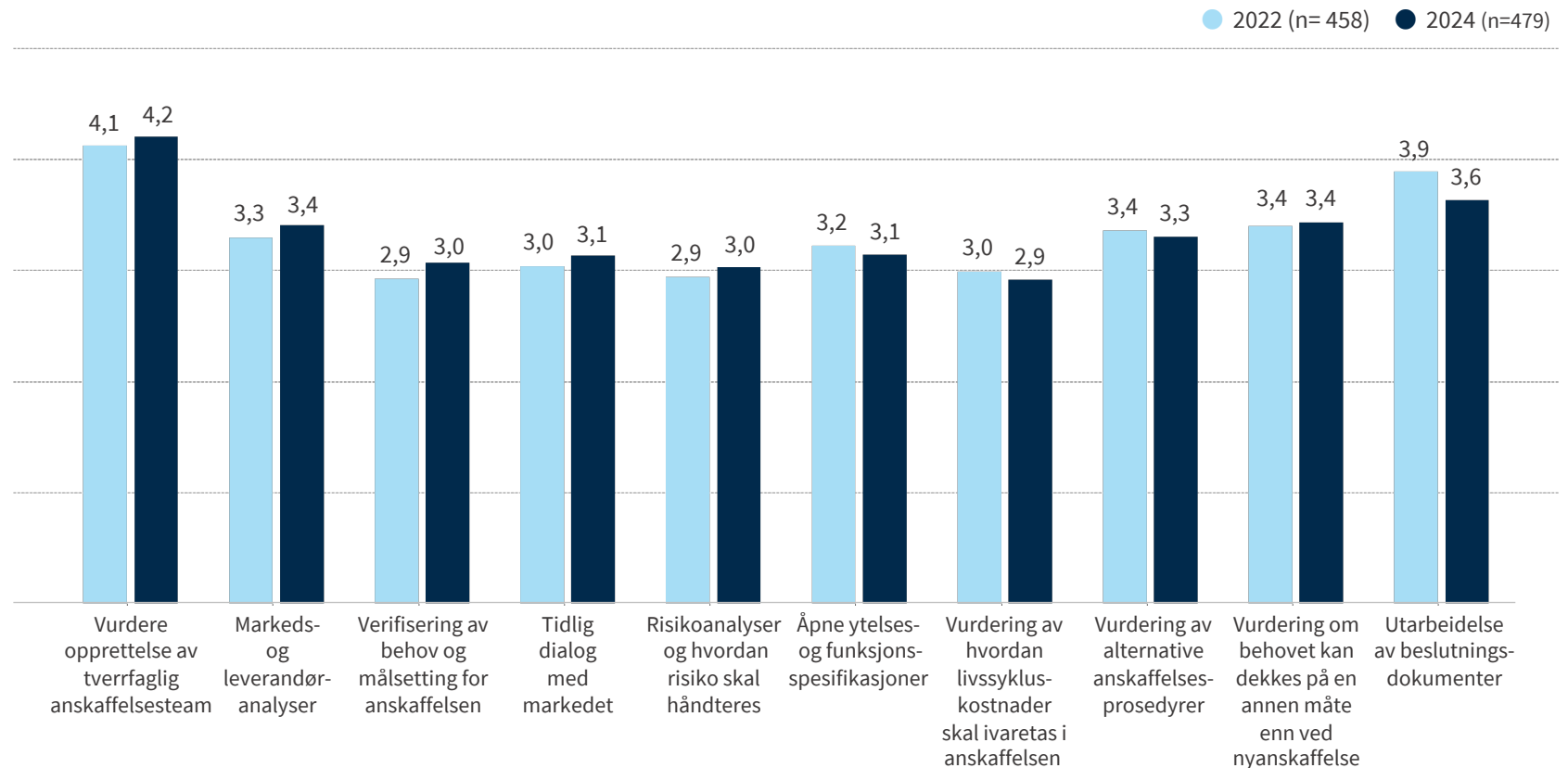
Figur 3.3

Hvor ofte omfatter behovsfasen følgende aktiviteter?

Undersøkelsen kartlegger hvor ofte offentlige innkjøpere gjennomfører ulike aktiviteter i behovs- og planleggingsfasen.

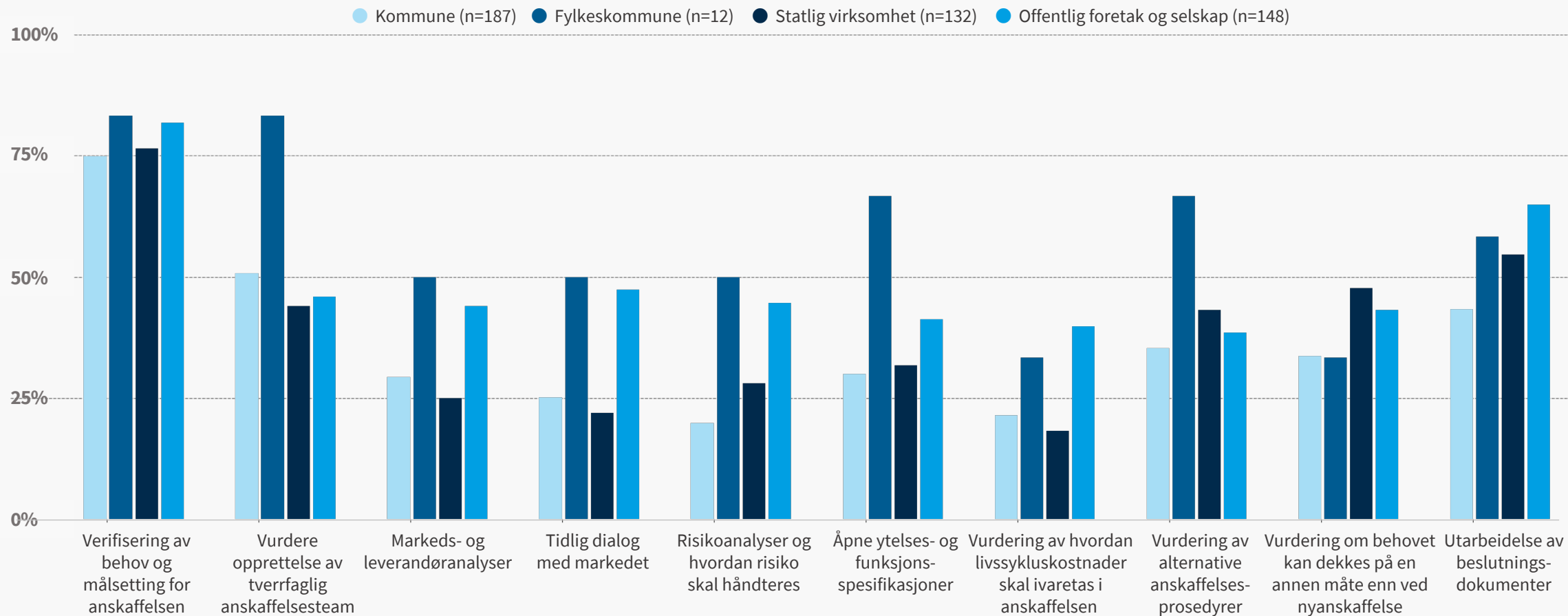
Overordnet oppgir innkjøpere at de i mindre grad gjør aktiviteter som er av strategisk betydning, som markedsanalyser og risikoanalyser. Til sammenligning ivaretar innkjøpere nesten alltid tidsplan for konkurransegjennomføring, som frister og aktiviteter. Det kan derfor synes at innkjøpere i større grad tenker på tidsaspektet knyttet til en anskaffelse fremfor de strategiske aktiviteter som bør gjennomføres for å få sikrere gode anskaffelser.

Figuren viser gjennomsnittet i tallverdi for hvordan innkjøps-Norge har svart på spørsmålet. Det betyr at svarene er kodet om på følgende måte: alltid er 5, ofte er 4, av og til er 3, sjeldent er 2 og aldri er 1. Når gjennomsnittet regnes ut blir vet ikke fjernet.

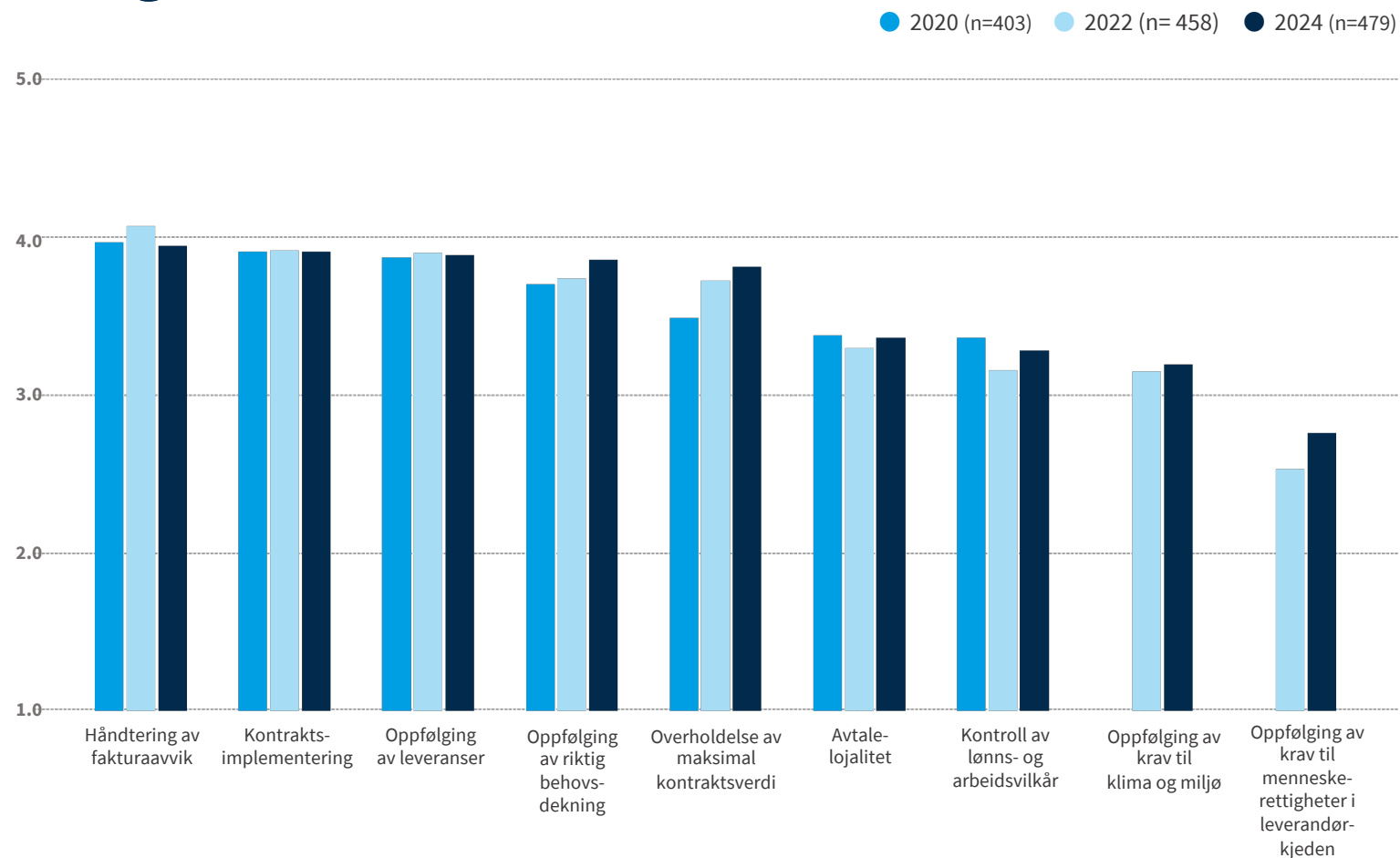
AKTIVITETER I BEHOVSFASEN

Figur 3.4 viser hvor stor andel av virksomheter basert på virksomhetstype som oppgir aktiviteter i behovsfasen, her er det trukket ut de som har svart ofte eller alltid. Spørsmål: «Hvor ofte omfatter anskaffelsens behovsfase følgende aktiviteter for gjennomføring av enkeltanskaffelser» (n = 479).

Figur 3.5

Hvor ofte omfatter kontraktsoppfølgingen følgende aktiviteter?

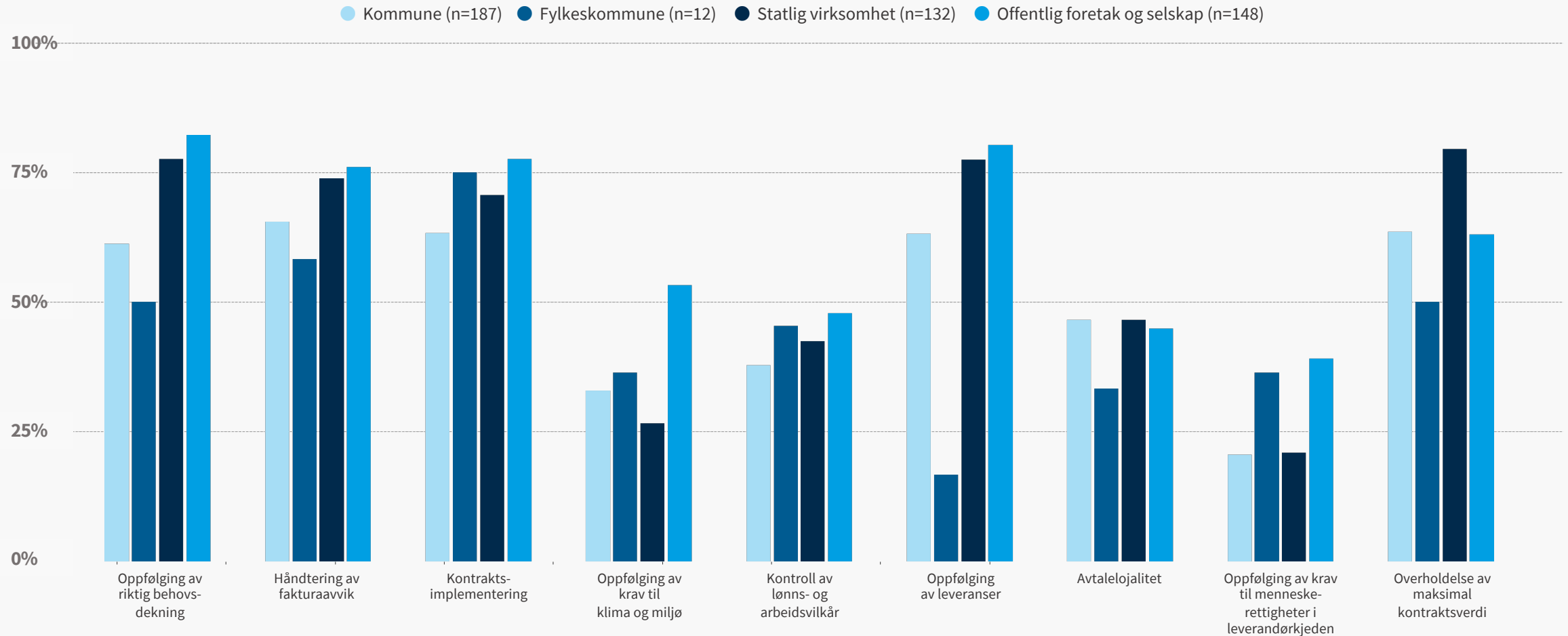
Resultatene de siste fire årene viser i en utvikling for aktiviteter knyttet til sosialt ansvar og kostnadsbesparelser for hele innkjøps-Norge.

Overholdelse av maksimal kontraktsverdi har en signifikant utvikling fra 2022 til 2024, her er det i fylkeskommunene og offentlige foretak og selskap som i trekker snittet opp. Oppfølging av etterlevelse av menneskerettigheter har også en signifikant utvikling fra 2022 til 2024. Her er det statlige virksomheter som bidrar til en positiv utvikling. Fylkeskommunene har en negativ utvikling fra 2022 til 2024.

Figuren viser gjennomsnittet i tallverdi for hvordan innkjøps-Norge har svart på spørsmålet. Det betyr at svarene er kodet om på følgende måte: alltid er 5, ofte er 4, av og til er 3, sjeldent er 2 og aldri er 1. Når gjennomsnittet regnes ut blir vet ikke fjernet.

AKTIVITETER I KONTRAKTSOPPFØLGING

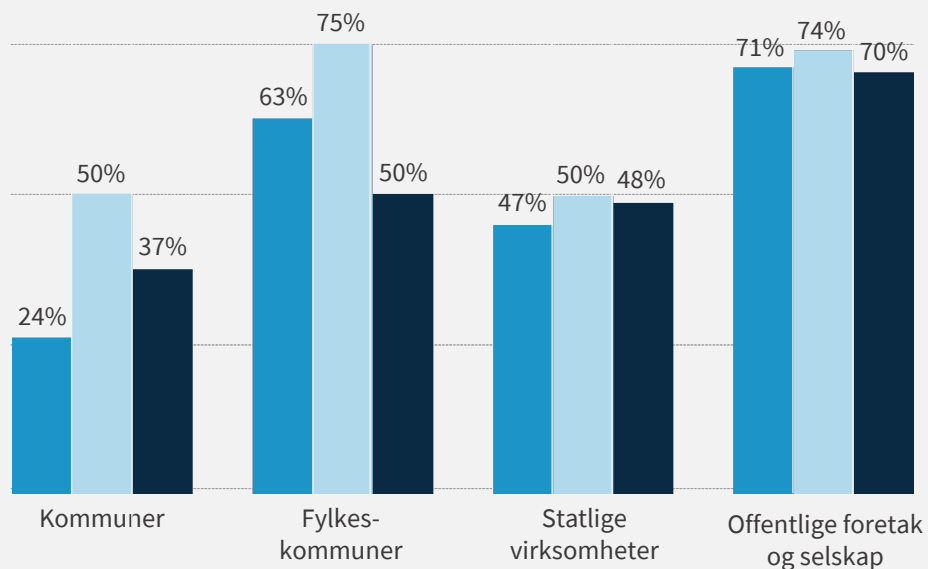
Figur 3.6 viser hvor stor andel av virksomheter basert på virksomhetstype som oppgir aktiviteter i kontraktsoppfølgingen.
Spørsmål: «Hvor ofte ivaretar virksomheten kontraktsoppfølging ved å gjøre følgende oppgaver» (n = 479).

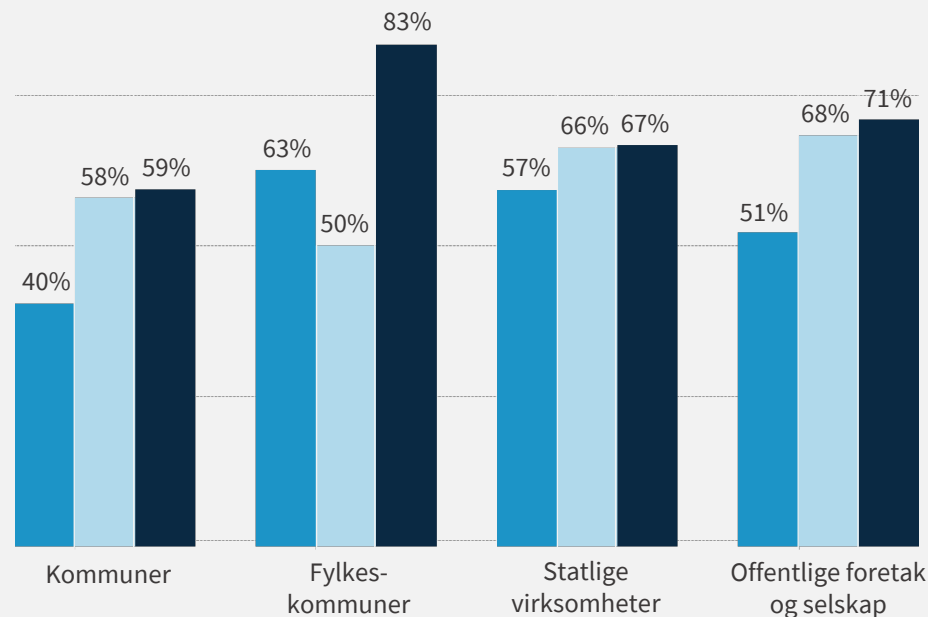
SAMARBEID MED FAGAVDELINGEN

- Andelen som har svart i stor grad og i svært stor grad

Figur 3.7: Samarbeid knyttet til innkjøpsplaner

Figur 3.8: Samarbeid knyttet til kontraktsoppfølging

- 2020 (n=403)
- 2022 (n=458)
- 2024 (n=479)

Figur 3.7, spørsmål: «Hvor enig eller uenig er du i at innkjøpsenheten og fagavdelingen samarbeider om innkjøpsplaner for det kommende året?»

Figur 3.8, spørsmål: «Hvor enig eller uenig er du i at ansvaret for kontraktsoppfølging er tydelig fordelt mellom innkjøpsenheten og fagenheter/avdelinger?»

Merk at det ikke er sett på signifikants mellom årene for fylkeskommunene fordi alle fylkeskommunene svarte i 2024.

Er lønn- og arbeidsvilkår prioritert i styringen?

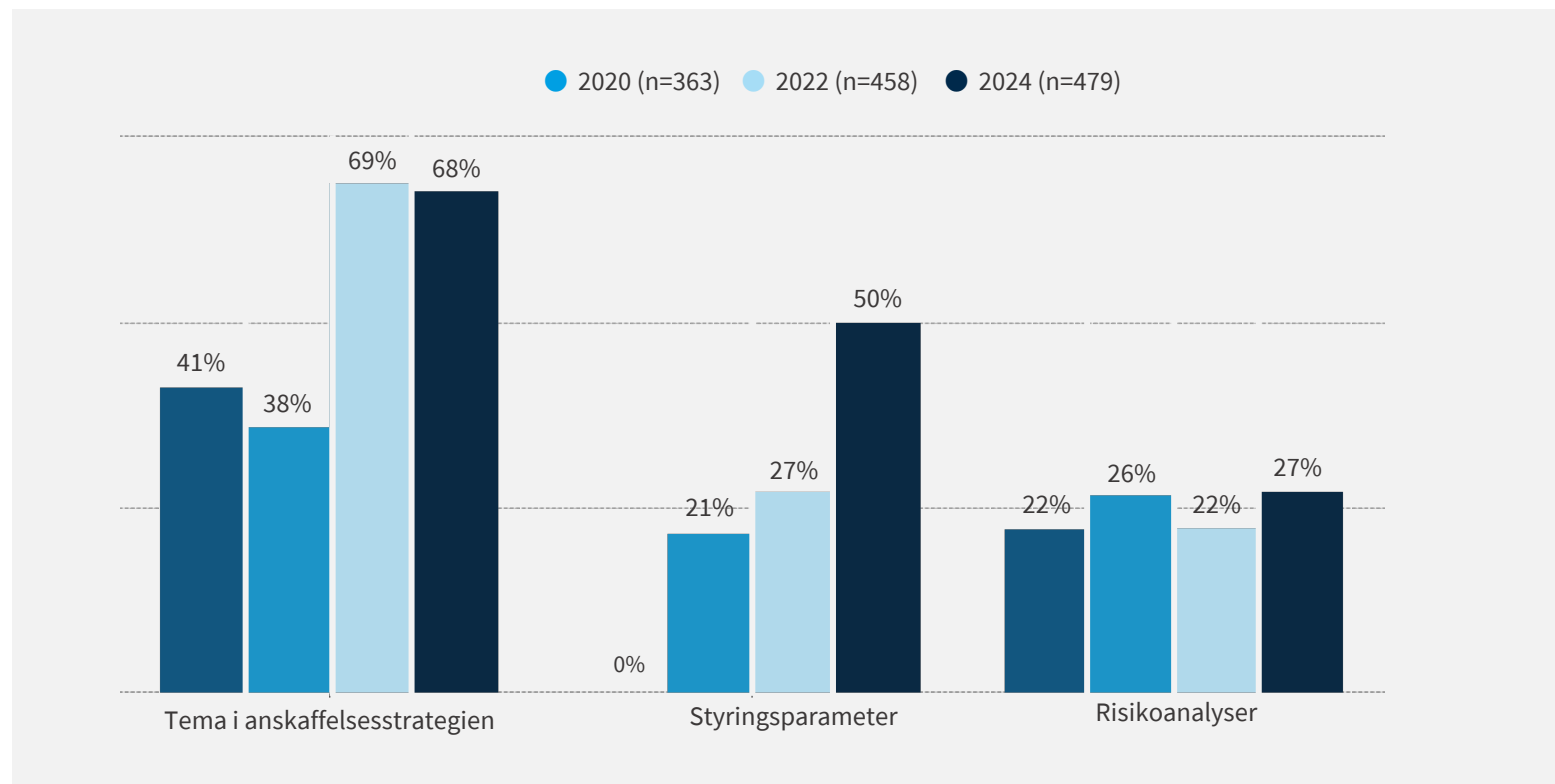
God styring og ledelse er en forutsetning for at virksomhetene skal lykkes med arbeidet med å bekjempe og forhindre arbeidslivskriminalitet i forbindelse med offentlige kontrakter.

Undersøkelsen har flere spørsmål knyttet til dimensjonen styring og ledelse som omhandler arbeidet med krav til lønns- og arbeidsvilkår.

Undersøkelsen viser en liten endring fra 2022 til 2024 når det gjelder spørsmålet om lønns- og arbeidsvilkår er et tema i anskaffelsesstrategien. Arbeidet med å følge opp kontrakter inkludert seriositet bør omtales i relevante strategidokumenter som for eksempel anskaffelsesstrategien.

Det er en signifikant økning i virksomheter som oppgir å ha styringsparametere for lønns- og arbeidsvilkår. Med styringsparameter mener vi både det som rapporteres internt i enheten og til toppledelsen.

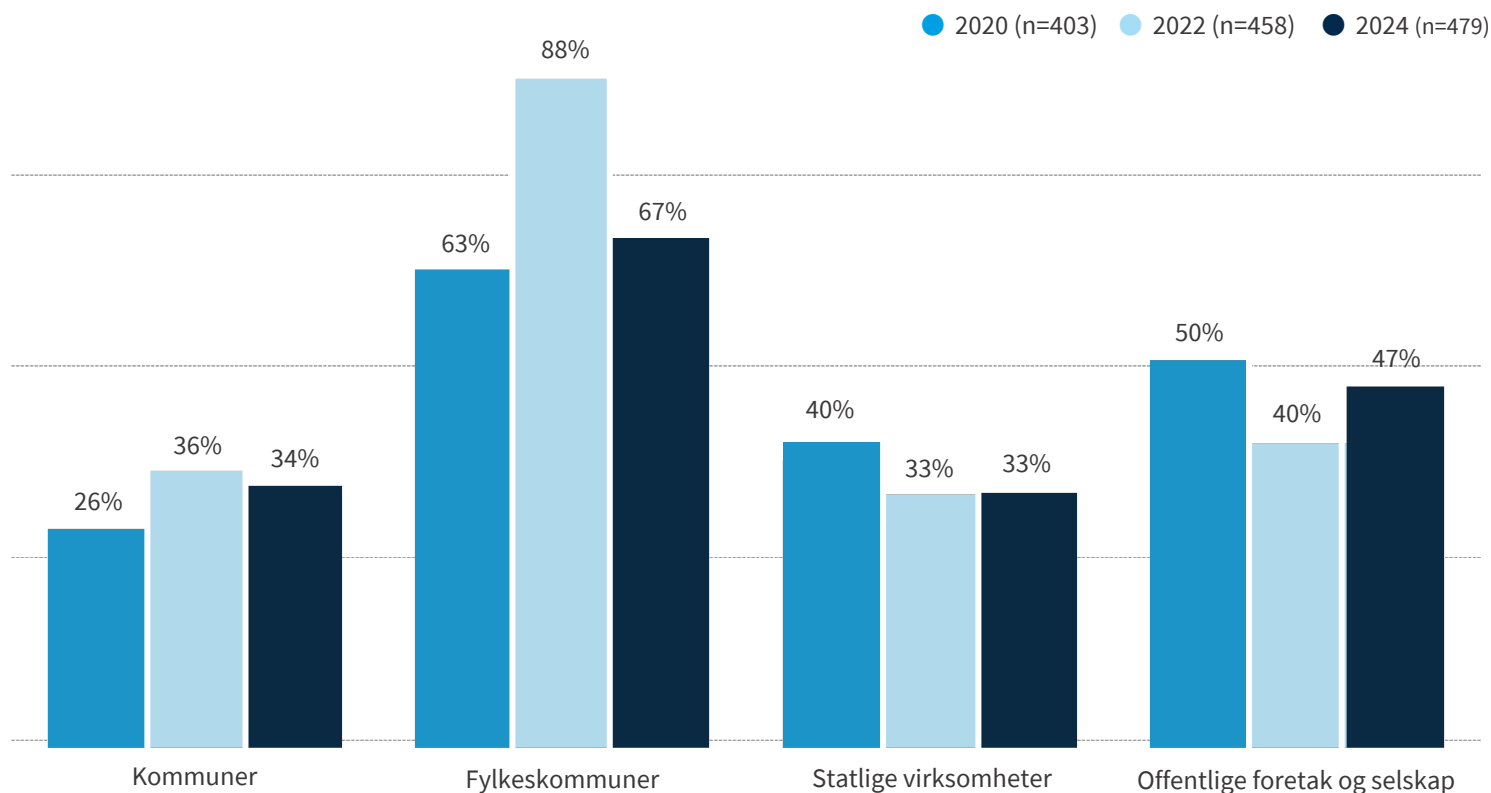
Vi har de siste fire undersøkelsene spurt om man gjør risikoanalyser for følgende spørsmål: «Hvilke kartlegginger og analyser gjennomføres i forbindelse med planlegging av den totale innkjøpsporteføljen?». I år har det vært en utvikling på 5 prosentpoeng fra 2022, noe som betyr at vi er tilbake til 2020-nivå.

Figurene 4.1 oppsummerer spørsmålene som gjelder lønn- og arbeidsvilkår fra tidligere i undersøkelsen. Spørsmålene var følgende: «Hvilke temaer beskrives i anskaffelsesstrategien?», «For hvilke temaer har dere utarbeidet styringsparametere?» og «Hvilke kartlegginger og analyser gjennomføres i forbindelse med planlegging av den totale innkjøpsporteføljen?»

Figur 4.2

Tilstrekkelig kompetanse, utvikling

Færre offentlige innkjøpere opplever å ha tilstrekkelig kompetanse om arbeidslivskriminalitet og lønns- og arbeidsvilkår i 2024 enn tidligere år. Offentlige foretak og selskap er et unntak.

Nedgangen kan ikke generaliseres for hele innkjøps-Norge. Likevel peker resultatene i at færre totalt opplever å ha tilstrekkelig kompetanse.

Innføringen av Norgesmodellen med nye nasjonale seriøsitetskrav som trådte i kraft 01.01.2024, kan være en forklaring på nedgangen i opplevd kompetanse.

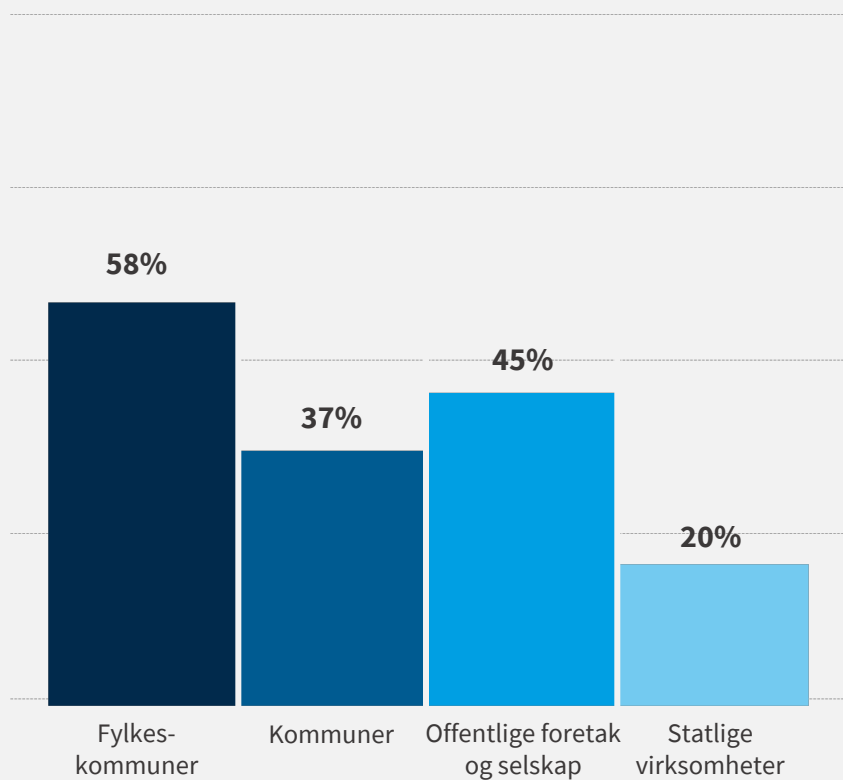
Statlige virksomheter scorer likt som ved forrige undersøkelse. Dette kan henge sammen med at færre statlige virksomheter handler innenfor relevante kategorier som bygg og anlegg og renhold.

Figuren viser andelen som har svart enten i svært stor grad eller i stor grad på spørsmålet «I hvilken grad opplever du at virksomheten har tilstrekkelig kompetanse på følgende områder ved arbeid med anskaffelser: Arbeidslivskriminalitet/ lønns- og arbeidsvilkår».

OPPFØLGING LØNNS- OG ARBEIDSVILKÅR

- Andelen som har svart i svært stor grad og i stor grad

Figur 4.3: Hvor ofte stilles det seriøsitetstkrav utover det lovpålagte?

Figur 4.4: Hvordan følger innkjøps-Norge opp seriøsitet?

Følgende spørsmål ble stilt til figur 4.11: «Hvor ofte stiller dere seriøsitetstkrav utover lovpålagte krav?» og til figur 4.12: «Hvordan følger dere opp krav til lønns- og arbeidsvilkår og andre seriøsitetstkrav?»

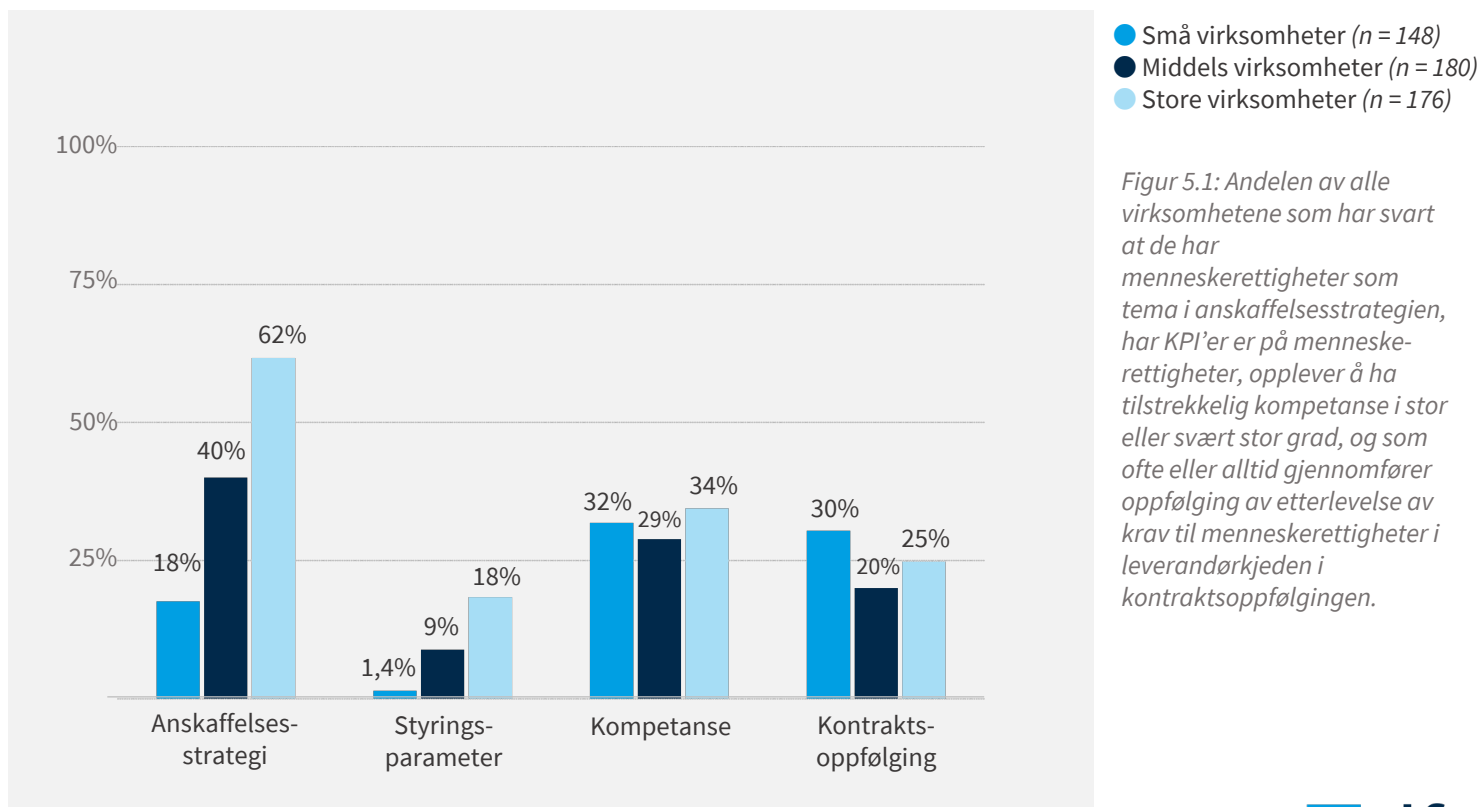
5

Menneskerettigheter

Ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter ved anskaffelser av høyrisiko produkter har vært lovpålagt siden 2017. Likevel erfarer vi at ivaretagelsen ofte blir nedprioritert i en hektisk arbeidshverdag. Årets resultater er derfor en liten glad nyhet, hvorav det synes å være en positiv utvikling i forankringsarbeidet.

I arbeidet med ivaretagelse av menneskerettigheter i offentlige anskaffelser ser vi fra spørsmål knyttet til anskaffelsesstrategi, styringsparametere, kompetanse og kontraktsoppfølging at for flertallet av alle virksomhetene jobbes det i liten grad med å ivareta menneskerettigheter i offentlige anskaffelser.

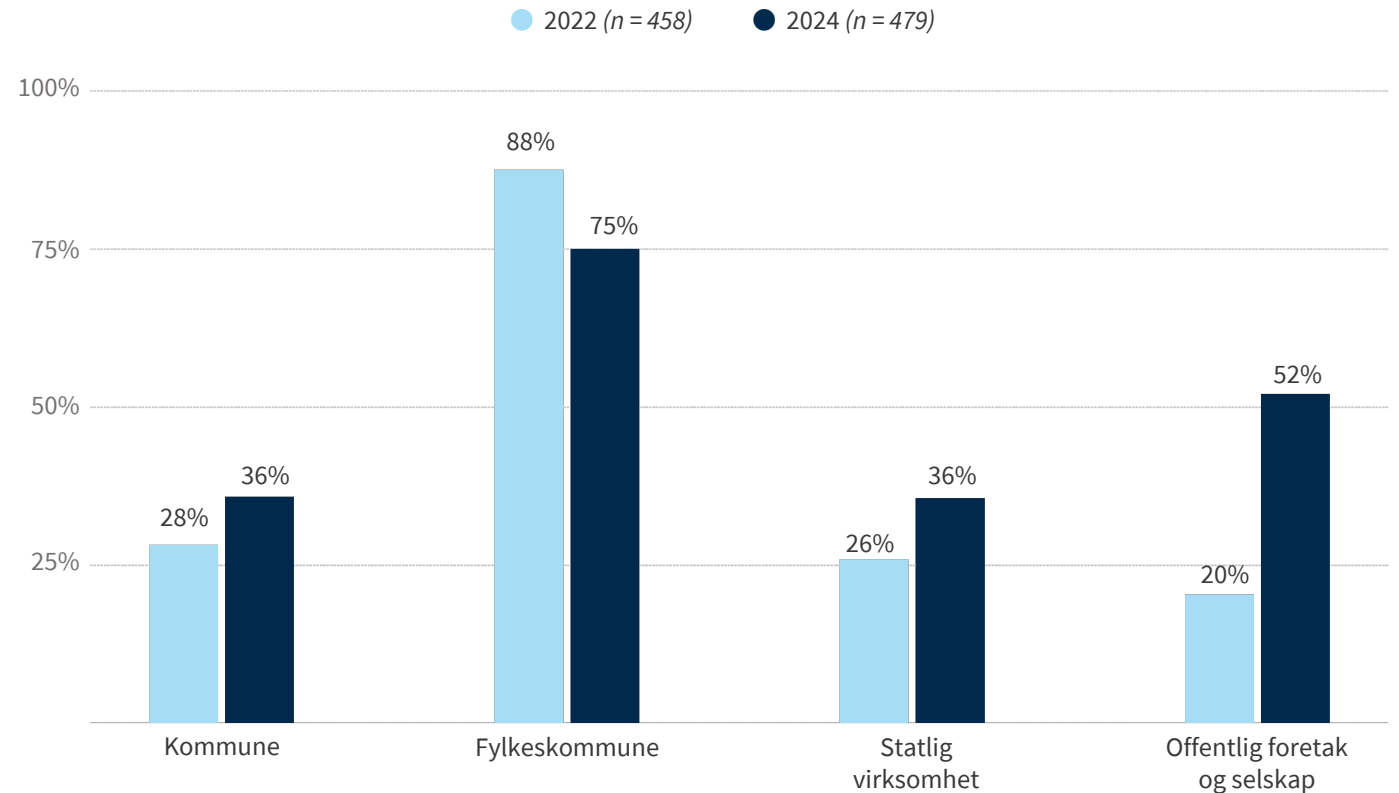
På tross av disse resultatene finner vi at offentlige virksomheter har blitt bedre på å ivareta menneskerettigheter i høyrisikoanskaffelser. Undersøkelsen viser at andelen som har skriftlige rutiner har økt for flere av virksomhetstypene. Flere virksomheter gjennomfører leverandørdialog i forkant av anskaffelse av høyrisikoprodukter. Vi ser også at de aller fleste som bruker kontraktsvilkår for ivaretagelse av menneskerettigheter bruker skjema for egenrapportering for å følge opp etterlevelsen av kontraktsvilkåret.

Figur 5.1: Andelen av alle virksomhetene som har svart at de har menneskerettigheter som tema i anskaffelsesstrategien, har KPI'er er på menneskerettigheter, opplever å ha tilstrekkelig kompetanse i stor eller svært stor grad, og som ofte eller alltid gjennomfører oppfølging av etterlevelse av krav til menneskerettigheter i leverandørkjeden i kontraktsoppfølgingen.

Figur 5.2

42 prosent har skiftelige rutiner for å ivareta menneskerettigheter

Det er lovpålagt at offentlige oppdragsgivere skal ha rutiner for å fremme grunnleggende menneskerettigheter ved anskaffelser av høyrisikoprodukter. Dette innebærer å systematisk dokumentere risiko, som for eksempel risiko for barnearbeid, tvangsarbeid og fare for liv og helse i leverandørkjeden.

Generelt ser vi en 14 prosentpoeng økning når det gjelder det å ha rutiner. Likevel er det fortsatt bare i underkant halvparten av de offentlige oppdragsgiverne som ikke etterlever kravet. Den største økningen er hos de offentlige foretakene og selskapene, der andelen som oppgir å ha skiftelige rutiner har økt signifikant fra 20 til 52 prosent siden 2022. I tillegg er det en økning hos statlige virksomheter på 10 prosentpoeng.

En forklaring til den positive økningen kan være at Åpenhetsloven, som stiller krav til skriftlige aktsomhetsvurderinger, har fått stor oppmerksomhet og derigjennom gjort offentlige virksomheter mer beviste om nødvendigheten av å ha rutiner for å kontrollere at leverandørene etterlever åpenhetsloven har økt.

Figur 5.2: Andelen av virksomhetene som har skriftlig rutine, fordelt på virksomhetstype.

Spørsmål: «Har dere en skriftlig rutine for å ivareta menneskerettigheter i anskaffelser av høyrisikoprodukter?»

DFØs Høyrisikoliste: Her finner du informasjon om produktkategorier med høy risiko for brudd på grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden.

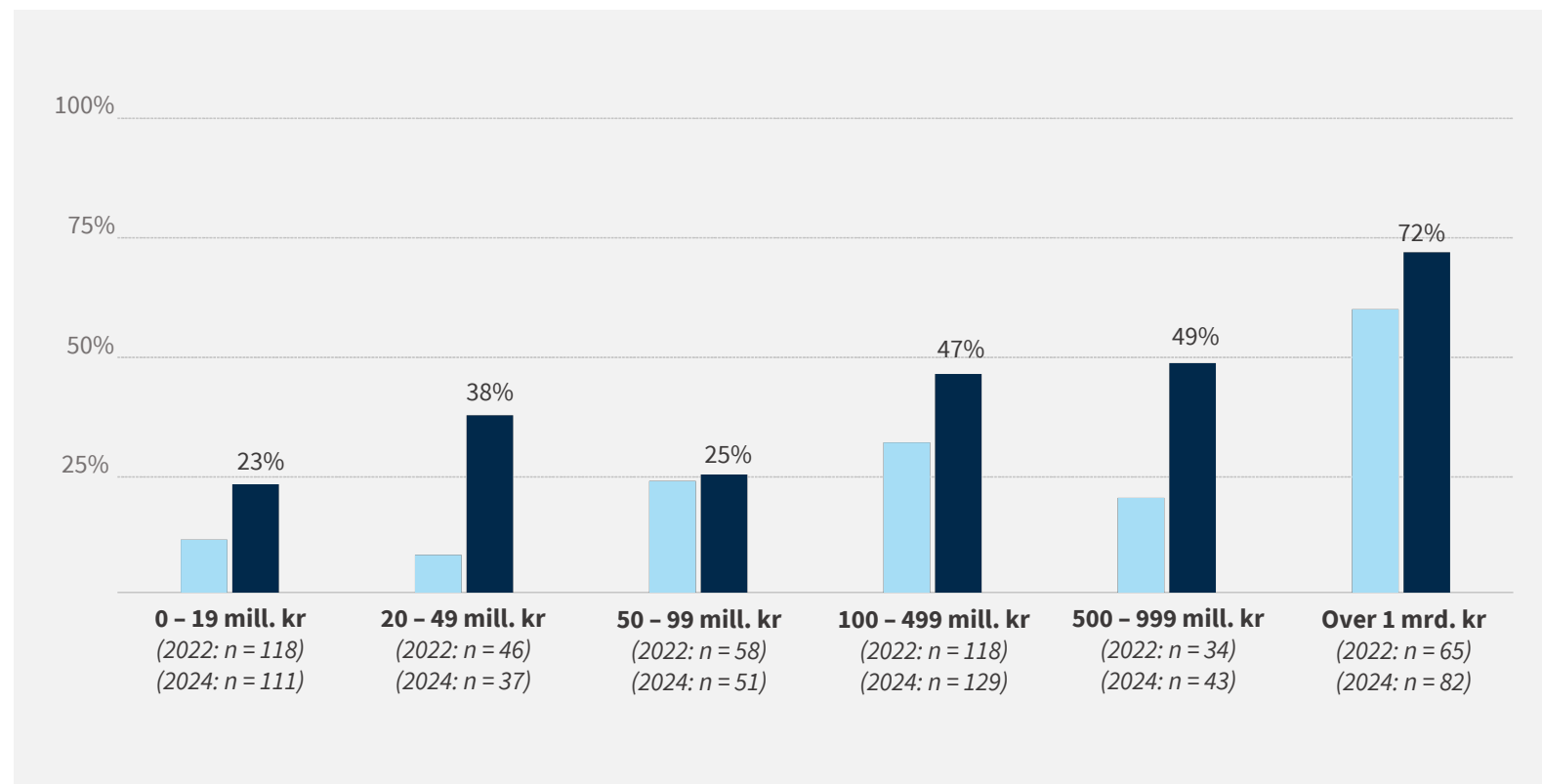
HVEM HAR SKRIFTELIGE RUTINER?

● 2022 ● 2024

Det er ofte knyttet større forventninger til at de største virksomhetene skal ha rutiner for å ivareta menneskerettigheter i anskaffelser av høyrisikoprodukter. Dette kommer av at det krever en del for å kunne ivareta menneskerettigheter i anskaffelser, og de største virksomhetene har bedre forutsetninger for å kunne gjøre dette. Det er derfor bra å se at andelen blant disse virksomhetene som har skriftlig rutine går opp, men det vel så bra å se at denne forbedringen også gjelder for de mindre virksomhetene.

I Anskaffelsesundersøkelsen 2022 så vi at det var de virksomhetene med størst innkjøpsvolum som i størst grad hadde skriftlige rutiner for å ivareta menneskerettigheter i anskaffelser av høyrisikoprodukter.

Den samme tendensen ser vi i årets undersøkelse. Til forskjell fra resultatene fra 2022 ser vi i år at alle innkjøpsvolum gruppene har at over 20 prosent av virksomhetene som tilhører gruppen svarer at de har en skriftlig rutine for å ivareta menneskerettigheter.

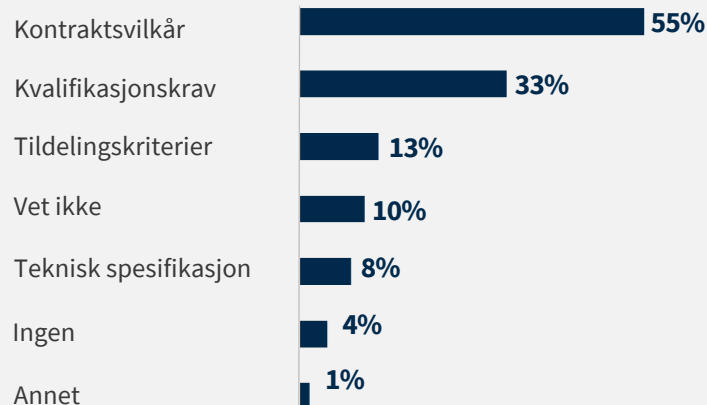

Figur 5.3: Andelen av virksomhetene som har skriftlig rutine, fordelt på innkjøpsvolumet til virksomheten per år. Spørsmål: «Har dere en skriftlig rutine for å ivareta menneskerettigheter i anskaffelser av høyrisikoprodukter?»

Figur 5.4: Bruk av elementer i anskaffelsesprosessen

Figur 5.5: Bruk av krav og kriterier

AKTIVITETER FOR Å IVARETA MENNESKERETTIGHETER

Innkjøps-Norge oppgir at de i hovedsak bruker leverandørdialog i anskaffelsesprosessen for å ivareta hensyn til menneskerettigheter i høyrisikoanskaffelser. Det er positivt at oppdragsgivere har en åpen dialog om menneskerettigheter med leverandørene og da kan få viktige innspill til prosessen videre.

Dette spørsmålet ble også spurt i 2022. Det er ikke store forskjeller på hva virksomhetene har svart disse to årene, bortsett fra at det har vært en signifikant nedgang i andelen virksomheter som svarer at de ikke vet hvilke elementer som brukes i anskaffelsesprosessen for å ivareta hensyn til menneskerettigheter i høyrisikoanskaffelser. DFØ tolker dette som svært positivt.

DFØ anbefaler forholdsmessig bruk av krav, kriterier og kontraktsvilkår ved anskaffelser av høyrisikoprodukter. Etter at åpenhetslovens rapporteringskrav trådte i kraft 1. juli 2023, anbefaler DFØ offentlige virksomheter om å sende lenken til nettsiden der leverandørens aktsomhetsvurderingsrapport, må være publisert og oppdatert senest 30. juni hvert år. Dette gjelder leverandører som er omfattet av åpenhetsloven.

Det er veldig positivt at så mange som 33 prosent allerede har begynt å kvalifiserer leverandørene iht. norsk lov om ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden.

Fortsatt er det vanligst å bruke kontraktsvilkår. Her er det er så mange som 55 prosent som bruker kontraktsvilkår, noe som indikerer at virksomhetene er bedre på å ivareta menneskerettigheter i praksis, enn å ha det med i de skriftlige rutinene.

--

Figurene 5.4 og 5.5 viser fordelingen på spørsmålene: «Hvilke av følgende elementer i anskaffelsesprosessen bruker dere for å ivareta hensyn til menneskerettigheter i høyrisikoanskaffelser?» og «Hvilke av følgende krav og kriterier bruker dere for å ivareta hensyn til menneskerettigheter i høyrisikoanskaffelser?» (n = 479)

Fotnote: Andre leverandører viser til tilsvarende aktsomhetsvurderinger fordi alle norske bedrifter forventes å etterleve OECDs retningslinjer om ansvarlig næringsliv. Disse trenger ikke å være offentlig tilgjengelige. Leverandører som ikke etterlever det norske lovkravet vil bli avvist fra å delta i konkurransen.

Skjema for egenrapportering er metoden som er vanligst for kontraktsoppfølging. Dette gjelder både for alle virksomhetene, her 31 prosent, og når vi kun ser på de som oppgir å bruke kontraktsvilkår, her 48 prosent.

Møte med leverandør er en annen aktivitet som brukes en del av de som bruker kontraktsvilkår, hvor 43 prosent oppgir at de gjør dette. For de andre aktivitetene er det en lav andel av virksomhetene som bruker dem, hvor sanksjoner og tredjepartsrevisjon er det som brukes minst. Vi ser lignedes resultater i kapittelet om arbeidslivskriminalitet, hvor bruk av sanksjoner brukes kun av 9 prosent for å følge opp etterlevelse av seriositetskrav.

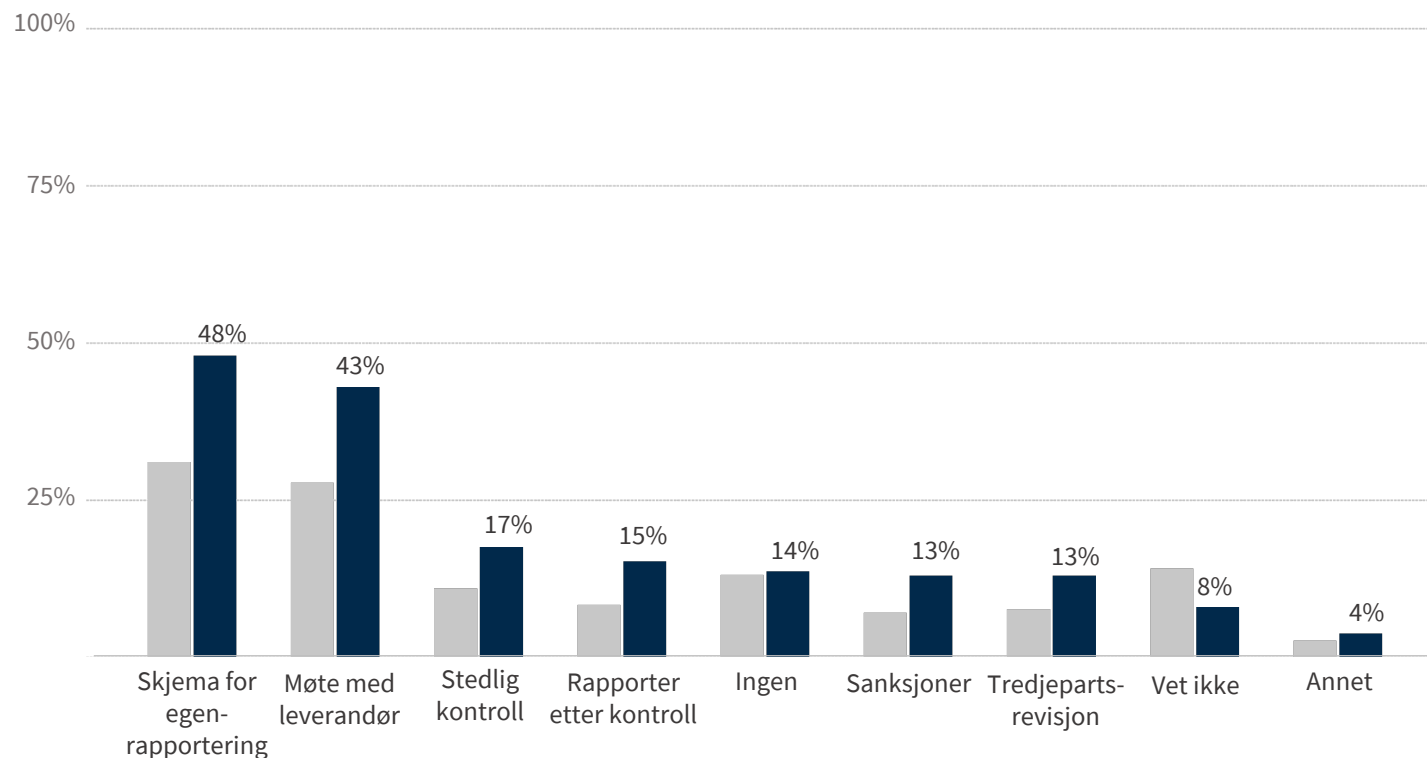
Figur 5.6: Andelen av virksomhetene som etterprøver kontraktsvilkår på forskjellige måter. Spørsmål: «På hvilke måter følger dere opp etterlevelse av kontraktsvilkår for ivaretagelse av menneskerettigheter i høyrisikoanskaffelser?»

● Alle virksomhetene i undersøkelsen (n = 479)

● De som oppgir at de bruker kontraktsvilkår for å ivareta hensyn til menneskerettigheter i høyrisikoanskaffelser (n = 263)

Figur 5.6

Hvordan etterlever innkjøps-Norge kontraktsvilkår?

Forside

Styring og
ledelse

Kompetanse

Anskaffelses-
prosessen

Klima og miljø

Innovasjon

Digitalisering

Avslutning

KLIMA OG MILJØ

6

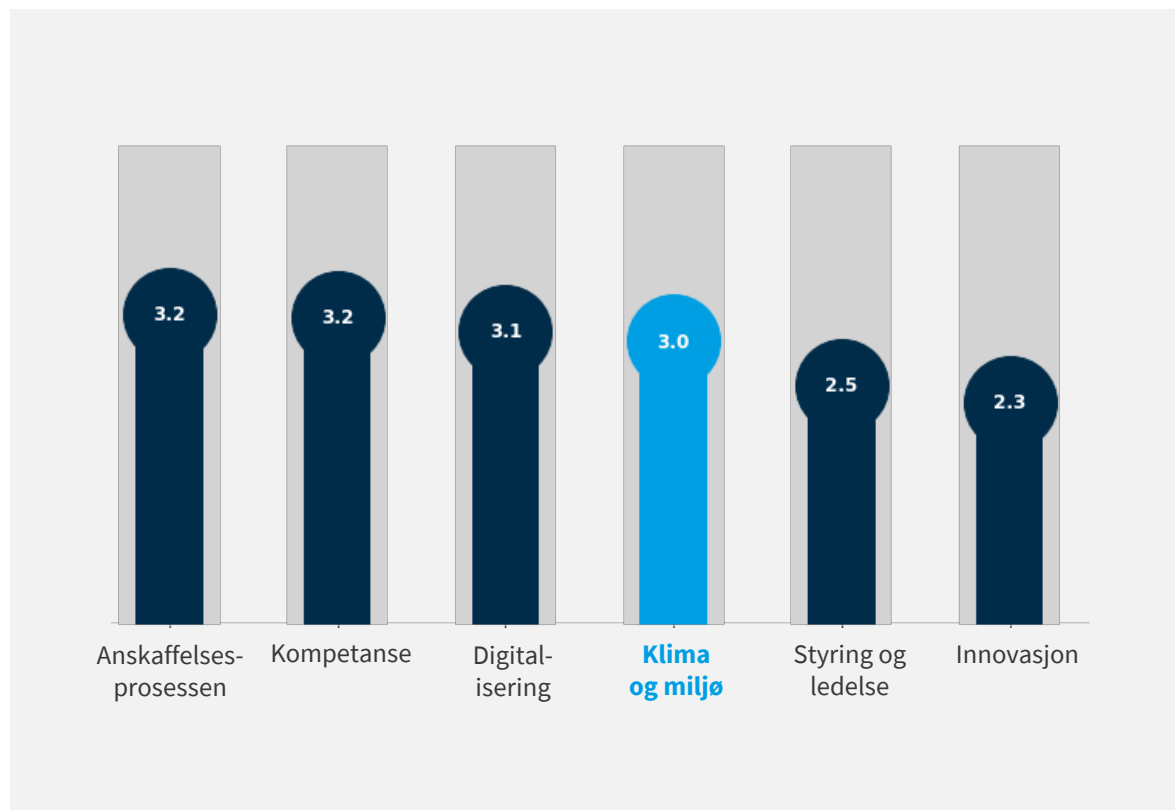
Klima og miljø

De siste årene har det i økende grad kommet regelverk og føringer på klima- og miljøområdet, men ikke alle offentlige virksomheter treffes av alle føringer. Fra 2024 har regjeringen skjerpet kravene til å ivareta klima- og miljøhensyn i offentlige anskaffelser, slik at alle offentlige virksomheter nå må legge betydelig vekt på klima og miljø. Eierskapsmeldingen og bærekraftdirektivet har innført krav om klimaregnskap som omfatter offentlige foretak og selskap. Anskaffelsesundersøkelsen viser at særlig offentlige foretak og selskap har forbedret seg på enkelte områder. Det er likevel en vei å gå før samtlige offentlige virksomheter når ønsket modenhet.

Et positivt funn fra undersøkelsen er at det er en betydelig økning i andelen virksomheter som gjør tiltak for å oppnå lav- og nullutslippsløsninger og sirkulær økonomi innen prioriterte kategorier. Særlig ser vi en positiv utvikling innen transport og møbler.

Et funn på overordnet nivå er at virksomhetene gjennomgående har høy modenhet på spørsmål som handler om å inkludere klima og miljø på et overordnet nivå i virksomheten, for eksempel at klima og miljø er inkludert i anskaffelsesstrategien. På spørsmål om konkrete tiltak, som innføring av klimaregnskap og rutiner for klima- og miljøvennlige innkjøp, er modenheten derimot betydelig lavere. Dette tyder på at det fortsatt er en vei å gå for å sikre at klima- og miljøvennlige innkjøp har en reell effekt.

Det er verdt å merke seg at bestemmelsen om at klima- og miljøhensyn skal vektles minimum 30 prosent i offentlige innkjøp trådte i kraft 1.1.2024, og det er dermed usikkert hvorvidt det er mulig å se en effekt av denne endringen allerede to måneder etter ikrafttredelse.

Figur 6.1: viser indikatoren for klima og miljø sammenlignet med den andre indikatorene.

(n=479).

Det vi ser av resultatene fra årets undersøkelse er at det har vært små endringer innenfor de ulike virksomhetstypene over de siste årene. Dette betyr ikke at man har sett en utvikling innenfor hvordan de offentlige virksomhetene jobber med klima og miljø i offentlige anskaffelser, men at utviklingen kan ha skjedd andre steder enn det som oppfattes gjennom modenhetsindikatoren.

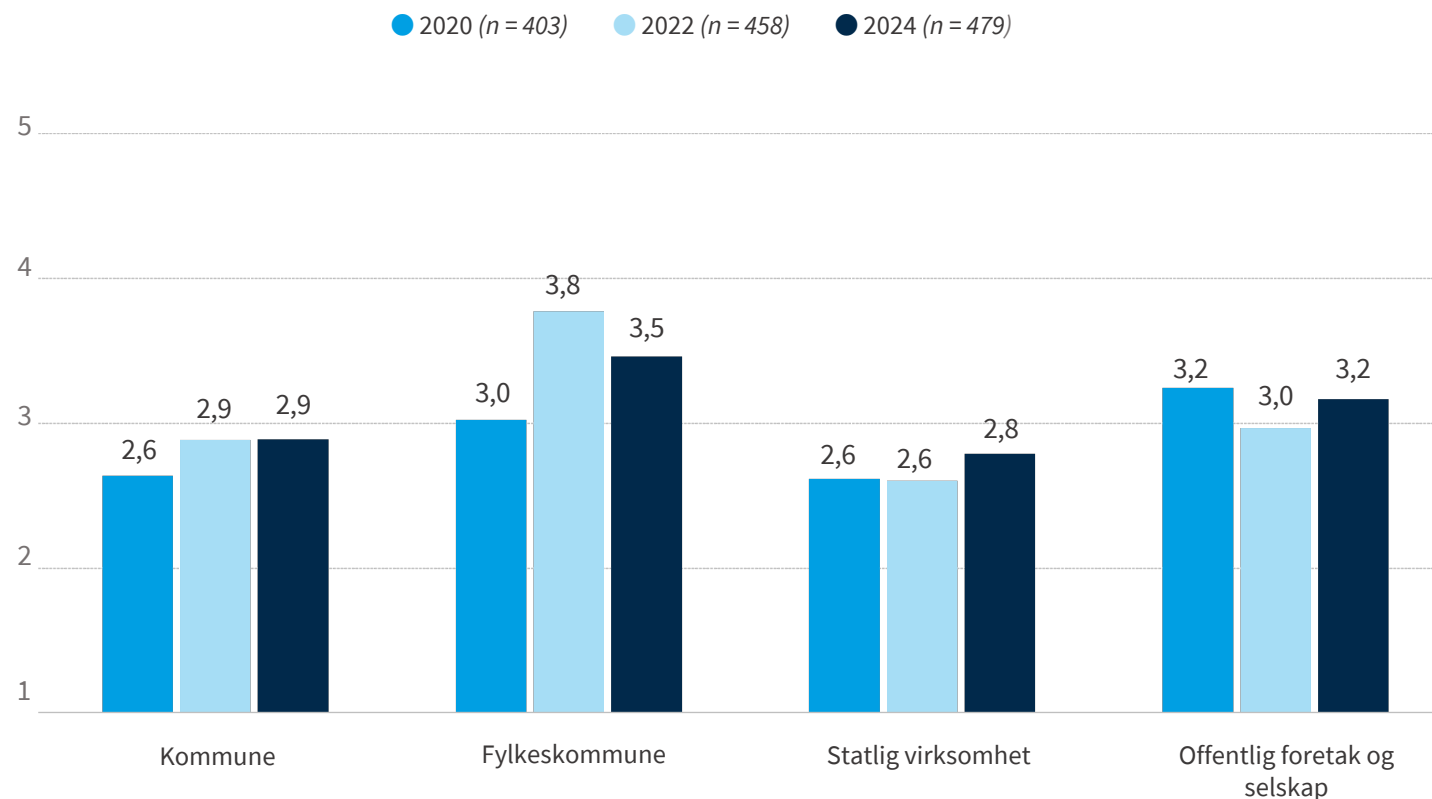
Indikatoren for klima og miljø består av tre deler: styring og ledelse, kompetanse, og praksis og rutiner. Hver av disse delene ser på ulike aspekter ved klima og miljø i anskaffelser for å kunne si noe om modenheten til virksomhetene innenfor dette feltet.

Figuren viser utviklingen til klima og miljøindikatoren fordelt på virksomhetstyper. Klima- og miljøindikator består av spørsmål knyttet til:

- 1) Om virksomhetene har klima og miljø som et tema i anskaffelsesstrategien, og om de har styringsparametere på klima og miljø.
- 2) Om virksomheten opplever å ha tilstrekkelig kompetanse på klima og miljø i anskaffelser.
- 3) Om virksomhetene har en klima- og miljøvennlig anskaffelsespraksis, og om de gjennomfører kontraktsoppfølging for oppfølging av etterlevelse av krav på klima og miljø.

Figur 6.2

Hvor modne er virksomhetene i arbeidet med klima og miljø?

Modenhetsindikatoren for klima og miljø

Siden 2022 har modenheten blant virksomhetene på de ulike delene av klima- og miljøindikatoren holdt seg relativt stabil, foruten økningen i modenhet på spørsmålet om anskaffelsespraksis. Endringene vi ser har en sammenheng med at det ble gjort endringer i spørsmålsstillingen som påvirker resultatene samt endringer i sammensetningen av utvalget. Den spesielt store nedgangen i bruken av styringsparametere for klima og miljø i anskaffelser fra 2020 til 2022 kan forklares med mange nye respondenter som har lav modenhet.

Økning i antall virksomheter som har innrettet sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der det er relevant, kan være et resultat av forskriftsendringen som trådte i kraft 1. januar 2024, der hovedregelen nå er at klima- og miljøhensyn skal vektas med minimum 30 prosent i offentlige anskaffelser.

Del 1: Styring og ledelse

1. Hvilke temaer beskrives i anskaffelsesstrategien? Klima og miljø
2. For hvilke temaer har dere utarbeidet styringsparametere? Klima og miljø

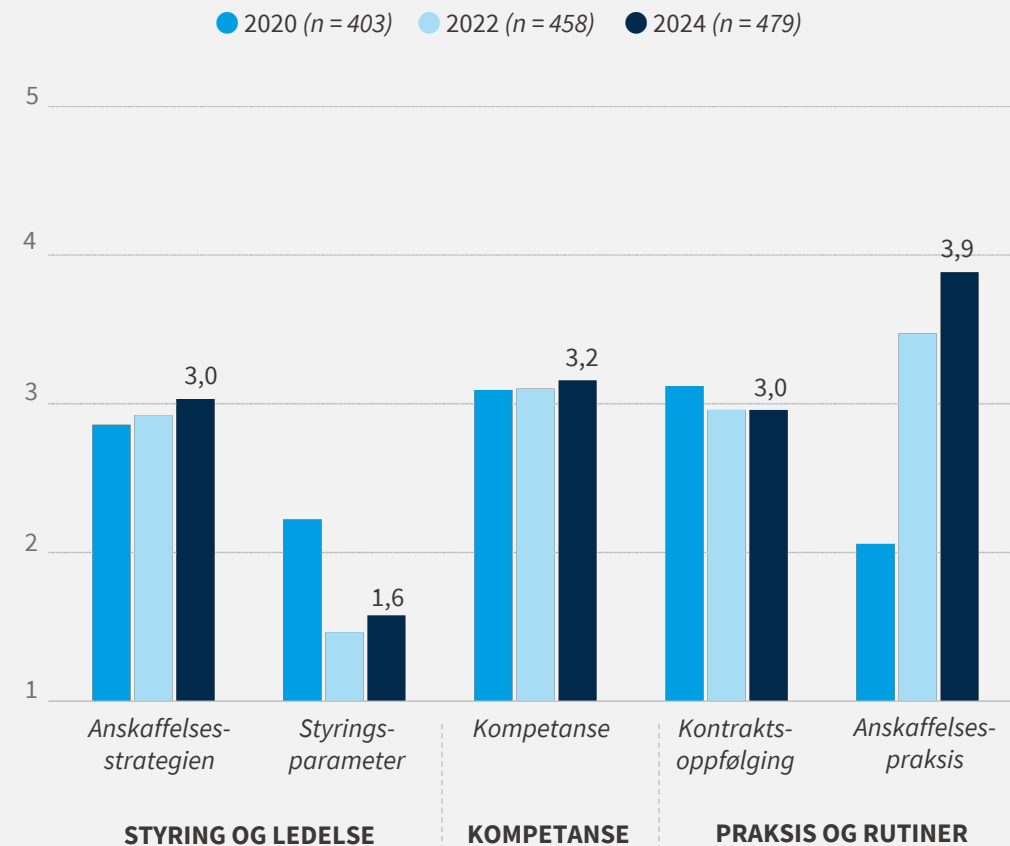
Del 2: Kompetanse

1. I hvilken grad opplever du at virksomheten har tilstrekkelig kompetanse på følgende områder ved arbeid med anskaffelser: Klima og miljø

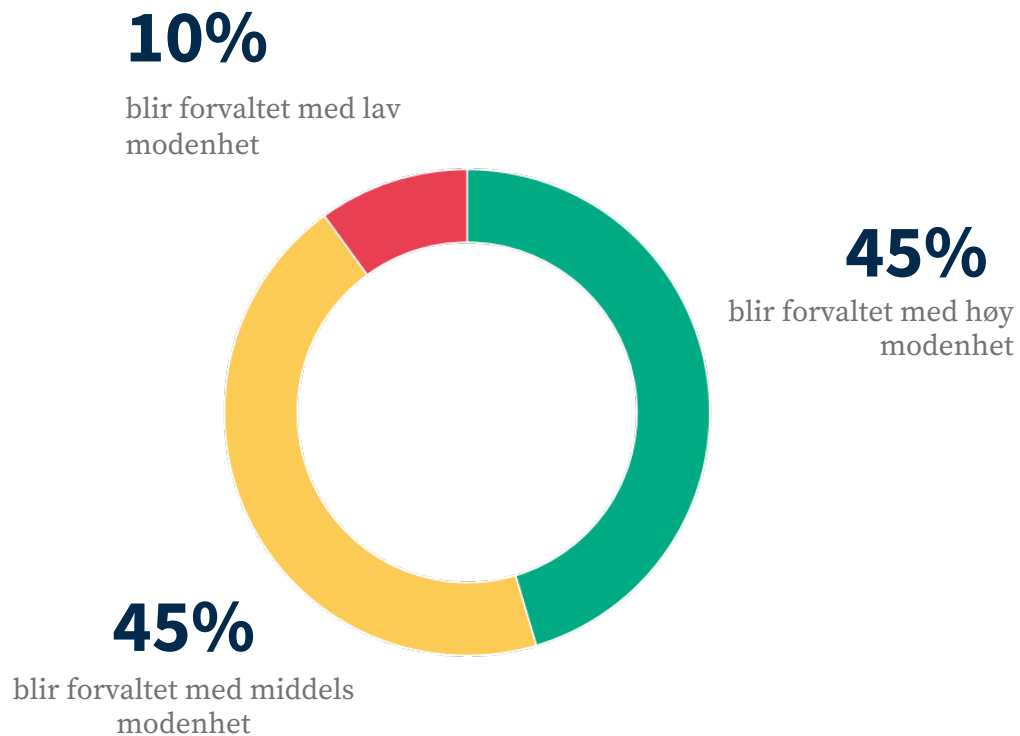
Del 3: Praksis og rutiner

1. Hvor ofte ivaretar virksomheten kontraktsoppfølging ved å gjøre følgende oppgaver: Oppfølging av etterlevelse av krav til klima og miljø
2. Har virksomheten innrettet sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der det er relevant? Mer at det i 2020 ble det kun spurt om man hadde planer om å om å innrette anskaffelsespraksisen på en slik måte.

Figur 6.3: Utviklingen i de ulike delene av modenhetsindikatoren.

INNKJØPSVOLUMET FORDELT PÅ MODENHETEN

Modenheten på klima og miljø i offentlige anskaffelser kan si noe om hvordan utgiftene til offentlige innkjøp forvaltes. Når vi ser på modenheten til virksomhetene opp mot innkjøpsvolumet til virksomhetene ser vi at 45 prosent av innkjøpsvolumet blir forvaltet av virksomheter med høy modenhet innen klima og miljø. Til sammenligning ser vi at kun 17 prosent av antallet av virksomhetene har høy modenhet innen klima og miljø.

- Lav modenhet (> 2,34)
- Middels modenhet (2,34 - 3,67)
- Høy modenhet (> 3,67)

n = kr 369 232 084 584,80

Figur 6.4: Andelen av innkjøpsvolumet som høy, middels og lav modenhet innen klima og miljø i offentlige anskaffelser.

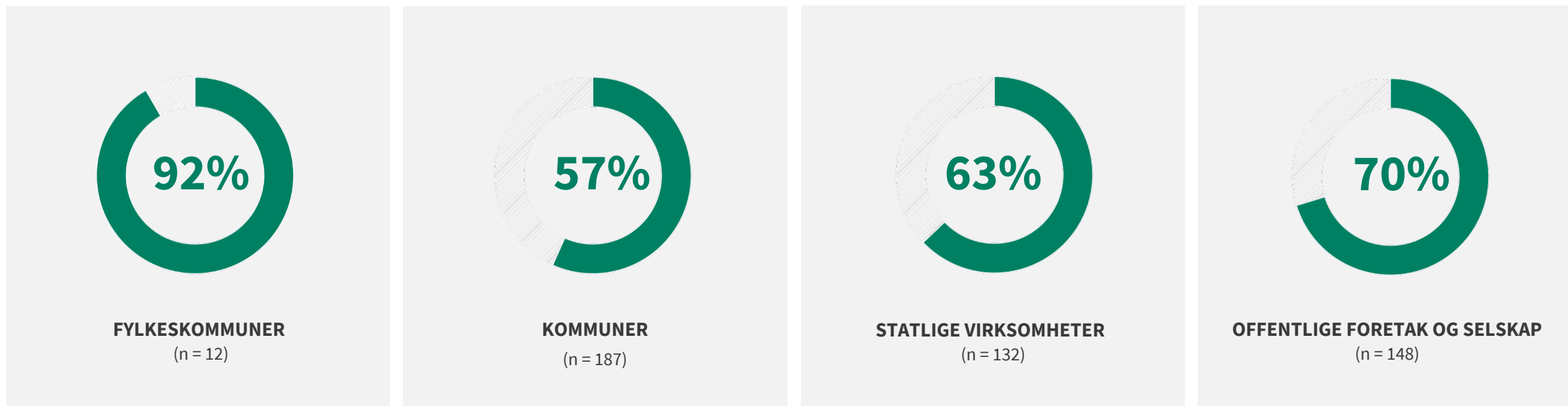
Tallene er basert på data fra Statsregnskapet og Leverandørdatabasen til Kommunal rapport, begge for 2022. Siden vi ikke har innkjøpsvolumet til alle virksomhetene i utvalget er disse prosentene basert på 323 virksomheter.

Av virksomhetene i undersøkelsen som vi ikke har innkjøpsvolumet til har 21 prosent lav modenhet, 53 prosent middels modenhet, og 26 prosent høy modenhet.

KLIMA- OG MILJØVENNLIG ANSKAFFELSESPRAKSIS

Figur 6.5 – 6.8: Andelen virksomheter som har innrettet sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der det er relevant.

Offentlige virksomheter skal innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der det er relevant. Dette har blitt enda mer aktuelt etter forskriftsendringen som trådte i kraft 1. januar 2024, der hovedregelen nå er at klima- og miljøhensyn skal vektes med minimum 30 prosent i offentlige anskaffelser, med mindre gitte vilkår for unntak er oppfylt. Vi ser fra denne undersøkelsen at 63 prosent av virksomhetene svarer at de har innrettet sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der det er relevant. Dette er en forbedring fra 2022, hvor andelen var på 52 prosent.

Det har vært en positiv utvikling knyttet til det å ha en klima- og miljøvennlig anskaffelsespraksis for alle virksomhetstyper som inngår i undersøkelsen. Statlige virksomheter og offentlige foretak og selskap har begge en økning på over 10 prosentpoeng i årets undersøkelse til sammenligning med 2022.

Statlige virksomheter er den virksomhetstypen som har hatt størst vekst. Noen av de statlige virksomhetene har fått tydeligere føringer fra eierdepartementene om å fokusere mer på klima og miljø. Dette kan ha bidratt til at flere svarer ja på dette spørsmålet.

I gruppen for offentlige foretak og selskap er det også noen virksomheter som har fått strengere føringer fra eierdepartementene de siste årene om å fokusere mer på klima og miljø. Dette kan også ha bidratt til økningen vi ser.

Figur 6.9: Utviklingen i andel virksomheter som har en klima- og miljøvennlig anskaffelsespraksis, fordelt på virksomhetstype. Spørsmål: «Har virksomheten innrettet sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der det er relevant? – Ja»

Kommune: 2024 = 187, 2022 = 188

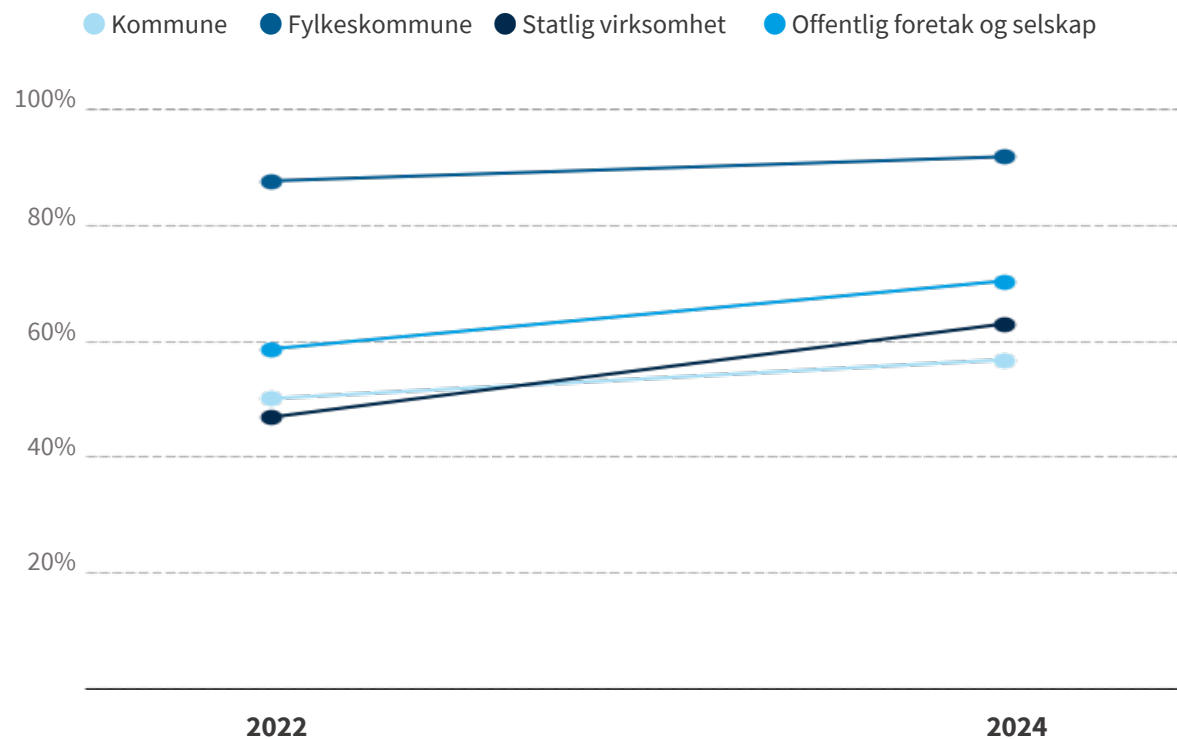
Fylkeskommune: 2024 = 12, 2022 = 8

Statlig virksomhet: 2024 = 132, 2022 = 139

Offentlig foretak og selskap: 2024 = 148, 2022 = 123

Figur 6.9

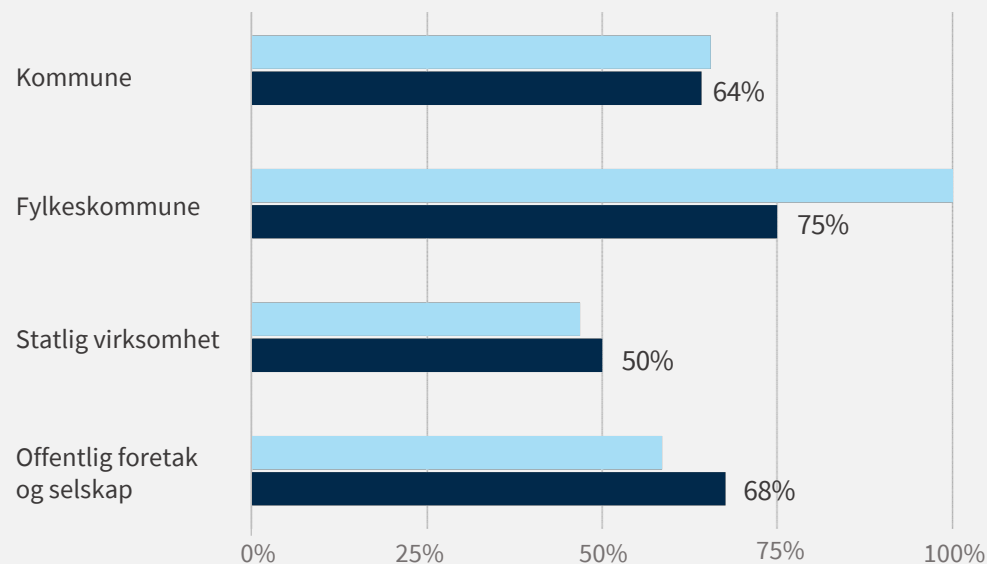
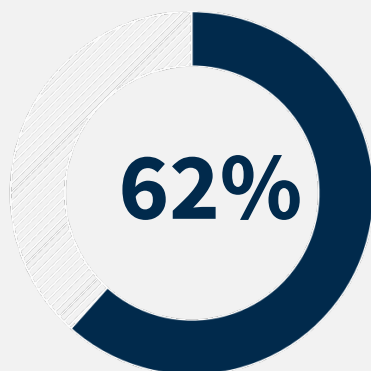
Økning i andel virksomheter som har en klima- og miljøvennlig anskaffelsespraksis

MÅL OG TILTAK I STYRINGS-DOKUMENTER

62 prosent av virksomhetene svarer at de har mål og tiltak for å redusere klima- og miljøbelastningen av anskaffelser, enten i et klimabudsjett eller i andre styringsdokumenter. Dette er en liten forbedring sammenlignet med 2022, hvor prosentandelen var på 59 prosent. Statlige virksomheter henger fortsatt etter de andre offentlige virksomhetene, og har kun hatt en marginal forbedring fra 2022 til 2024. Her ser det ut til å være behov for å sette inn tiltak for å få flere statlige virksomheter til å sette konkrete mål og tiltak i styringsdokumenter for å redusere klima- og miljøbelastningen av anskaffelser.

FIGUR 6.10 og 6.11: Andelen av virksomheter som har konkrete mål i klimabudsjettet eller andre styringsparametere

Spørsmål: «Har virksomheten fastsatt konkrete mål og tiltak i styringsdokumenter for å redusere klima- og miljøbelastning i anskaffelser?»

Kommune: 2024 = 187, 2022 = 188

Fylkeskommune: 2024 = 12, 2022 = 8

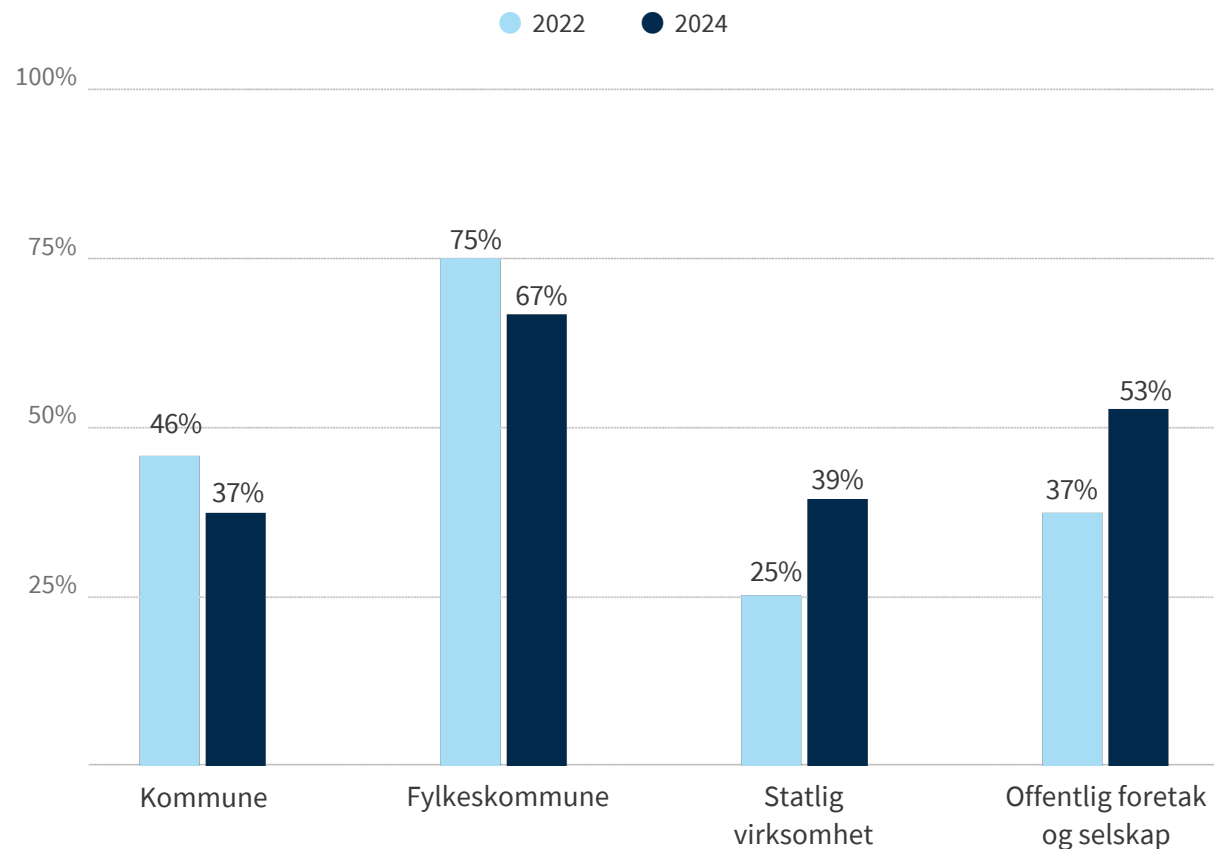
Statlig virksomhet: 2024 = 132, 2022 = 139

Offentlig foretak og selskap: 2024 = 148, 2022 = 123

● 2022
● 2024

Figur 6.12

Rutiner for å få mer klima- og miljøvennlige forbruk

Rutiner for klima og miljøvennlige innkjøp er viktig for å sikre at grønne anskaffelser får en reell effekt. Et eksempel på slike rutiner kan være at man skal følge kostrådene ved bestilling av mat til kantiner som driftes i egenregi eller at de ansattes mobiltelefoner forventes å ha en levetid på minimum fire år.

Det har vært en betydelig økning fra 2022 til 2024 for statlige virksomheter og offentlige foretak og selskap, men når vi ser på resultatene for andel virksomheter med rutiner for klima og miljøvennlige innkjøp ligger resultatene på betydelig lavere nivå enn andelen som har klima og miljømål og tiltak i styringsdokumentene.

Nederst ligger stat og kommune. Vi ser at kun 37 prosent av kommuner og 39 prosent statlige virksomheter svarer at de har innført rutiner for klima og miljøvennlige innkjøp. Dette kan tyde på at det er grunn til bekymring for hvilke effekter klima og miljømålene og tiltak beskrevet i styringsdokumenter faktisk har.

Figur 6.12: Andel virksomheter med rutiner for klima- og miljøvennlige forbruk. Spørsmål: «Har virksomheten rutiner for anskaffelser, bestillinger eller avrop på avtaler som begrenser eller endrer forbruk i mer klima- og miljøvennlig retning?»

Kommune: 2024 = 187, 2022 = 188

Fylkeskommune: 2024 = 12, 2022 = 8

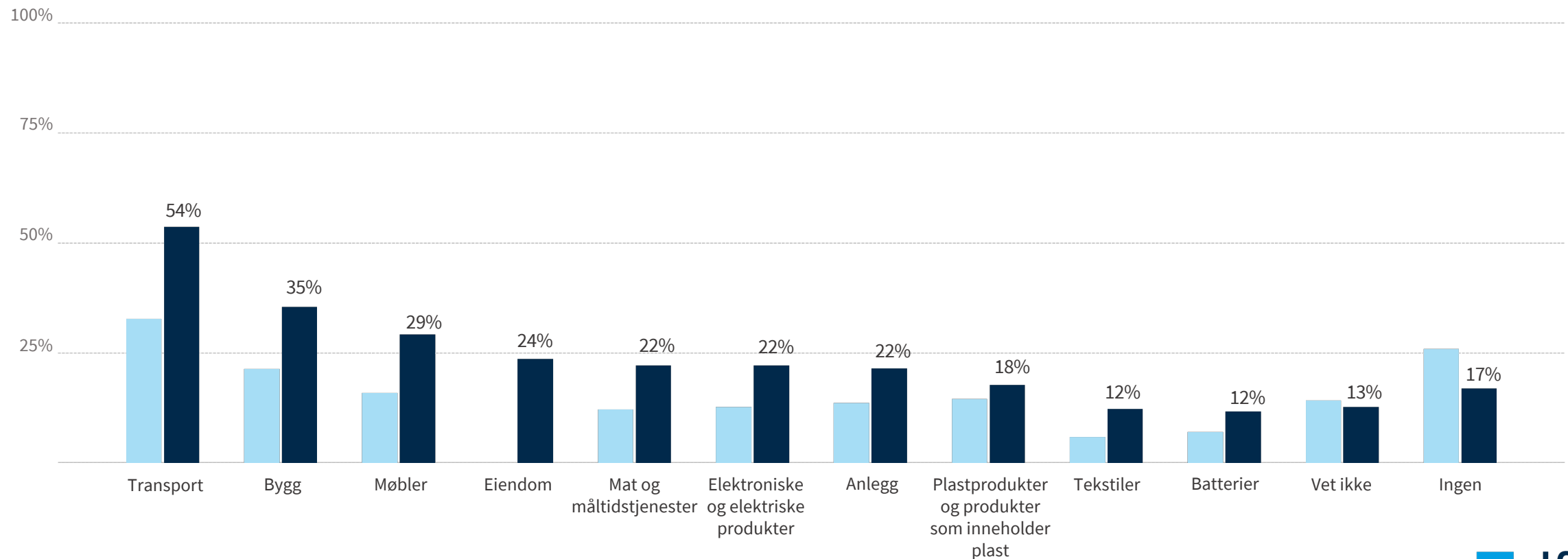
Statlig virksomhet: 2024 = 132, 2022 = 139

Offentlig foretak og selskap: 2024 = 148, 2022 = 123

TILTAK FOR NULL- OG LAVUTSLIPPSLØSNINGER OG SIRKULÆRØKONOMI

● 2022 (n = 458) ● 2024 (n = 479)

Figur 6.13: Andelen av virksomhetene som har innført tiltak som fremmer null- og lavutslippsløsninger og sirkulær økonomi innenfor de prioriterte kategoriene

Tiltak for null- og lavutslippsløsninger og sirkulærøkonomi

Tiltak innen de prioriterte kategoriene

Det er signifikante økninger i andelen virksomheter som har tiltak for null- og lavutslippsløsninger og sirkulærøkonomi for flere av innkjøpskategoriene. De største endringene ser vi innenfor kategoriene transport og møbler, som begge viser en signifikant økning på henholdsvis 20 og 13 prosentpoeng. DFØ og flere oppdragsgivere har hatt stort fokus på å gjøre miljøtiltak innen disse kategoriene. I tillegg ble det innført en nullutslippsforskrift for personbiler og lette varebiler 1.1.2022.

Det er positivt at en økende andel av offentlige virksomheter har innført tiltak for de aller fleste av de prioriterte kategoriene. Gitt at det fra 1.1.2024 er skjerpede krav for å ivareta klima og miljøhensyn i offentlige anskaffelser bør vi dessuten kunne forvente ytterligere økning i tiden fremover.

Resultatene viser også en signifikant nedgang i andelen som svarer at de ikke har noen tiltak for null- og lavutslippsløsninger og sirkulærøkonomi.

Ikke alle anskaffer innenfor kategoriene

Ikke alle virksomheter anskaffer varer eller tjenester innenfor kategoriene vist i figur 6.13. Heller ikke alle virksomheter har en innkjøpsansvarlig som er involvert eller ansvarlig for alle de ulike innkjøpskategoriene. Derfor vet ikke nødvendigvis alle virksomheter om de har tiltak for null- og lavutslippsløsninger innenfor alle kategorier.

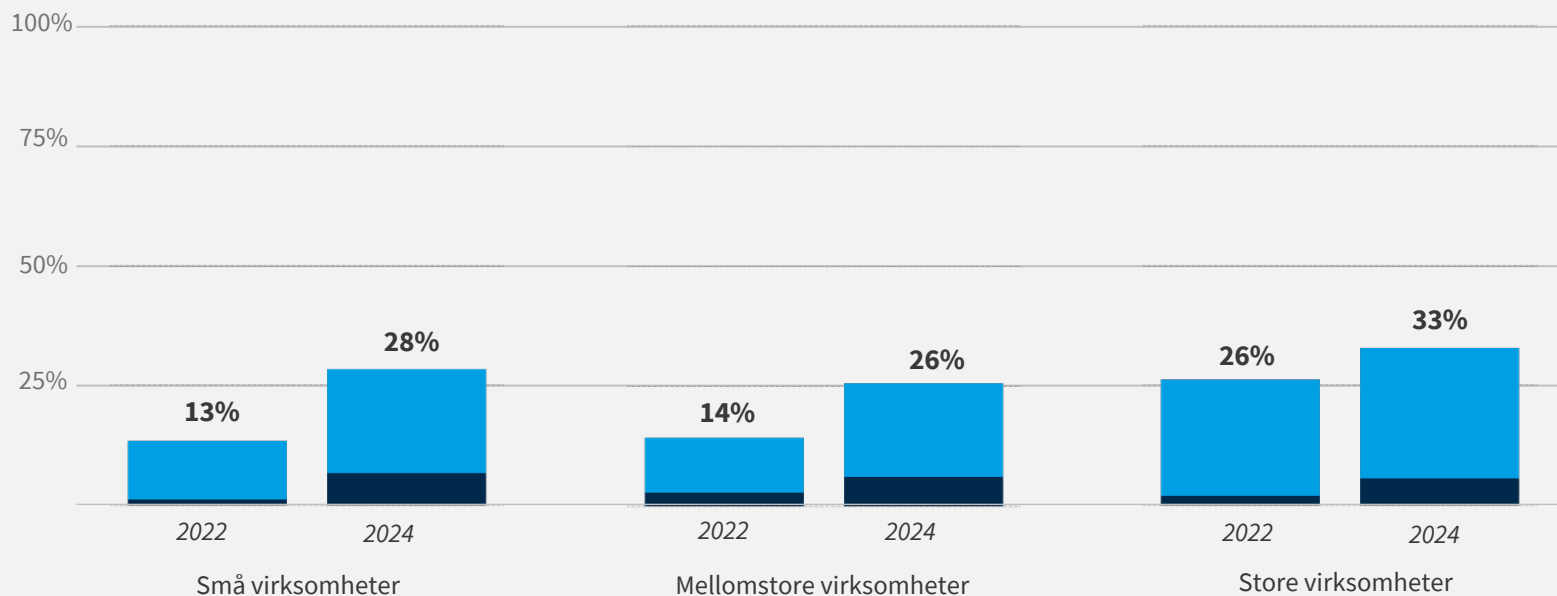
Når vi kun ser på andelen virksomheter som har svart at de er involvert eller ansvarlig for anskaffelser innenfor enkelte kategorier ser vi en ytterligere forbedring av resultatene. Andel virksomheter som har innført tiltak innen transport øker til 66 prosent, og andelen virksomheter som har innført tiltak innen bygg øker til 49 prosent. Vi ser også en økning innenfor kategoriene eiendom, møbler, anlegg, mat og måltidstjenester, og tekstiler.

OPPFØLGING AV MÅL OG TILTAK

Det er fremdeles få offentlige virksomheter som følger opp virksomhetens fastsatte mål og tiltak for klima- og miljøhensyn i anskaffelser. Kun 29 prosent av virksomhetene oppgir at de gjør dette i stor eller svært stor grad. Dette er imidlertid en forbedring fra 2022, hvor kun 17 prosent av virksomhetene svarte det samme.

Vi ser fra resultatene at det er de største virksomhetene som i størst grad følger opp fastsatte mål. Gapet mellom de største virksomhetene og de små og mellomstore virksomhetene har blitt mindre siden 2022, men alle virksomhets størrelsene har et forbedringspotensialet i det å følge opp mål og tiltak.

FIGUR 6.14: Andelen av virksomheter som opplever å ha fått gode resultater gjennom deres anskaffelsespraksis

- I svært stor grad
- I stor grad

Spørsmål: «I hvilken grad følger virksomheten opp fastsatte mål og tiltak for klima- og miljøhensyn i anskaffelser?»

Små virksomheter:
2024 = 148
2022 = 164

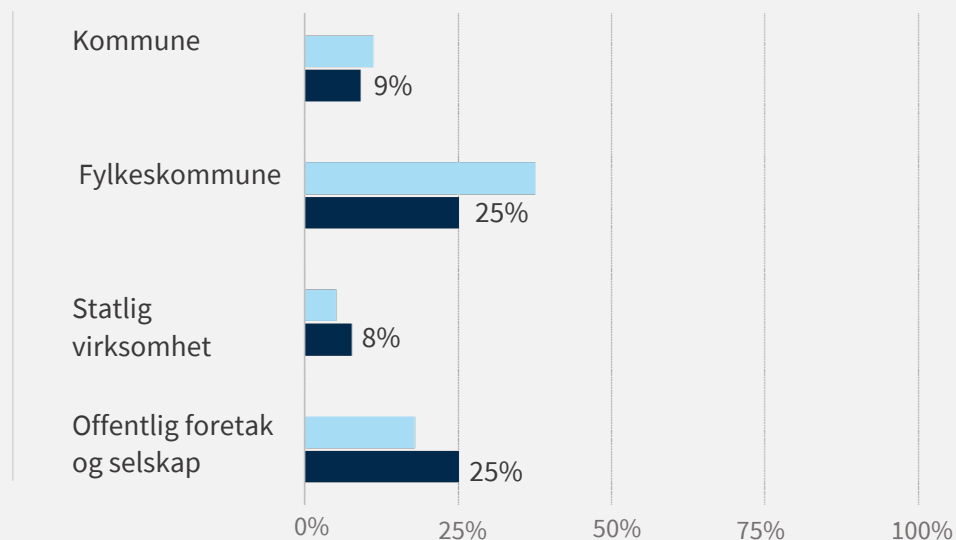
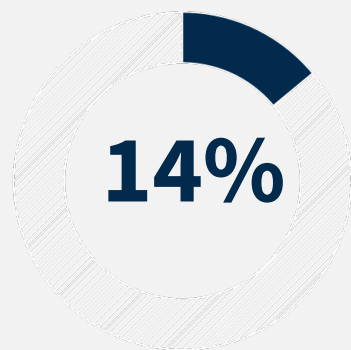
Mellomstore virksomheter:
2024 = 180
2022 = 176

Store virksomheter:
2024 = 125
2022 = 99

EFFEKT AV KLIMA- OG MILJØVENNLIG ANSKAFFELSESPRAKSI

Bare 14 prosent av virksomhetene opplever i stor eller svært stor grad at deres anskaffelsespraksis har ført til gode resultater innen reduksjon av klima- og miljøbelastning i anskaffelser. Når vi ser på virksomhetstype er det ingen av virksomhetstypene som har over 25 prosent som svarer at de opplever at anskaffelsespraksisen har ført til gode resultater. I undersøkelsen ser vi at virksomhetene som følger opp mål og tiltak i større grad ser gode resultater. Siden det er generelt få virksomheter som gjør dette kan dette være med på å forklare hvorfor så få virksomheter opplever å se gode resultater av sin anskaffelsespraksis.

FIGUR 6.15 og 6.16: Andelen av virksomheter som opplever å ha fått gode resultater gjennom deres anskaffelsespraksis

Spørsmål: «I hvor stor grad opplever du at deres anskaffelsespraksis har ført til gode resultater når det gjelder reduksjon av klima- og miljøbelastning i anskaffelser?»

Resultatene viser de som har svart «i svært stor grad» og «i stor grad».

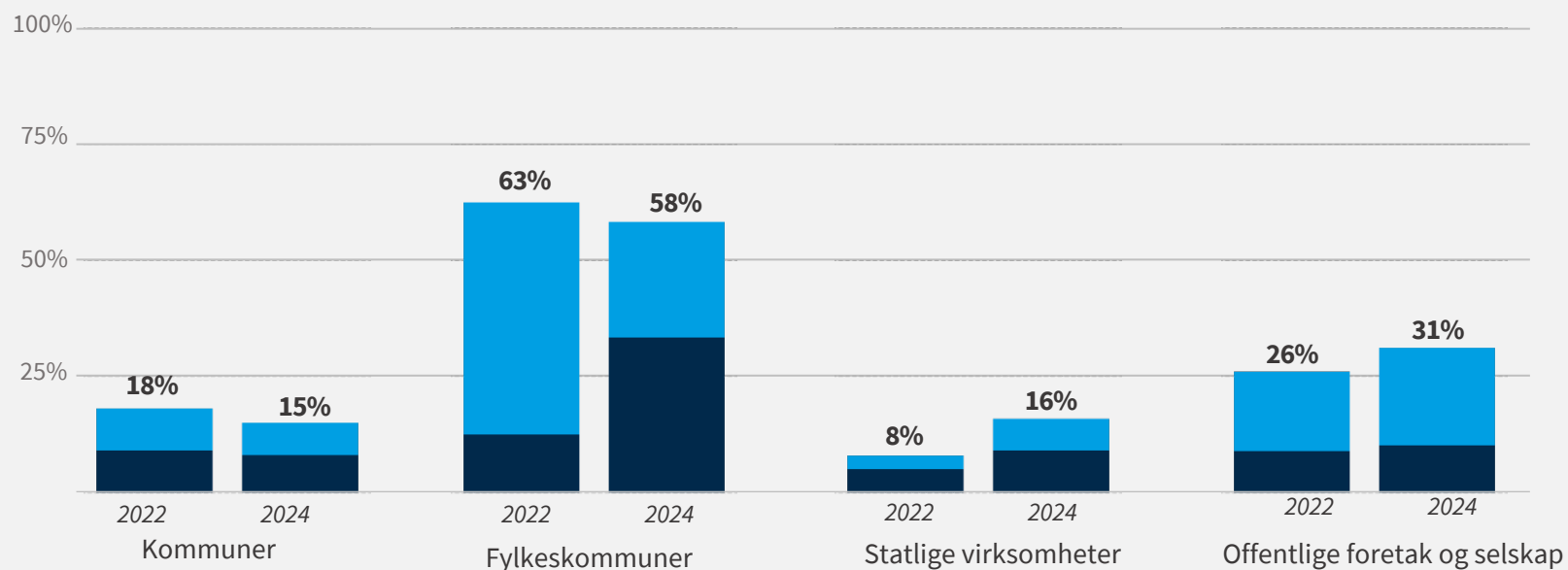
Kommune: 2024 = 187, 2022 = 188
Fylkeskommune: 2024 = 12, 2022 = 8
Statlig virksomhet: 2024 = 132, 2022 = 139
Offentlig foretak og selskap: 2024 = 148, 2022 = 123

● 2022
● 2024

KLIMAGASSREGNSKAP

For å kunne oppnå størst mulig klima- og miljøeffekt av offentlige anskaffelser, er det viktig å kjenne sin egen miljøpåvirkning. Da er klimaregnskap et viktig verktøy. Andelen offentlige virksomheter som har klimaregnskap varierer i stor grad mellom de ulike virksomhetene. Svarene er delt inn i dem som har klimaregnskap for både direkte og indirekte utslipp (mørk blå) og dem som har klimaregnskap kun for direkte utslipp. De virksomhetene som inkluderer både direkte og indirekte utslipp jobber mest systematisk. Vi ser at andelen med klimaregnskap for direkte og indirekte utslipp er relativt stabil fra 2022 til 2024 for de fleste virksomhetstypene, med unntak av fylkeskommuner som har hatt en kraftig økning. Statlige virksomheter lå betydelig bak med en andel på 8 prosent i 2022, men har i 2024 tatt innpå de andre virksomhetene selv om de fortsatt ligger i nedre sjikt.

FIGUR 6.17: Andelen av virksomheter som har klimagassregnskap

- Direkte utslipp
- Direkte og indirekte utslipp

Spørsmål: «Har dere klimagassregnskap for virksomheten som omfatter klimabelastning fra anskaffelser?»

Kommune: 2024 = 187, 2022 = 188

Fylkeskommune: 2024 = 12, 2022 = 8

Statlig virksomhet: 2024 = 132, 2022 = 139

Offentlig foretak og selskap: 2024 = 148, 2022 = 123

TID, RESSURSER OG KOMPETANSE

For å kunne oppnå målene knyttet til klima og miljø gjennom offentlige anskaffelser kreves det at virksomhetene har tilstrekkelig tid, ressurser og kompetanse.

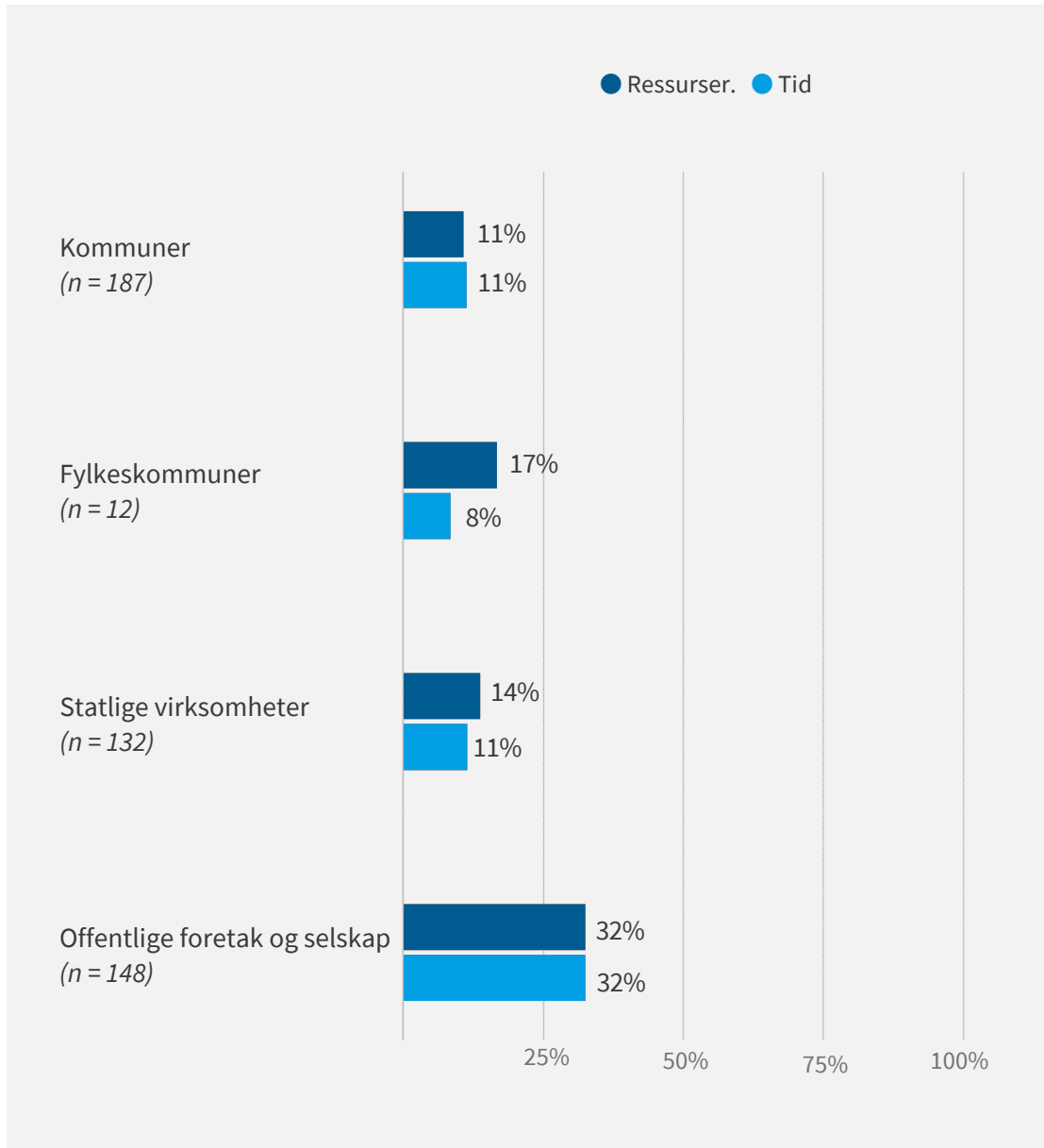
Blant alle virksomhetstypene, med unntak av offentlige foretak og selskap, er det under 20 prosent av virksomhetene som oppgir at de har tilstrekkelig tid og ressurser til å planlegge og gjennomføre anskaffelser med klima- og miljøhensyn.

På spørsmålene om tilstrekkelig kompetanse opplever over 20 prosent av at de har det for å avgjøre i hvilke anskaffelser det er relevant å stille krav og kriterier til klima og miljø. Andelen er betydelig lavere for alle virksomhetstyper når det gjelder kompetanse til å avgjøre hvilke krav og kriterier de skal bruke. Videre er det enda færre som har tilstrekkelig kompetanse til å kunne kvantifisere oppnådde klima- og miljøgevinster i anskaffelser.

Det er positivt at flere opplever å ha tilstrekkelig kompetanse til å avgjøre i hvilke anskaffelser det er relevant å stille krav og kriterier. En mulig forklaring på dette er at det har kommet tydeligere føringer om for hvilke anskaffelseskategorier det er relevant å stille miljøkriterier og -krav.

FIGUR 6.18: Andelen av virksomhetene som opplever tilstrekkelig tid og ressurser for å jobbe med klima og miljø. Spørsmål: «I hvor stor grad opplever du at din virksomhet har: Tilstrekkelig tid til å kunne planlegge og gjennomføre anskaffelser med klima- og miljøhensyn?»
Spørsmål: «I hvor stor grad opplever du at din virksomhet har: tilstrekkelig kompetanse til å avgjøre i hvilke anskaffelser det er relevant å stille krav og kriterier til klima og miljø?»

Figuren viser de som har svart «i stor grad» eller «i svært stor grad»

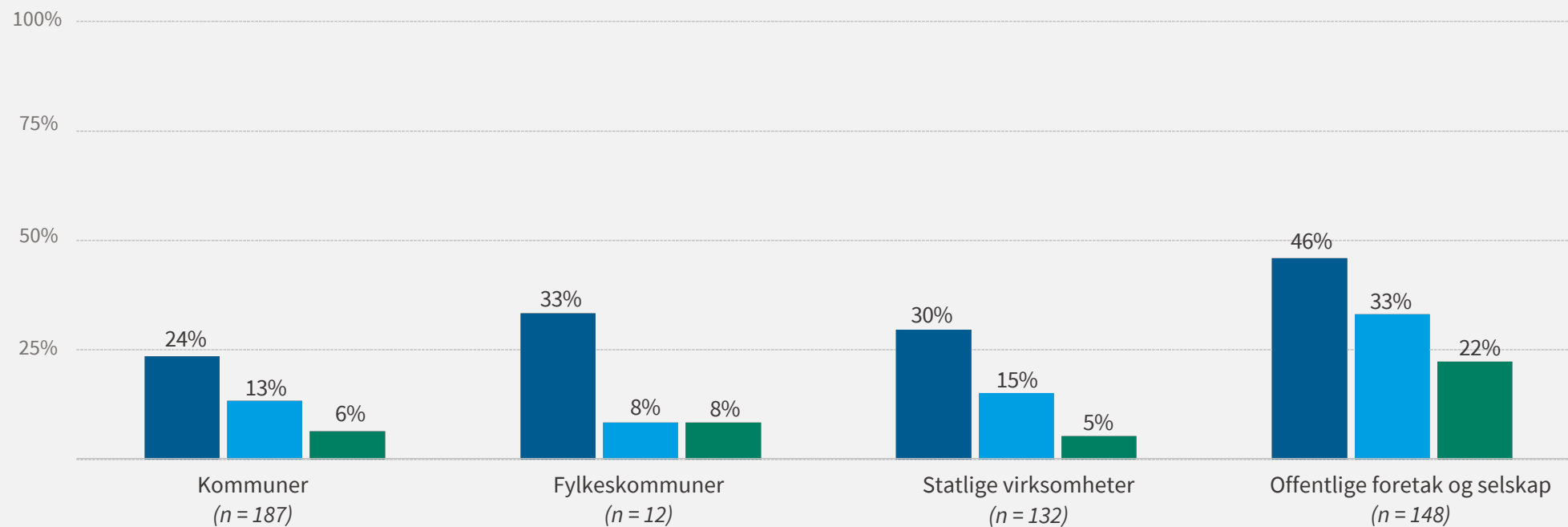
Figur 6.19

Tilstrekkelig kompetanse på klima og miljø

● ... til å avgjøre i hvilke anskaffelser det er relevant å stille krav og kriterier til klima og miljø?

● ... til å avgjøre hvilke krav og kriterier som gir redusert klima- og miljøbelastning, og som fremmer klima- og miljøvennlige løsninger?

● ... til å kunne kvantifisere oppnådde klima- og miljøgevinster i anskaffelser?

Forside

Styring og
ledelse

Kompetanse

Anskaffelses-
prosessen

Klima og miljø

Innovasjon

Digitalisering

Avslutning

INNOVASJON

Innovasjon

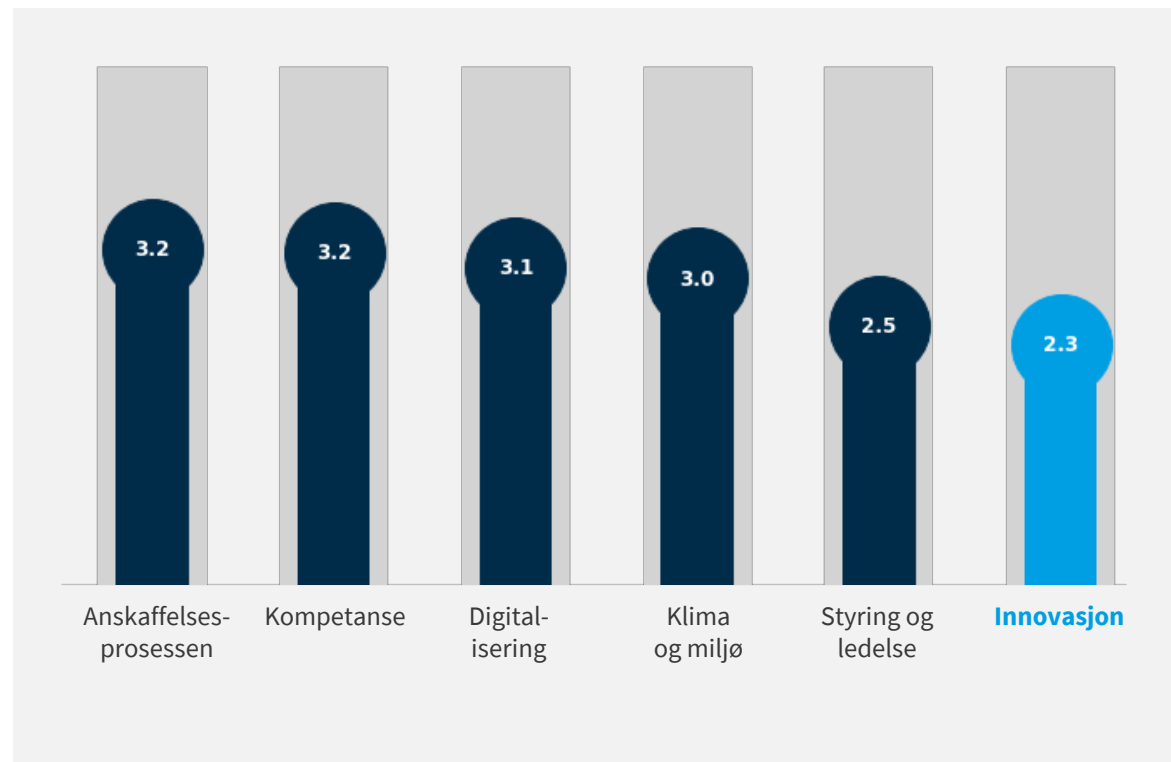
Innovasjon er fagområdet der virksomhetene har lavest modenhet, med ingen endring i indikatoren for modenhet fra forrige undersøkelse. Indikatoren har endret sammensetning av spørsmål fra tidligere år. Flere prioriterer kompetanseheving på innovative anskaffelser, og mer enn en fjerdedel av virksomhetene har utlyst konkurranse for å anskaffe produkter eller tjenester som er nye på markedet

Et positivt funn fra undersøkelsen er at flere prioriterer kompetanseheving på innovative anskaffelse. Det er likevel en nedgang i virksomheter med innovasjon i anskaffelsesstrategi

Hele 27 prosent oppgir at de i løpet av de to siste årene har utlyst konkurranser for å anskaffe produkter eller tjenester som er nye på markedet.

Det er en økning i antall virksomheter som tilrettelegger for nye produkter eller tjenester i anskaffelser. Tallet på 15 prosent viser likevel at potensialet for nye og bedre løsninger i liten grad utforskes.

Av mulig motivasjon for å etterspørre innovasjon i anskaffelser, er ønske om økt kvalitet på produkter eller tjenester angitt som den viktigste grunnen. Dette følges av et ønske om tidsbesparende løsninger.

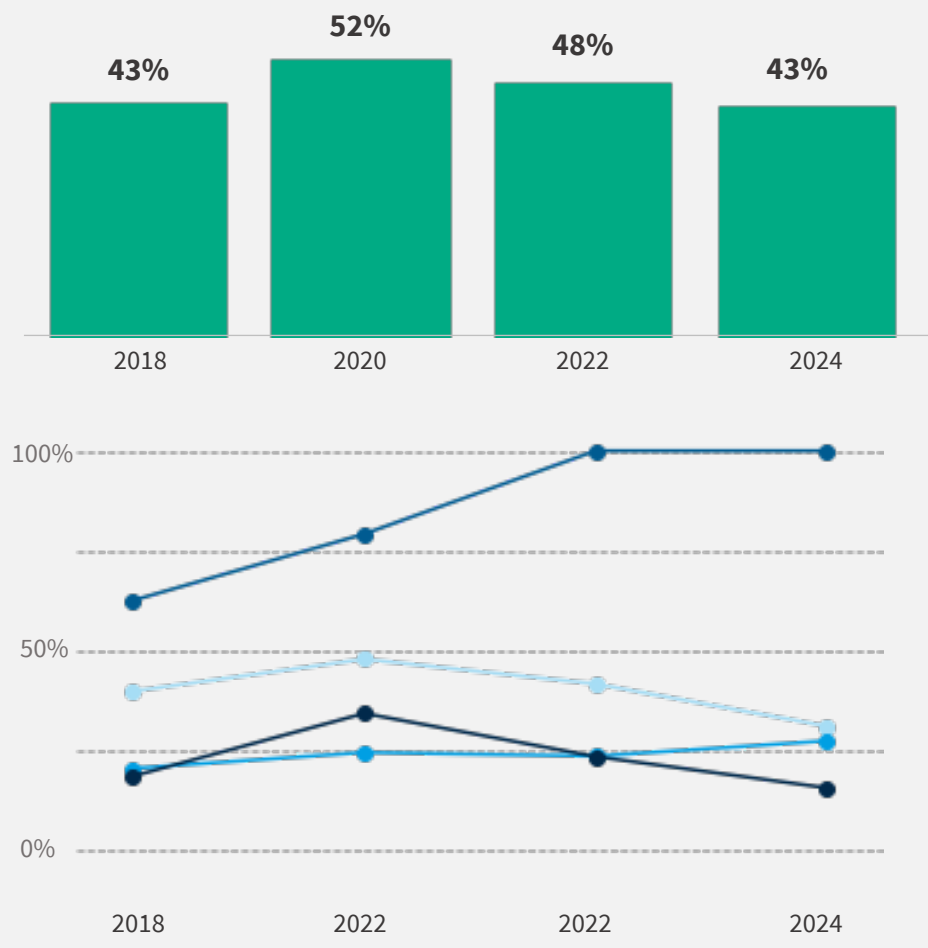
Figur 7.1: viser modenhetsindikatoren, med innovasjon som er uthevet.

Indikatoren for innovasjon består av følgende elementer:

- Strategi og styringsparameter
- Tilstrekkelig kompetanse
- Modenhet på praksis

(n=479)

Figur 7.2 a og b. Andel virksomheter med innovasjon som tema i anskaffelsesstrategi. Totalt per år og fordelt på virksomhetstype

Innovasjon som tema i anskaffelsesstrategi

Få kommuner, statlige virksomheter og offentlige foretak og selskap bruker anskaffelser strategisk i sitt innovasjonsarbeid. Det har i tillegg vært en reduksjon i antall virksomheter som har innovasjon som tema i strategien. Fylkeskommunene er imidlertid best i klassen - samtlige har innovasjon i sine anskaffelsesstrategier.

62 prosent av virksomhetene har en anskaffelsesstrategi. I strategiene er innovasjon et av de minst omtalte temaene, men dette varierer stort på tvers av virksomhetstypene. Samtlige fylkeskommuner inkluderer innovasjon i sin strategi, mens dette gjelder kun 32 prosent av statlige virksomheter.

Utvikling fra 2018-2024

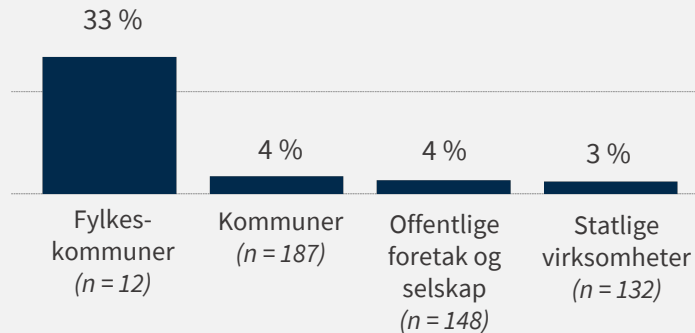
Sammenlignet med 2020 og 2022 er det nå færre virksomheter som har innovasjon i anskaffelsesstrategien. Det ligger nå på samme nivå som i 2018.

Utvikling blant virksomhetstypene, 2018-2024

Det har vært størst nedgang i kommune, og noe nedgang i statlige virksomheter. Offentlige foretak og selskap er den eneste virksomhetstypen med en økning i andel virksomheter som har innovasjon som tema i anskaffelsesstrategien, men fylkeskommune har holdt seg på 100 prosent

- Fylkeskommuner
- Kommuner
- Offentlige foretak og selskap
- Statlig virksomheter

Styringsparametere på innovative anskaffelser

25 prosent av virksomhetene oppgir at de har styringsparametere på anskaffelsesområdet, men kun 4 prosent oppgir at de har styringsparametere på innovative anskaffelser. Statlige virksomheter har dette i mindre grad enn de andre virksomhetstypene. Fylkeskommunene skiller seg ut, der 33 prosent av fylkeskommunene har styringsparametere på innovasjon. Andelen virksomheter som har styringsparametere på innovasjon har gått ned til 4 prosent, fra 9 prosent i 2020. Merk at undersøkelsen på dette området ble endret i 2022. Da ble styringsparametere et filtrerings spørsmål, som gjorde at respondenten først måtte si at de hadde styringsparameter før de fikk mulighet til å oppgi innovasjon som styringsparameter.

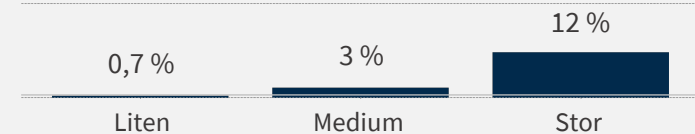
Styringsparametere hos virksomheter med stort innkjøpsvolum

Det er hovedsakelig virksomhetene som har størst innkjøpsvolum som har styringsparametere på innovasjon. Av virksomheter med innkjøp over 500 millioner kroner har 12 prosent dette, mens for de med innkjøpsvolum under 50 millioner er det like under en prosent som har

--

Figur 7.3: Andel med styringsparameter på innovative anskaffelser, fordelt på virksomhetstype.

Figur 7.4: Andel med styringsparameter på innovative anskaffelser, fordelt på virksomhetens størrelse

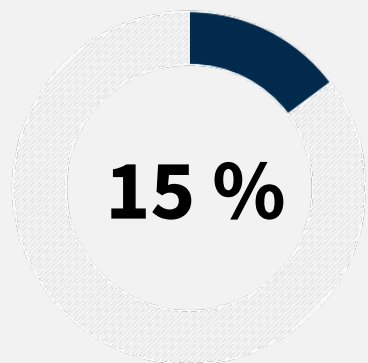
Spørsmål: «For hvilke temaer har dere utarbeidet styringsparametere? Innovasjon» (n=479)

Bruk av innovative anskaffelser

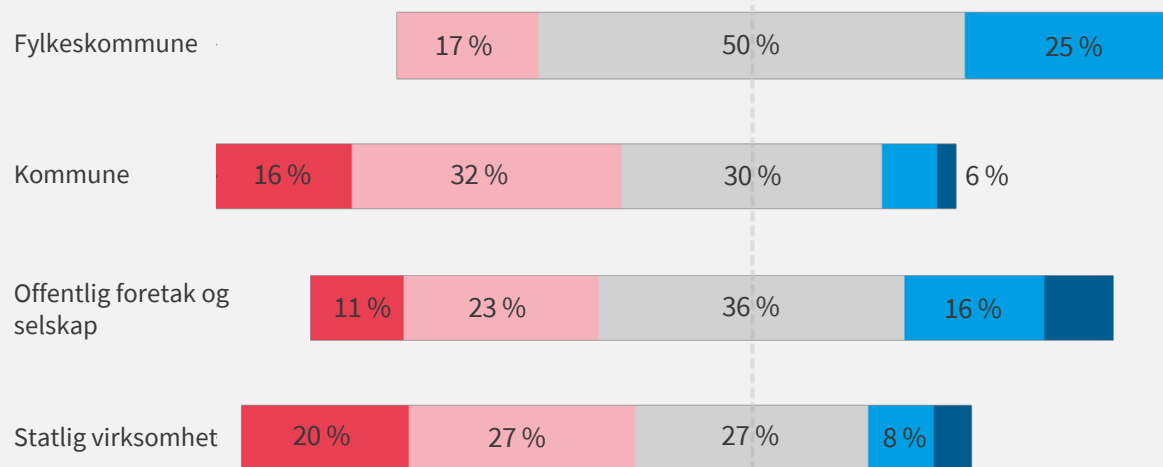
Det er en stor økning i antall virksomheter som ofte eller svært ofte tilrettelegger for nye produkter eller tjenester i anskaffelser, for eksempel gjennom bruk av åpne funksjons- eller ytelsesbeskrivelser. Økningen fra 8 prosent i 2022 til 15 prosent i 2024 er markant, men kan delvis være forårsaket av ny ordlyd i spørsmålsformuleringen. Tallet viser likevel at potensialet for nye og bedre løsninger i liten grad utforskes. I 2024 oppga 71 virksomheter at de i stor grad har tilrettelagt for nye produkter eller tjenester i anskaffelser.

Kommunale virksomheter oppgir at de i mindre grad benytter innovative anskaffelser enn de andre virksomhetstypene. Det synes ikke å være en sammenheng mellom størrelsen på virksomhetens innkjøpsvolum og hvorvidt de bruker innovative anskaffelser for bedre behovsdekning.

● I svært liten grad ● I liten grad ● I noen grad ● I stor grad ● I svært stor grad

Andel som i stor grad har tilrettelagt for nye produkter/ tjenester i anskaffelser

Figur 7.5 a og b: I hvilken grad virksomhetene har tilrettelagt for nye produkter eller tjenester i anskaffelser.

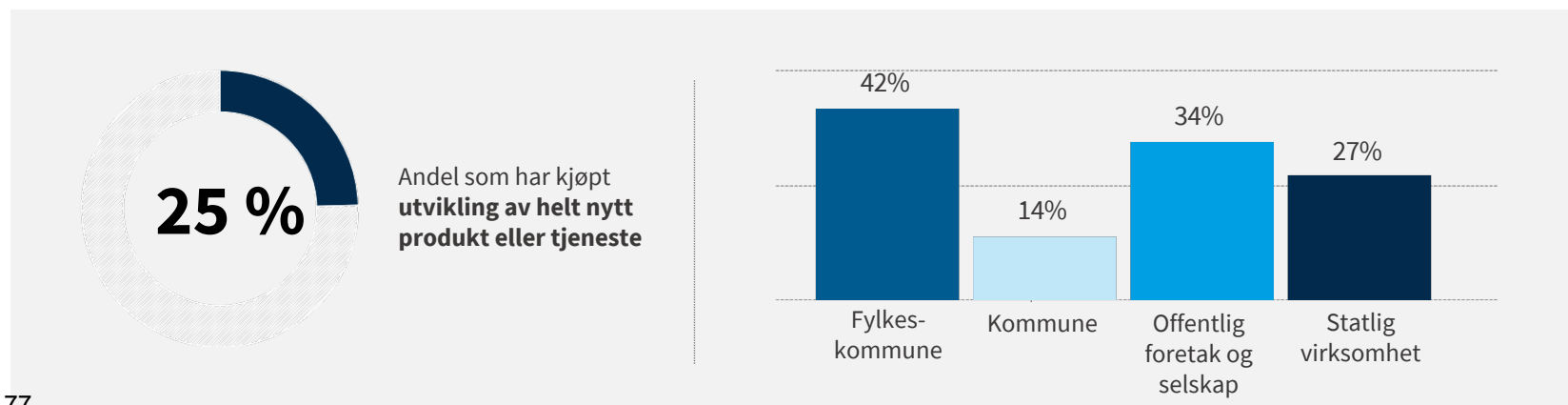
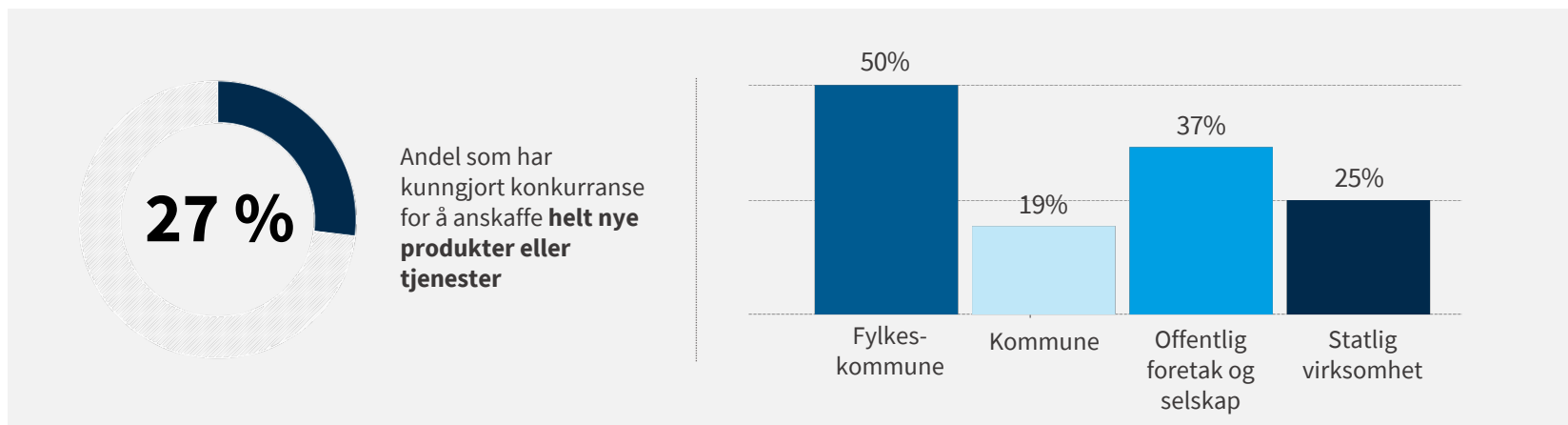
Spørsmål: «I hvilken grad har dere de to siste årene tilrettelagt for nye produkter eller tjenester i anskaffelser? For eksempel gjennom bruk av åpne ytelses- eller funksjonsbeskrivelser eller ved å åpne opp for alternative tilbud.»

(n=479)

Utvikling og kjøp av helt nye produkter og tjenester

Nytt av året er spørsmål som identifiserer antall oppdragsgivere som anskaffer løsninger som er helt nye på markedet eller som anskaffer tjenester for å selv utvikle helt nye produkter eller tjenester der disse ikke er tilgjengelige i markedet.

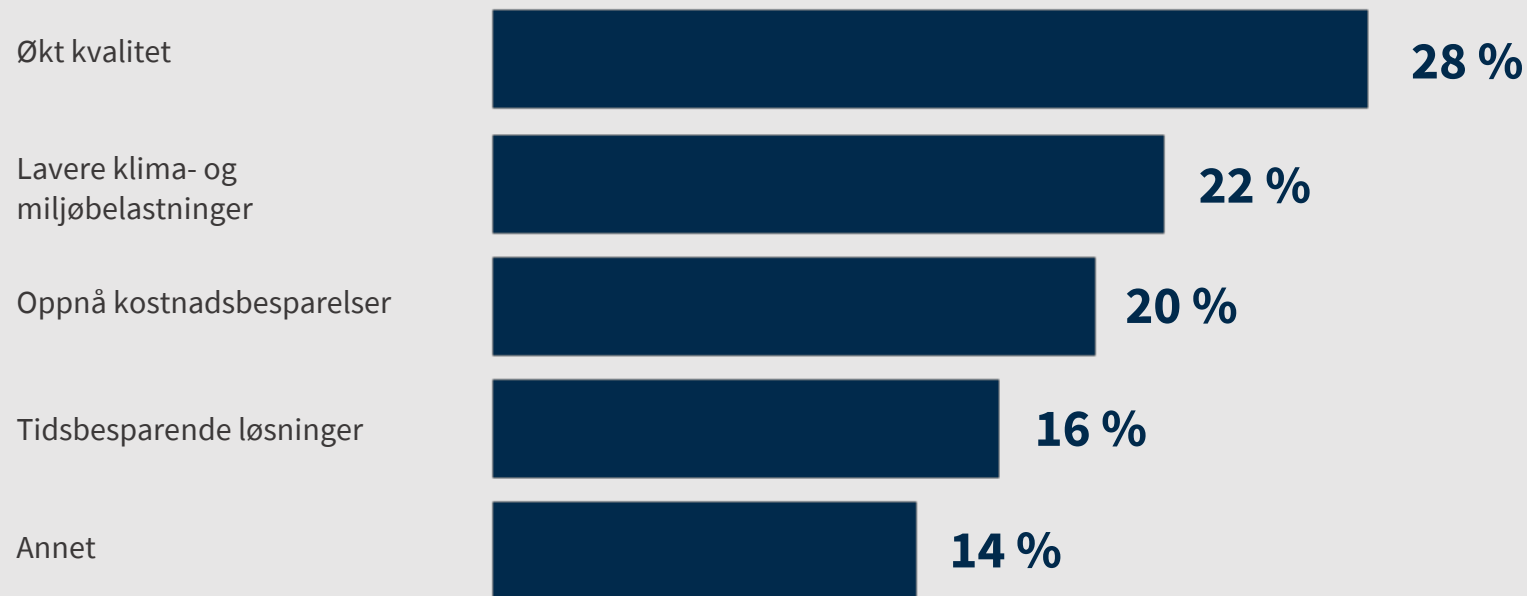
Fylkeskommunene går foran og kjøper i større grad både den nyeste teknologien og innovasjonen, òg utvikling av ny innovasjon. Fylkeskommunene blir etterfulgt av offentlige foretak og selskap. Totalt oppgir 129 virksomheter å i løpet av de to siste årene ha tatt del i en eller flere konkurranser for å anskaffe helt nye produkter eller tjenester, mens 118 oppgir at de har deltatt i utvikling av slike løsninger.

Motivasjon til innovative anskaffelser

Flest virksomheter rapporterer at økt kvalitet på produkt eller tjeneste er viktigste årsak til at man etterspurte nye og innovative løsninger, der 28 prosent svarte på dette alternativet. Dette følges av lavere klima- og miljøbelastning og kostnadsbesparelser som viktigste årsaker. Åtte virksomheter rapporterte at de etterspurte nye og innovative anskaffelser fordi løsningen de hadde behov for ikke fantes på markedet.

Figur 7.8: Årsaker til etterspørsel av nye og innovative løsninger.

Spørsmål: Hva var den viktigste grunnen til at du etterspurte nye og innovative løsninger? Her sikter vi til det å oppfordre til innovasjon, kjøpe en løsning som er ny på markedet eller utvikle en løsning som ikke finnes på markedet.

n = 225

Kun virksomheter som har oppgitt en grunn er inkludert, og n er derfor lavere enn ellers. Vet ikke og ikke aktuelt er ikke inkludert i figuren.

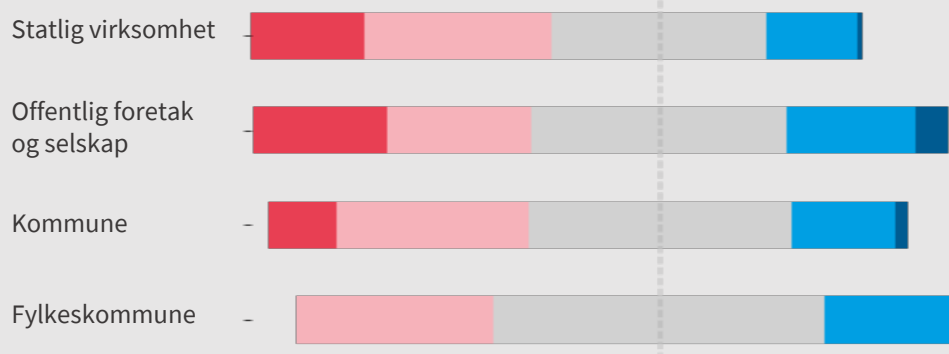
TILRETTELEGGING FOR OPPSTARTSSELSKAP

Figur 7.9: Oppstartsselskap som et aktuelt leverandørsegment

Offentlige virksomheter antyder at oppstartsselskaper i liten grad er et aktuelt leverandørsegment, da svært få virksomheter tilrettelegger for at oppstartsselskaper kan delta i deres konkurranser. Det fremkommer ikke stor variasjon mellom virksomhetstypene på disse spørsmålene.

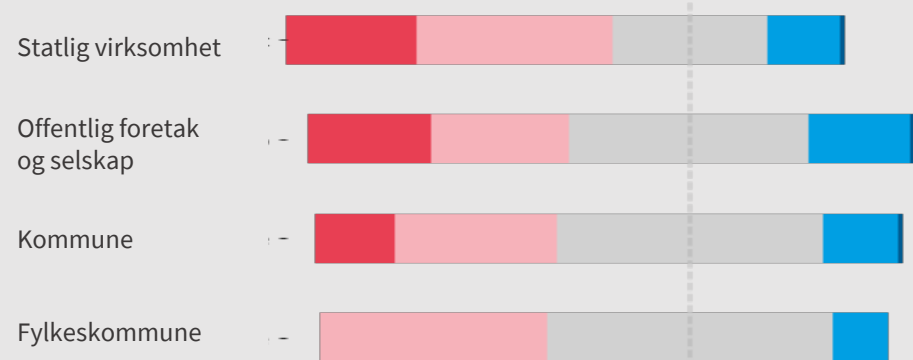
Offentlige foretak og selskap anser oppstartsselskaper som et aktuelt leverandørsegment (20 prosent) og tilrettelegger for deres deltagelse i konkurranser (19 prosent) i størst grad. Hypotesen er at oppstartsselskaper (startups) ofte er etablerte med helt nye forretningsideer eller ny teknologi.

Figur: 7.9 I hvilken grad oppstartsselskaper blir sett på som et aktuelt leverandørsegment for virksomhetenes konkurranser, fordelt på virksomhetstype.

Figur 7.10: Tilrettelegging for oppstartsselskap

Figur 7.10: hvilken grad de ulike virksomhetstypene tilrettelegger for at oppstartsselskaper kan delta i deres konkurranser, fordelt på virksomhetstype

Virksomhetene tilrettelegger i mindre grad for at oppstartsselskaper kan delta i deres konkurranser. Her er det offentlige foretak og selskap som i størst grad tilrettelegger for oppstartsselskapenes deltagelse

● I svært liten grad ● I liten grad ● I noen grad ● I stor grad ● I svært stor grad

Spørsmål figur 7.9:

I hvilken grad blir oppstartsselskaper sett på som et aktuelt leverandørsegment for deres konkurranser (der det er relevant)?

Spørsmål figur 7.10:

I hvilken grad tilrettelegger dere slik at oppstartsselskaper kan delta i deres konkurranser?

n= 479

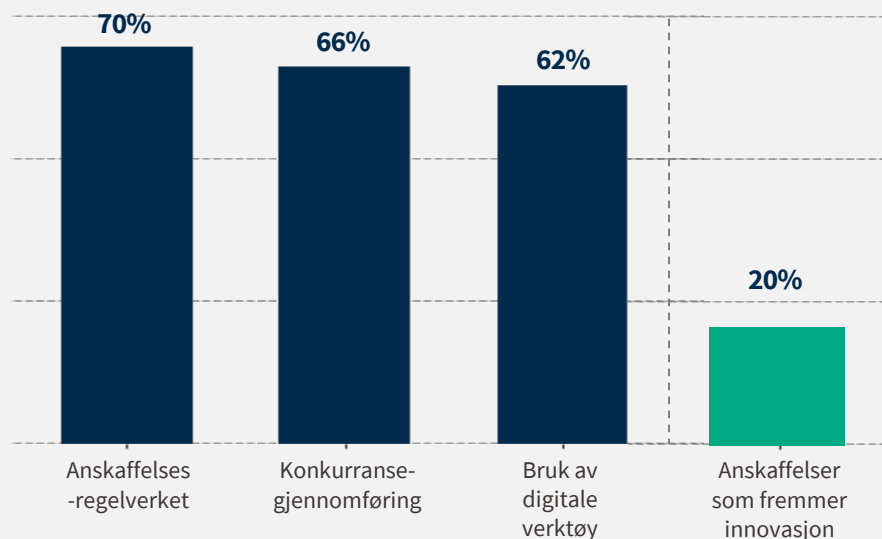
«Vet ikke» vises ikke i figurene

KOMPETANSE PÅ ANSKAFFELSER SOM FREMMER INNOVASJON

Figur 7.11: Behov for kompetanseheving

Kompetanse på anskaffelser som fremmer innovasjon fortsetter å være et av de områdene som de opplever å ha lavest kompetanse på.

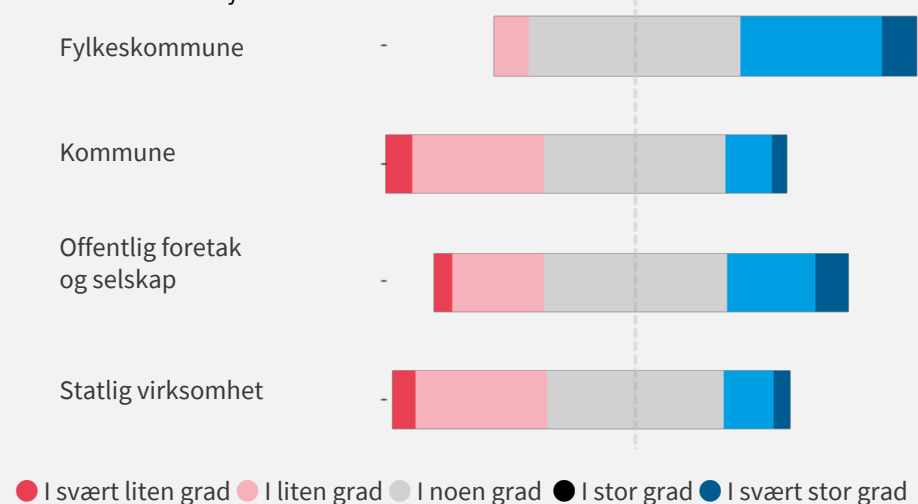
Figur: 7.11 Andel som i svært stor grad eller i stor grad oppgir å ha tilstrekkelig kompetanse innenfor områdene med høyest rapportert kompetanse, og på området for anskaffelser som fremmer innovasjon. Se figur 41 tidligere i rapporten for hele figuren

Figur 7.12: Øvelse gjør mester

Blant Fylkeskommunene og Offentlig foretak og selskap er det henholdsvis 41 og 29 prosent som opplever i stor og svært stor grad å ha tilstrekkelig kompetanse på anskaffelser som fremmer innovasjon. For kommuner og statlige virksomheter ligger dette på kun 14 og 16 prosent. Samtidig oppgir nesten 20 prosent at anskaffelser som fremmer innovasjon er en av fire kompetanseområder som vil prioriteres de neste to årene.

Figur 7.12: I hvilken grad de ulike virksomhetstypene opplever tilstrekkelig kompetanse på arbeid med innovasjon i anskaffelser

Spørsmål: «I hvilken grad opplever du at virksomheten har tilstrekkelig kompetanse på følgende områder ved arbeid med anskaffelser – Innovasjon»

«Vet ikke» vises ikke i figurene

Barrierer for innovative anskaffelser

Tid og ressurser oppleves av alle virksomhetstypene som den største barrieren for å legge til rette for innovasjon gjennom anskaffelser (73 % for kommuner, og 58 % for statlige virksomheter).

Nesten halvparten av virksomhetene peker også på innovasjonskompetanse som en barriere. Mangel på veiledning derimot synes ikke å være et hinder. Kommuner peker også på økonomisk handlingsrom som en stor barriere (51 %), i motsetning til statlige virksomheter (36 %)

Figur 7.13: Andelen som har prioritert følgende barriere for å legge til rette for innovasjon gjennom anskaffelser

● Statlig virksomhet
● Kommune

Spørsmål: «Hva opplever du som de fire største barrierene for å legge til rette for innovasjon gjennom anskaffelser?»

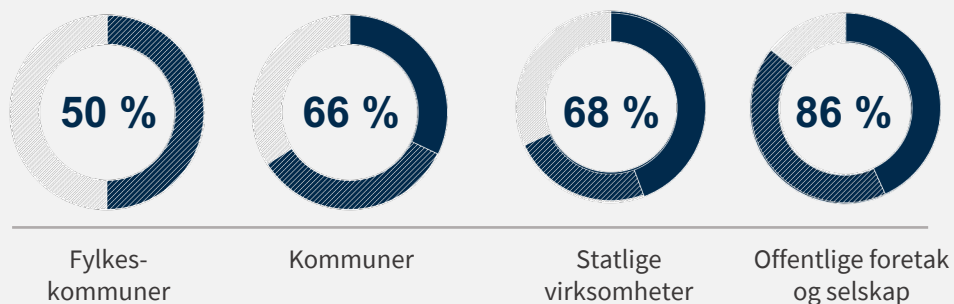
Offentlige foretak og fylkeskommuner er her filtrert vekk

OPPLEVD EFFEKT AV INNOVATIVE ANSKAFFELSER

Figur 7.14: Behov for måling og synliggjøring av resultater

Det er variasjon i hvor stor grad virksomhetene føler at de får ønskede effekter av de innovative anskaffelsene. Offentlige foretak og selskap og statlige virksomheter opplever i lik grad bedre behovsdekning, der like under halvparten rapporterer at innovativ anskaffelsespraksis i stor grad resulterer i bedre behovsdekning

Figur 7.14: Andel som i noen til svært stor grad opplever at deres innovative anskaffelsespraksis har resultert i bedre behovsdekning.

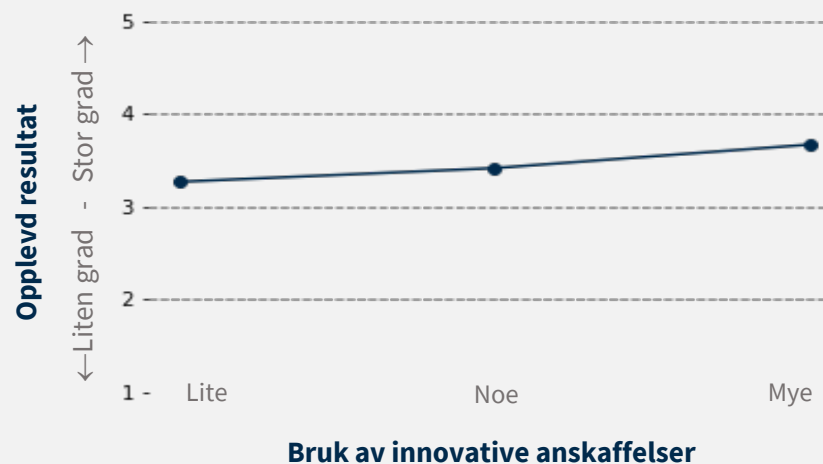

Solid farge viser andel som har svar i stor og svært stor grad, mens skravert område viser andel som har svar «i noen grad». Prosent er angitt for andel svar med «i noen grad».

Figur 7.15: Øvelse gjør mester

Undersøkelsen viser at virksomhetene som i stor grad har benyttet innovative anskaffelser også i større grad opplever bedre behovsdekning. Det vitner om at det er en sammenheng mellom hvor ofte innovativ anskaffelsespraksis benyttes og opplevd effekt på behovsdekning

Figur 7.15: Sammenheng mellom hvorvidt virksomhetene har benyttet innovative anskaffelser det siste året for bedre behovsdekning og opplevde resultater

Spørsmål: I hvilken grad opplever du at deres innovative anskaffelsespraksis har resultert i bedre behovsdekning?

n = 173

I figur 7.14 består utvalget kun av virksomhetene som i stor grad har tilrettelagt for nye produkter/tjenester i anskaffelser, har kjøpt et helt nytt produkt eller tjeneste eller utvikling av et produkt eller tjeneste. n er derfor lav.

I figur 7.15 er respondenter som ikke vet om de har benyttet innovative anskaffelser og/eller vet i hvilken grad de opplever resultater er tatt vekk fra beregningen av gjennomsnittscore.

Forside

Styring og
ledelse

Kompetanse

Anskaffelses-
prosessen

Klima og miljø

Innovasjon

Digitalisering

Avslutning

DIGITALISERING

8

Digitalisering

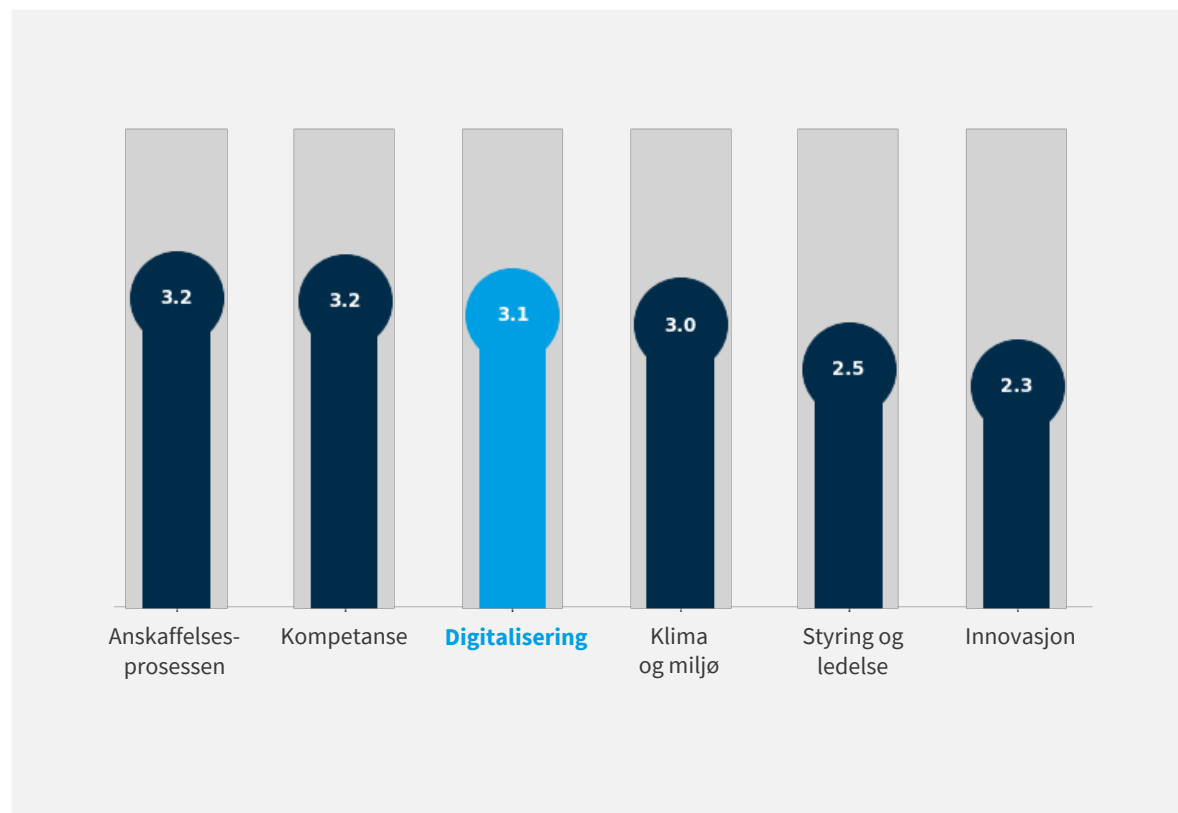
Undersøkelsen viser en positiv utvikling i bruk av digitale verktøy. Resultatene tyder likevel på at det er et stort mulighetsrom for digitalisering som ikke er fullt utnyttet. De største virksomhetene virker å ha kommet lenger i prosessen, og det samme gjelder for fylkeskommunene.

Målet er at digitalisering av offentlige anskaffelser skal føre til bedre kjøp og behovsdekning, mer effektive kjøp og enklere prosesser og bedre regelverksetterlevelse.

Undersøkelsen viser en positiv utvikling i bruk av digitale verktøy fra 2022. Bruken rapporteres å være lavest i behovs- og planleggingsfasen, og størst i faser der det er lovpålagt å bruke verktøy.

Selv om bruken av digitale verktøy har økt, viser undersøkelsen at det er flere områder hvor virksomheter ikke har fått hentet ut det fulle potensialet som ligger i digitalisering. Blant annet oppgis automatisk gjenbruk av data mellom verktøy, eller sømløs flyt av data, å være relativt lav.

Virksomheter med høyere innkjøpsvolum synes å være mer modne enn mindre virksomheter. De større virksomhetene opplever også i større grad at digitale verktøy har bidratt til forenkling de siste to årene.

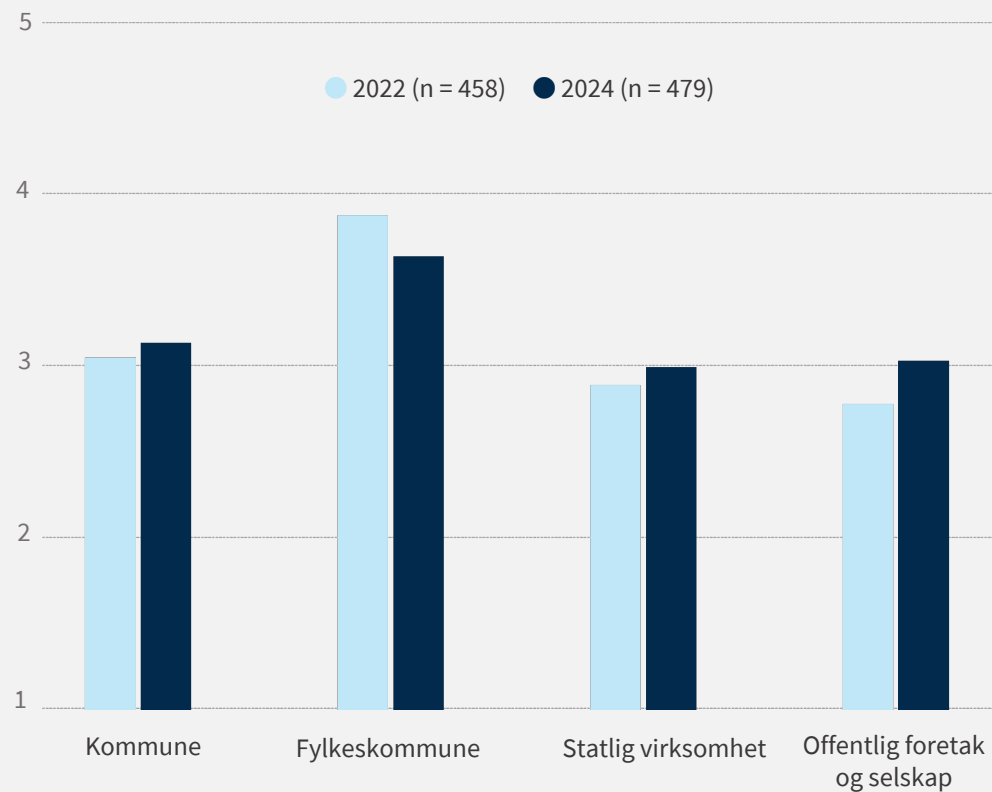

Figur 8.1 viser indikatoren for digitalisering sammenlignet med de andre indikatorene.

(n = 479)

Figur 8.2

Modenhetsindikatoren

MODENHETSINDIKATOREN FOR DIGITALISERING

Indikatoren er utarbeidet for å dekke sentrale aspekter innenfor styring og ledelse, kompetanse, praksis og rutiner, relatert til digitalisering av anskaffelsesprosessen.

Modenhetsindikatoren består av spørsmål knyttet til:

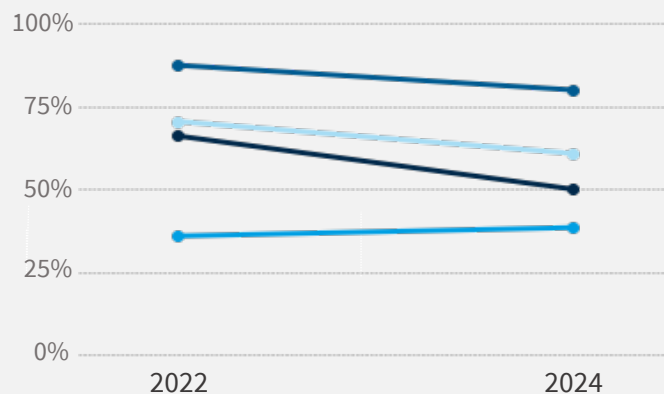
- 1) I hvilken grad virksomhetene har oppgitt å bruke digitale verktøy i ulike deler av anskaffelsesprosessen.
- 2) Om virksomhetene har digitalisering av anskaffelsesprosessen som tema i anskaffelsesstrategien, og om de har styringsparametere som gjelder digitalisering av anskaffelsesprosessen.
- 3) Om virksomhetene opplever å ha tilstrekkelig kompetanse i bruk av digitale verktøy.

Fylkeskommunene peker seg ut med et modenhetsnivå som er signifikant høyere enn de andre i 2024. De andre virksomhetstypene synes å være likere hverandre.

Når det gjelder endring i modenhet for digitalisering i anskaffelser fra 2022 til 2024, finner vi en signifikant økning for offentlige foretak og selskap. Figuren viser at gjennomsnittlig modenhet for fylkeskommunene er noe lavere i 2024 sammenlignet med 2022.

Figuren viser utviklingen til indikatoren fordelt på virksomhetstyper.

Figur 8.3: Utvikling for digitalisering som tema i ANSKAFFELSESTRATEGIEN

STYRING OG LEDELSE

● Kommuner ● Fylkeskommuner ● Statlig virksomheter ● Offentlige foretak og selskap

Hvilke temaer en virksomhet inkluderer i sin anskaffelsesstrategi gir et inntrykk av deres fokus og prioriteringer for en gitt periode. KPIer på sin side indikerer om virksomheten måler og evaluerer fremgangen på bestemte områder.

Digitalisering som tema i anskaffelsesstrategien

I 2022 opplyste 61 prosent av virksomhetene at de hadde digitalisering som tema i anskaffelsesstrategien, mens i 2024 er tallet 52 prosent. Denne nedgangen er signifikant. Ser vi på de ulike virksomhetstypene hver for seg, som vist i figur 8.3, finner vi ingen signifikant endring fra 2022 til 2024.

Styringsparameter for digitalisering av anskaffelsesprosessen

I 2022 var det 47 prosent som svarte at de hadde KPI for digitalisering av anskaffelsesprosessen, mens i 2024 er det 44 prosent av virksomhetene som opplyser om dette. Utviklingen er ikke signifikant.

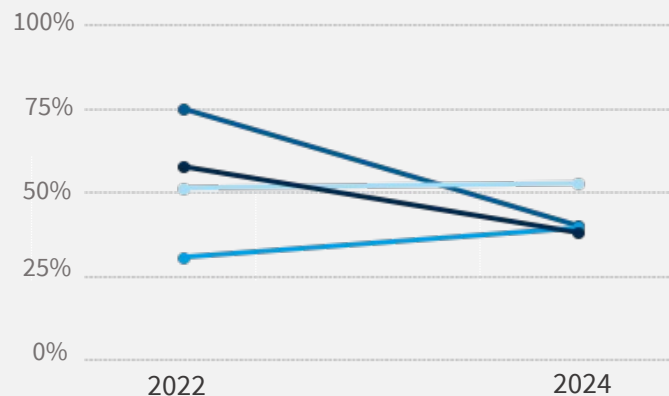
Figur 8.3 viser andelen av virksomhetene som har oppgitt å ha digitalisering av anskaffelsesprosessen som tema i anskaffelsesstrategien, fordelt på virksomhetstypene. Det er kun virksomheter som har oppgitt å ha en anskaffelsesstrategi som er inkludert i figuren.

Spørsmål: «Hvilke temaer beskrives i anskaffelsesstrategien? Digitalisering av anskaffelsesprosessen»
n = 259 (2022) og 296 (2024)

Figur 8.4 viser andelen av virksomhetene som har utarbeidet styringsparametere for digitalisering av anskaffelsesprosessen, fordelt på virksomhetstypene. Det er kun virksomheter som har oppgitt å ha styringsparametere som er inkludert i figuren.

Spørsmål: «For hvilke temaer har dere utarbeidet styringsparametere? Digitalisering av anskaffelsesprosessen»
n = 105 (2022) og 100 (2024)

Figur 8.4: Utvikling for utarbeidet STYRINGSPARAMETER

STYRING OG LEDELSE FOR DIGITALISERING

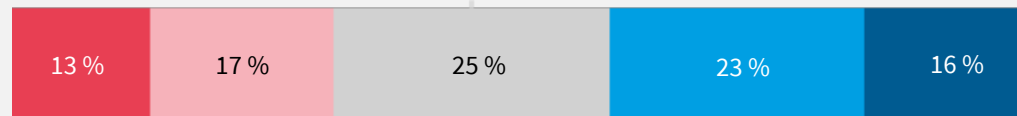
● Helt uenig ● Delvis uenig ● Verken enig eller uenig ● Delvis enig ● Helt enig

Figur 8.5: Viser hvor stor andel av virksomhetene som har svart de ulike alternativene for hver påstand. Spørsmål: «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om digitalisering av anskaffelser i din virksomhet?» (n = 479)

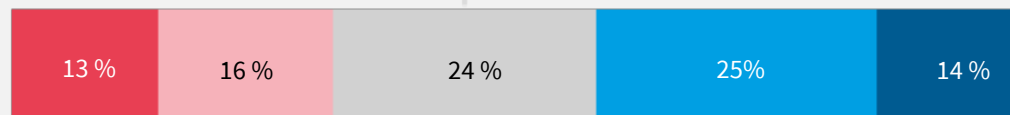
Vi har god organisering med tydelig fordelte **roller og ansvarsområder** for digitaliseringsarbeidet?

Vi **kartlegger** jevnlig behov og muligheter for å forbedre anskaffelser ved bruk av digital teknologi

Vi har **systematisk oppfølging** av digitaliseringsarbeidet og bruken av digital teknologi

God organisering, styring og ledelse er viktig for å hente ut gevinstene ved å digitalisere anskaffelsesprosessen.

Flest virksomheter er enten delvis enig eller enig i at rollene og ansvarsområdene for digitaliseringsarbeidet er tydelig fordelt. Spesielt fylkeskommunene skiller seg ut, ved at 67 prosent er helt enig i at de har god organisering med tydelig fordelt roller og ansvarsområder for digitaliseringsarbeidet.

39 prosent er delvis eller helt enig i at virksomheten jevnlig kartlegger behov for å forbedre anskaffelser ved bruk av digital teknologi. En slik kartlegging kan hjelpe virksomheten med å indentifisere på hvilke områder digital teknologi kan gi besparelser og gevinster.

39 prosent er også delvis enig eller helt enig i at virksomheten har systematisk oppfølging av digitaliseringsarbeidet og bruken av digital teknologi.

Bruk av digitale verktøy

Resultatene viser at digitale verktøy som er lovpålagt, også er de verktøyene flest har tatt i bruk. Bruken av verktøy i behovs- og planleggingsfasen er lavest. Dette kan eksempelvis være verktøy for å gjøre innkjøpsanalyser, noe som stemmer med våre erfaringer i dialog med Innkjøps-Norge. Verktøy benyttet til planlegging er likevel blant verktøyene som synes å hatt størst vekst siden 2022. I tillegg er det en klar økning for andelen som har tatt i bruk kontraktsadministrasjonsverktøy.

Den gjennomsnittlige bruken av digitale verktøy er høyest ved konkurransegjennomføring, kunngjøring og faktura/betaling. I disse delfasene er det lovpålagt å bruke digitale verktøy til aktiviteter som elektronisk kommunikasjon i tilbudsfasen, kunngjøring over terskel på Doffin, og elektronisk mottak av faktura.

Verktøy benyttet til forbruksanalyse har den laveste gjennomsnittlige bruken hos virksomhetene som har svart på undersøkelsen. Som vi har vært inne på tidligere i undersøkelsen, kan det oppleves som vanskelig få tilgang til nødvendige data for å gjennomføre forbruksanalyse.

Bruk av verktøy for virksomhetstypene

Basert på figur 8.7 ser det ut til at bruken av verktøy er relativt lik på tvers av ulike virksomhetstyper. Imidlertid skiller fylkeskommunene seg noe positivt ut.

Når det gjelder verktøy for kontraktsadministrasjon er det signifikant forskjell mellom fylkeskommunene og de andre virksomhetstypene. Her har fylkeskommune opplyst om stor bruk av verktøy. I tillegg virker det som at kommune har noe høyere bruk enn de statlige virksomhetene.

For leveransehandtering/varemottak ser vi en signifikant lavere bruk for statlige virksomheter sammenlignet med kommunene og offentlige foretak og selskap.

Utvikling over tid

Figur 8.6 viser en positiv utvikling i bruk av digitale verktøy fra 2022 til 2024. Spesielt når det gjelder verktøy benyttet i kontraktsadministrasjon og for planlegging ser bruken ut til å ha en tydelig økning.

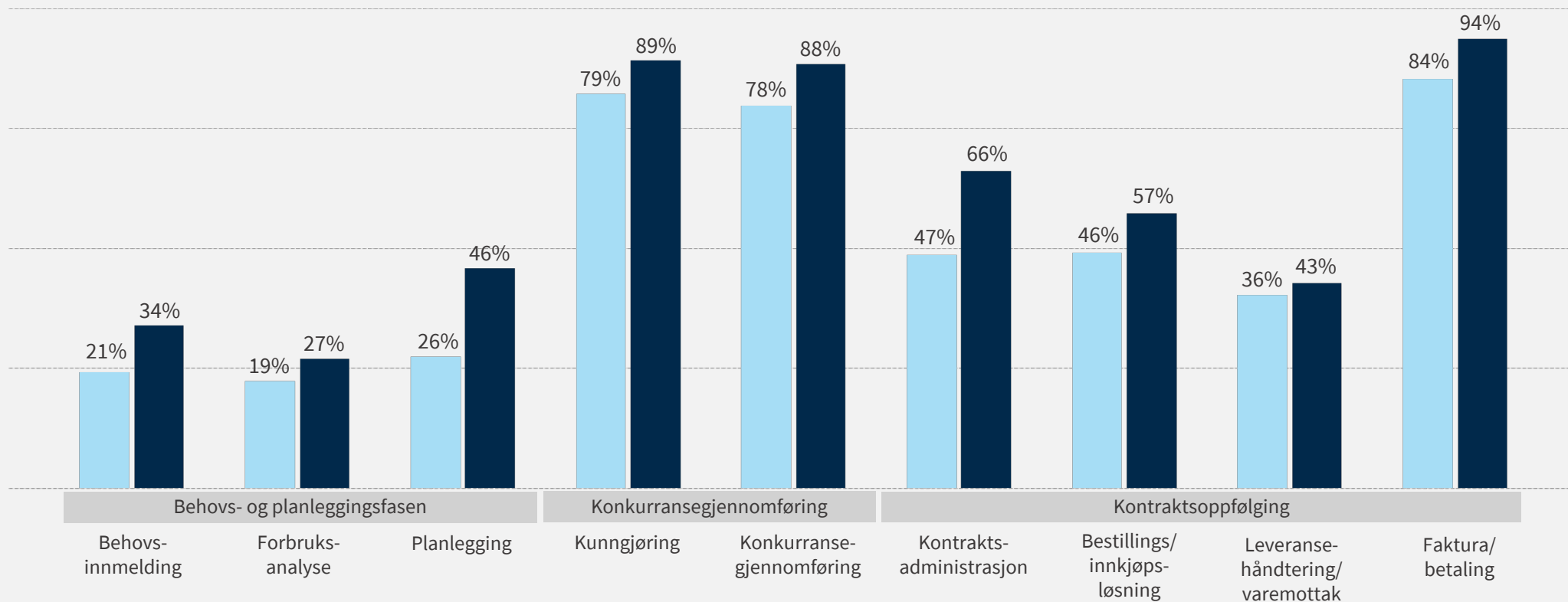
Utviklingen i bruk av verktøy fra 2022 til 2024 er signifikant for alle verktøyene.

Figur 8.6

Utvikling i bruk av digitale verktøy

● 2022 (n = 458) ● 2024 (n = 479)

Figuren viser andelen virksomheter som ofte eller alltid bruker de ulike verktøyene. Spørsmål: «Hvor ofte bruker din virksomhet digitale verktøy for følgende deler av anskaffelsesprosessen».

Bestillingshåndtering

Målet med en heldigital prosess er å få kontroll på virksomhetens bestilling til betalingsprosess. Det vil si at bestillerne får presentert riktig produkt og pris, i henhold til avtalen som er inngått. En slik prosess skal legge til rette for 100 prosent avtalelojalitet.

58 prosent av virksomhetene oppgir at bestilling i hovedsak gjøres direkte fra leverandørens nettbutikk med avtale. I en slik løsning har leverandøren kontroll over hvilke produkter og tjenester som presenteres for de ulike bestillerne. Her kan også produkter og tjenester som ikke er i henhold til avtale bli presentert. En slik løsning blir mer personavhengig, og avtalelojalitet kan bli redusert. Analyser for kjøp må genereres av leverandør eller gjennomføres via analyser av faktura.

41 prosent av virksomhetene oppgir at bestilling i hovedsak foregår gjennom punch-out løsning. En slik løsning innebærer at bestillere får tilgang til leverandørens nettbutikk via sin egen bestillingsløsning. Ved punch-out løsning må avtaleforvalter sikre at riktig informasjon og pris presenteres for bestiller, samt at god informasjon overføres til virksomhetens bestillingssystem.

38 prosent av virksomhetene opplyser at bestilling i hovedsak foregår ved bestilling fra elektroniske produktkataloger som ligger i virksomhetens egen bestillingsløsning. Denne løsningen kan anses som beste praksis for å oppnå en heldigital prosess og full avtalelojalitet. Ved bruk av EHF/Peppol BIS katalog kan avtaleforvalter kontrollere, gjennom sitt katalogverktøy, at bestiller får presentert de rette produktene og riktig pris, og med god kvalitet på vare- og tjenesteinformasjonen i henhold til avtale.

25 prosent av virksomhetene oppgir at de bruker fritekst i en egen bestillingsløsning. En slik løsningen innebærer at virksomheten kan legge inn bestillinger av produkter og tjenester i fritekst, i stedet for å velge fra en produktkatalog. I en slik løsning kan det være mer tidskrevende og komplisert for virksomheten å kontrollere at bestiller velger riktige produkter og pris i tråd med avtalen. Løsningen blir mer personavhengig og avtalelojalitet kan bli redusert.

Ved å bruke en annen rutine eller systemløsning kan prosessen bli mer ineffektiv ved at andre deler av prosessen ikke kan automatiseres. Rutiner som bestilling via mail, telefon eller kjøp i butikk gjør det vanskelig å effektivisere virksomhetens prosesser.

58 prosent oppgir at bestilling i hovedsak foregår direkte fra leverandørens nettbutikk med avtale.

Det virker å være tydelige forskjeller i håndtering av bestilling basert på innkjøpsvolum. Punch-out løsning og bestilling fra elektroniske produktkataloger som ligger i egen bestillingsløsning, er alternativene som scorer høyest hos de største virksomhetene.

En stor andel av de mindre virksomhetene oppgir at bestilling i hovedsak foregår direkte fra leverandørens nettbutikk med avtale. Mange av de mellomstore virksomhetene har også svart dette alternativet.

--

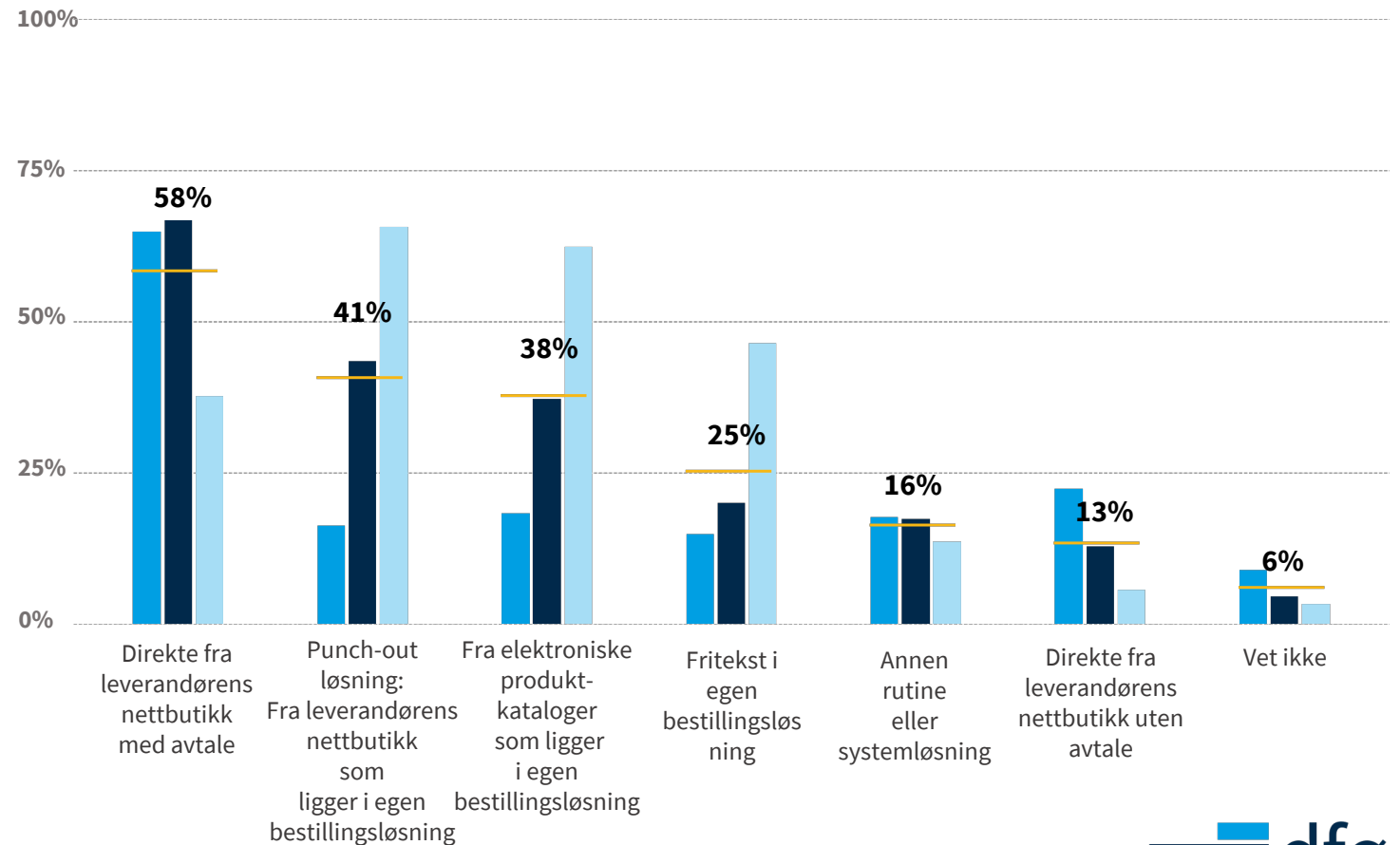
Figur 8.8: Andelen av alle virksomhetene som har valgt alternativet for å beskrive hvordan bestillingshåndtering i hovedsak foregår i virksomheten. Virksomhetene kunne velge opp til tre alternativer når de svarte på spørsmålet. Spørsmål: «Hvordan foregår i hovedsak bestillingshåndtering i din virksomhet?»

Prosentene som vises i figuren er gjennomsnittet for alle 479 virksomheter som svarte på undersøkelsen.

Figur 8.8

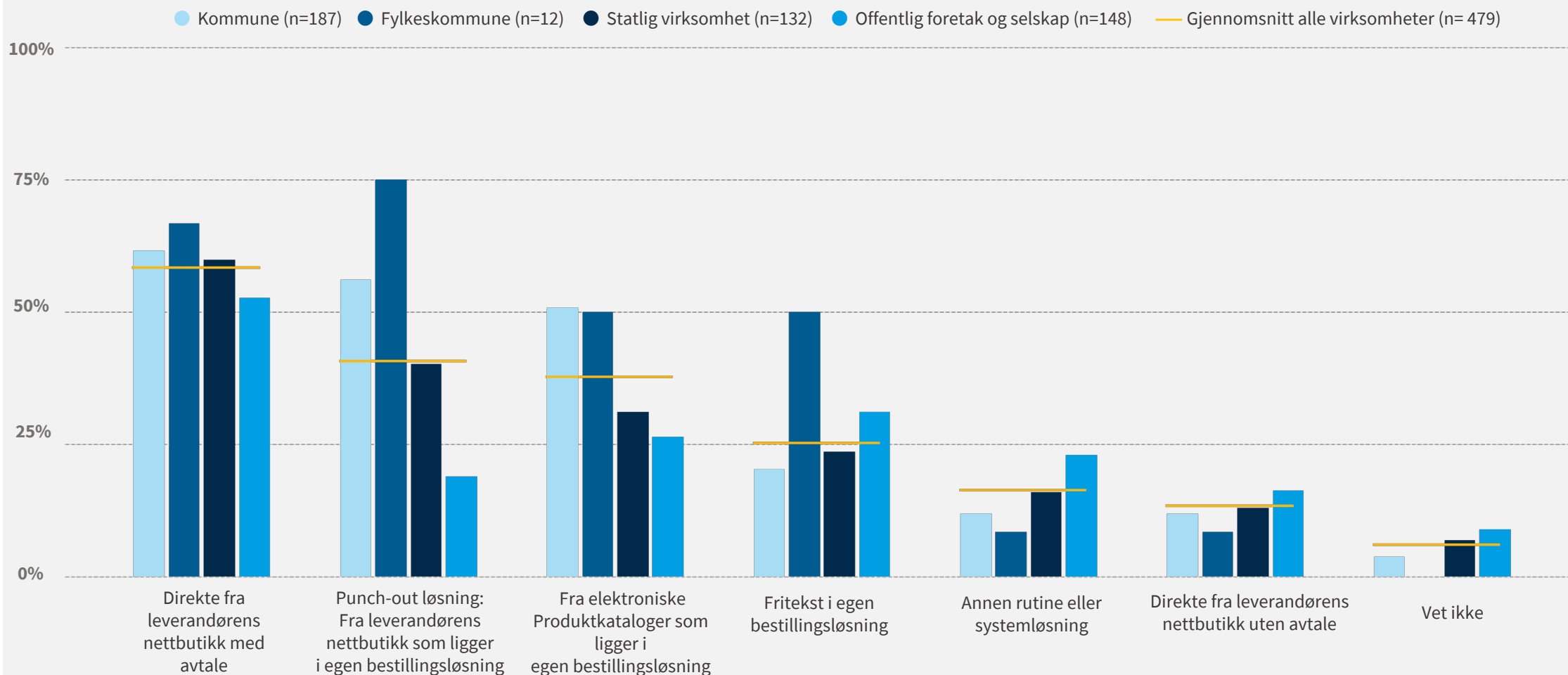
Hvordan foregår bestilling?

● Liten (n = 148) ● Medium (n = 180) ● Stor (n = 125) — Gjennomsnitt alle virksomheter (n = 479)

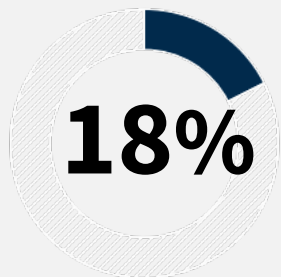

Figur 8.9

Hvordan foregår bestilling?

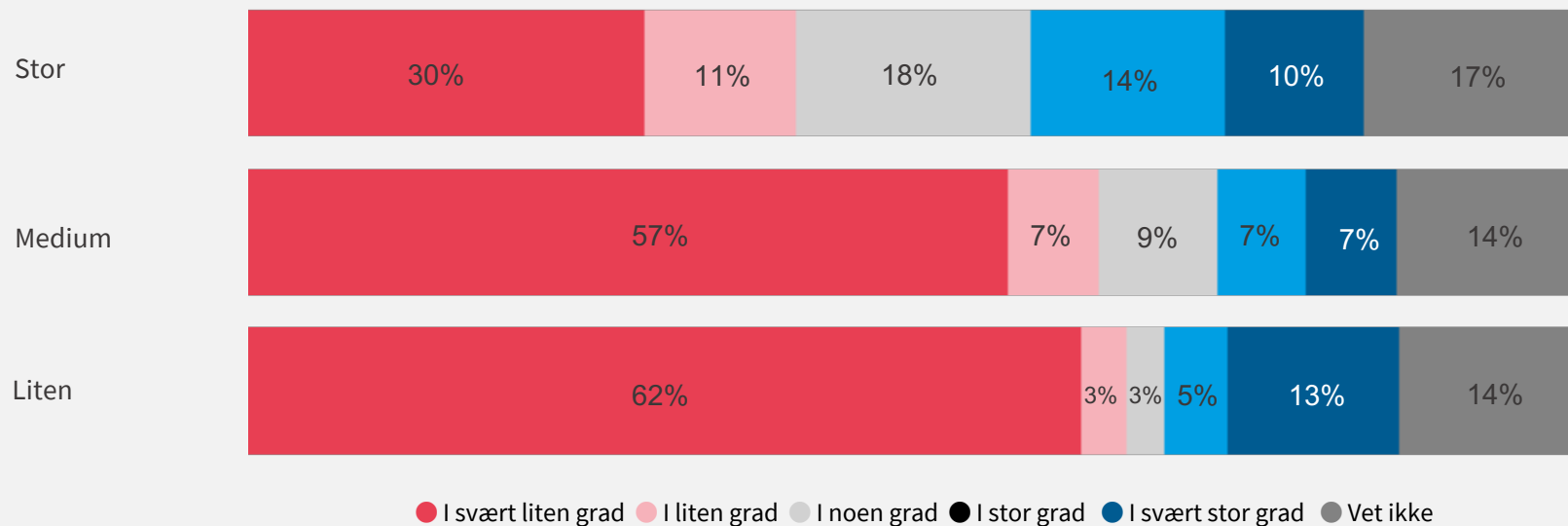
Figur 8.10: Andel som har automatch

BRUK AV AUTOMATCH

Bruk av automatch mellom bestilling og faktura har blitt fremhevet som en viktig funksjon med et stort gevinstpotensial, særlig med tanke på å spare tid og øke kvaliteten. Kun 18 prosent av virksomhetene oppgir at de i stor grad eller svært stor grad benytter automatch. De største virksomhetene synes å ha kommet lengre i implementeringen av automatch, sammenlignet med de små og mellomstore. Denne forskjellen er signifikant. En mulig forklaring kan være kostander knyttet til å kjøpe og å implementere systemet.

Figur 8.11: Basert på størrelse

Figur 8.10: Andel som i stor eller svært stor grad benytter automatisk godkjenning (automatch) av faktura basert på bestilling og bestillingsnummer

Figur 8.11: I hvilken grad de ulike virksomhetstørrelsene benytter automatisk godkjenning av faktura basert på bestilling og bestillingsnummer (automatch)?

Spørsmål: I hvilken grad benytter virksomheten automatisk godkjenning av faktura basert på bestilling og bestillingsnummer (automatch)?

(n= 479)

Automatisk gjenbruk av data

Automatisk gjenbruk av data, eller sømløs flyt av data, er en sentral forutsetning for å kunne hente ut det fulle potensialet av digitalisering.

Undersøkelsen viser at gjenbruk av data i liten grad blir utnyttet eller er mulig i dagens digitale løsninger. Resultatene tyder også på at virksomheter med større innkjøpsvolum har større gjenbruk av data enn de mindre virksomhetene.

Det er størst gjenbruk av data mellom konkurransegjennomføringsverktøy (KGV) og kontraktsadministrasjonsverktøy (KAV) eller tilsvarende, der 37 prosent av virksomhetene oppgir at data gjenbrukes. Så mange som 24 prosent av virksomhetene oppgir at de ikke har noen automatisk gjenbruk av data. Det er spesielt en stor andel av de små virksomhetene som har oppgitt at data ikke gjenbrukes.

Relativt lav gjenbruk av data kan for eksempel skyldes mangel på tid og ressurser, kunnskap om bruk, manglende integrasjon mellom systemene og økonomiske barrierer.

Utvikling over tid

Et likende spørsmål ble stilt i 2020-utgaven av undersøkelsen. Virksomhetene ble spurt om automatisk gjenbruk av data mellom KGV og KAV eller tilsvarende, KGV og bestillingssystem, Regnskapssystem/økonomisystem og analyseverktøy, KGV og arkiv.

Andelen som opplyser å ha automatisk gjenbruk av data for systemene er lavere i 2024 enn i 2020. I 2020 var det for eksempel 48 prosent som opplyste at virksomheten hadde automatisk gjenbruk av data mellom KGV og KAV.

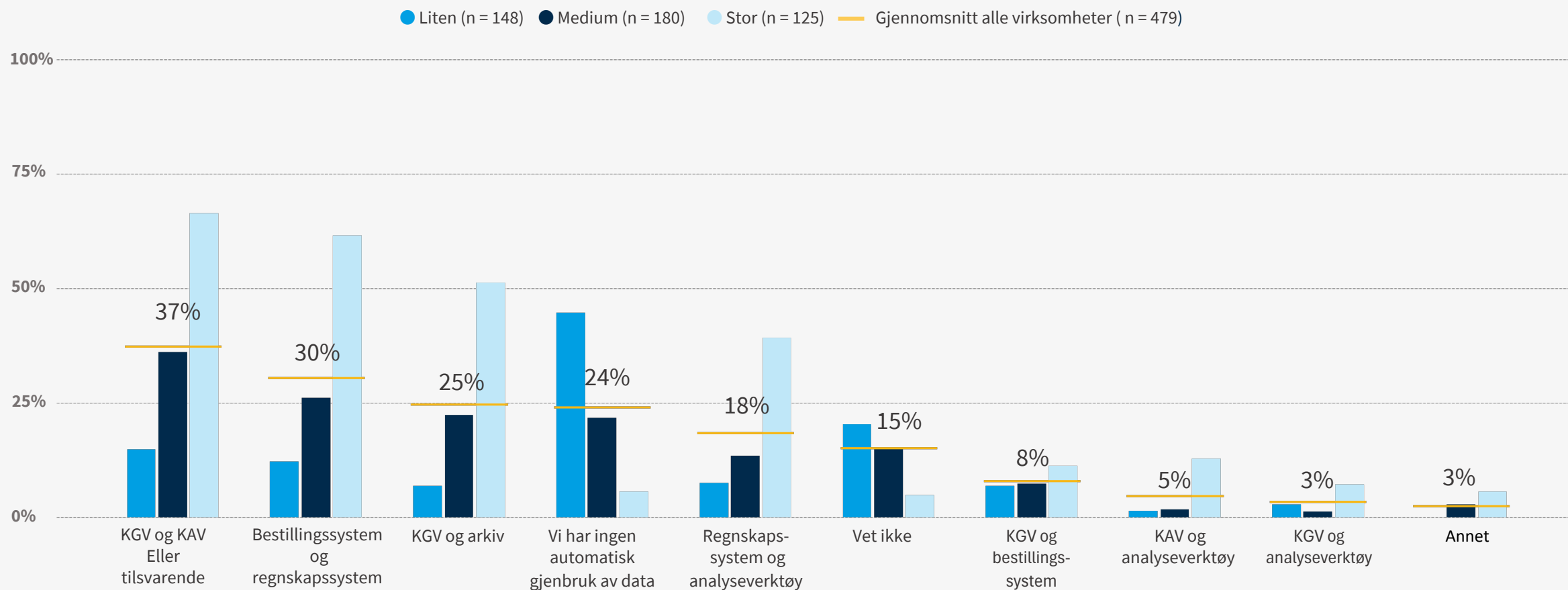
Merk at ordlyden på spørsmålet har endret seg fra 2020-versjonen. Dette kan ha påvirket virksomhetene sin forståelse av spørsmålet, og vi kan derfor ikke direkte sammenligne resultatene. Likevel tyder resultatene på at det er potensial i å få bedre sømløs informasjonsflyt mellom systemene, som per i dag ikke er fullt ut realisert.

Spørsmål i 2020: «Har din virksomhet automatisk gjenbruk av data mellom følgende systemer?»

Spørsmål i 2024: «I hvilken av de følgende digitale systemene flyter data sømløst (automatisk gjenbruk av data)?»

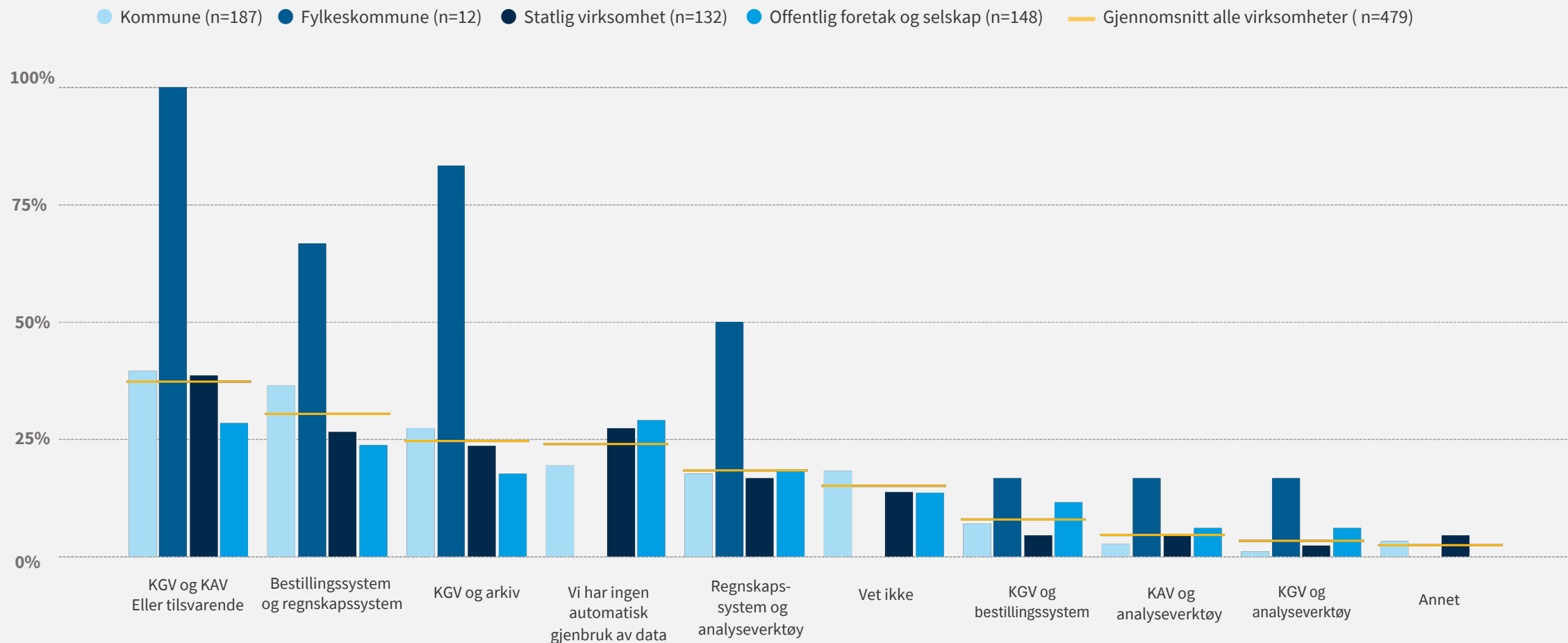
Figur 8.12

Automatisk gjenbruk av data

Figur 8.13

Automatisk gjenbruk av data

Har digitale verktøy bidratt til å forenkle anskaffelsesprosessen de to siste årene?

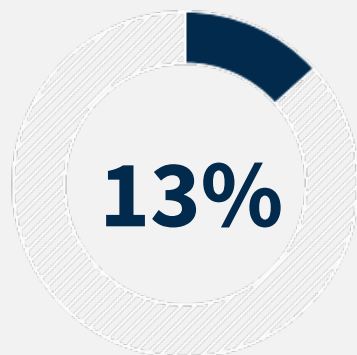
Figurene nedenfor viser at 52 prosent av virksomhetene med høyt modenhetsnivå i stor eller svært stor grad svarte at de opplever en forenkling de siste to årene, mens kun 13 prosent av de med lavt modenhetsnivå opplever det samme. Forskjellene i andelen som har svart i stor og svært stor grad er signifikant på tvers av de ulike modenhetsnivåene. Blant virksomhetene med lavt

modenhetsnivå var det 23 prosent som svarte «vet ikke» på dette spørsmålet. At virksomhetene med lavere modenhetsnivå i mindre grad opplever en forenkling, kan være naturlig gitt at de i mindre grad benytter seg av tilgjengelige verktøy og funksjonalitet. En kan også anta at høyere kompetanse i bruk av digitale verktøy, samt større oppfølging, vil gjøre at virksomheten i større grad

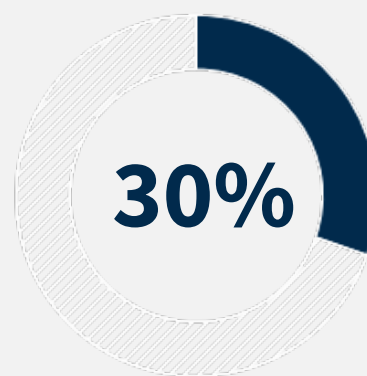
opplever en forenkling. Vi finner positive sammenhenger i dataene mellom opplevelse av forenkling og de nevnte momentene, men ingen sterk korrelasjon.

--

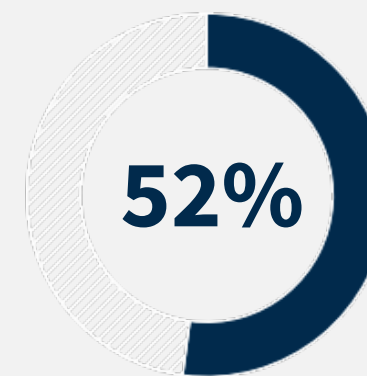
Spørsmål: «I hvilken grad opplever du at digitale verktøy har bidratt til å forenkle anskaffelsesprosessen de to siste årene?» Virksomheter som svarte «ikke relevant/har ikke tatt i bruk nye verktøy i perioden» er utelatt fra beregningene.

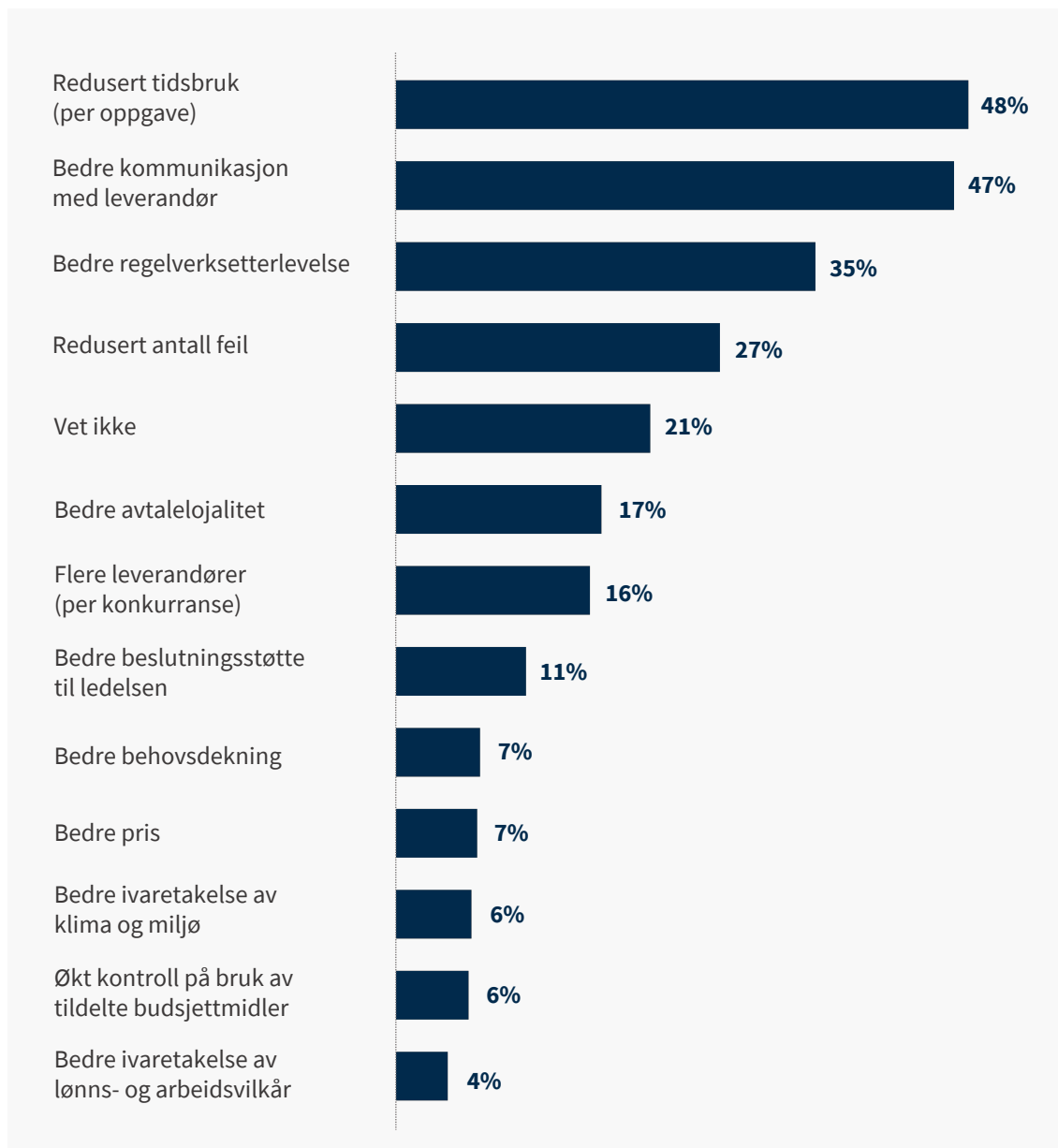
Figur 8.14: Lavt modenhet (n = 60)

Figur 8.15: Medium modenhet (n = 283)

Figur 8.16: Høy modenhet (n = 94)

Figur 8.17

På hvilke områder har digitalisering bidratt til forenkling?

Målet er at digitalisering av offentlige anskaffelser skal føre til bedre kjøp og behovsdekning, mer effektive kjøp og enklere prosesser og bedre regelverksetterlevelse.

Det ser ut til at virksomhetene opplever at digitalisering de to siste årene har bidratt mest til forenkling gjennom mer effektive kjøp og enklere prosesser (reduert tidsbruk og redusert antall feil), og ved bedre regelverksetterlevelse (bedre kommunikasjon med leverandør og bedre regelverksetterlevelse).

Bedre kjøp og behovsdekning, slik som bedre pris, flere leverandører (per konkurranse) og bedre beslutningsstøtte til ledelsen, får en noe lavere score hos virksomhetene.

Bedre avtalelojalitet, bedre ivaretagelse av klima og miljø og bedre ivaretagelse av lønns- og arbeidsvilkår er nye alternativer av året. 17 prosent av virksomhetene valgte bedre avtalelojalitet som et

område hvor digitalisering har bidratt til forenkling, mens det kun var en liten andel som valgte de andre to alternativene.

21 prosent av virksomhetene svarte at de ikke vet på hvilke områder digitalisering har bidratt mest til forenkling. 68 prosent av disse oppga at de i svært liten eller i liten grad opplevde at digitale verktøy har bidratt til å forenkle anskaffelsesprosessen de to siste årene. Blant virksomhetene med lavt modenhetsnivå, var «vet ikke» alternativet flest valgte.

--
Spørsmål: På hvilke fire områder opplever du at digitale verktøy har bidratt mest til å forenkle anskaffelsesprosessen de to siste årene? (n = 411)

Virksomheter som svarte «vet ikke» eller «ikke relevant/har ikke tatt i bruk nye verktøy i perioden» på spørsmålet om digitalisering har bidratt til å forenkle anskaffelsesprosessen, er ikke med i figuren.

Barrierer for en bedre digital anskaffelsesprosess

De største barrierene oppgis å være tid og ressurser, kompetanse/opplæring, ledelsesforankring, -fokus og -prioritering, økonomisk handlingsrom og funksjonalitet i tilgjengelige digitale verktøy. Dette er de største barrierer både for de statlige virksomhetene og kommunene som har svart på undersøkelsen. Det er grunn til å anta at barrierene er knyttet til hverandre, og at de må ses i sammenheng hvis man skal iverksette tiltak for å minske barrierene.

Figur 8.18: Andelen av virksomhetene som har svart at barrieren er en av de fire største for å oppnå en bedre digital anskaffelsesprosess

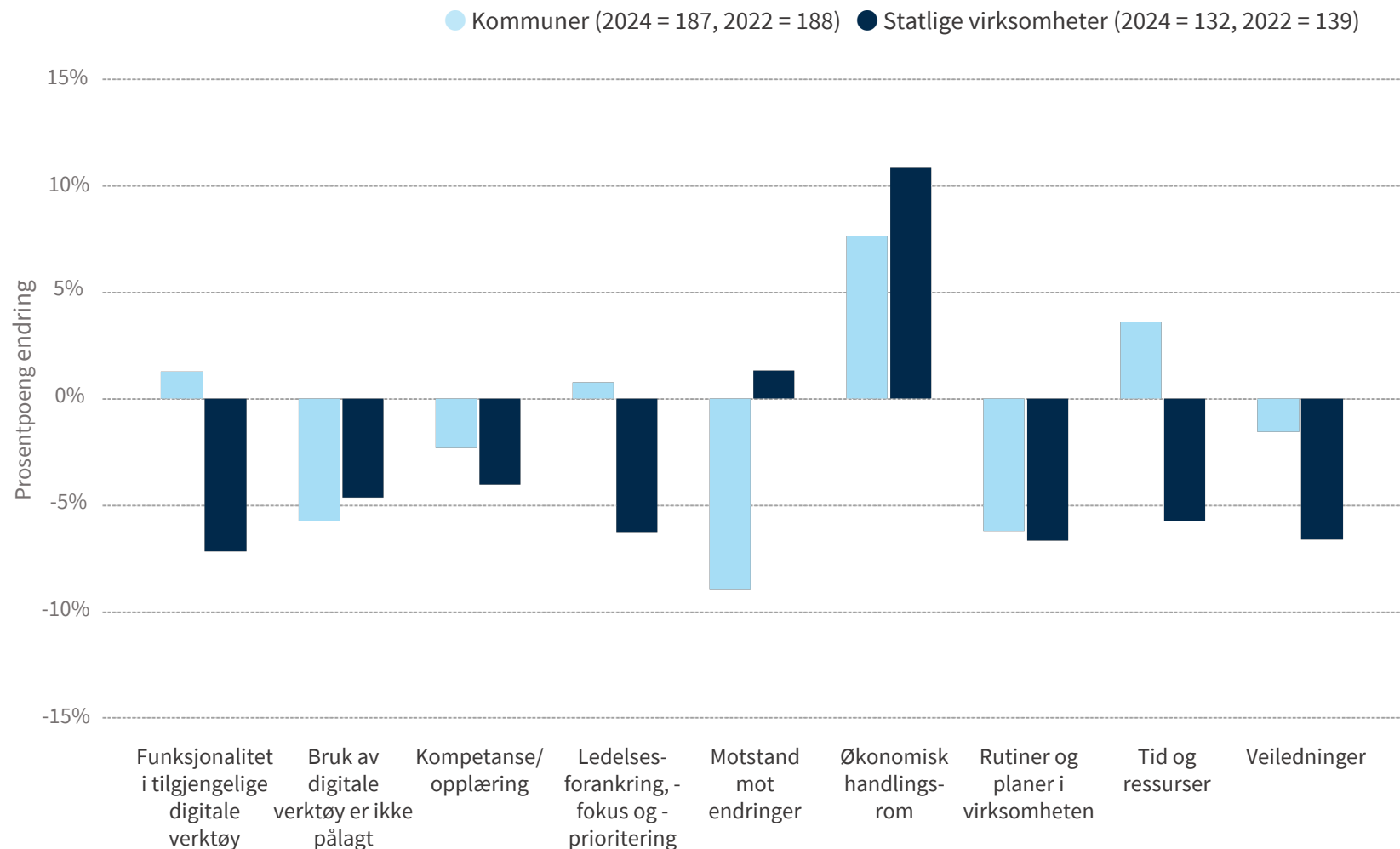
- Statlige virksomheter (n=132)
- Kommuner (n=187)

Figuren viser andelen av virksomhetene som har valgt alternativet som en av de fire største barrierene. Figuren gjelder for statlige virksomheter og kommuner. Offentlige foretak og selskap og fylkeskommuner er filtrert bort.

Spørsmål: «Hva opplever du som de fire største barrierene for å oppnå en god/bedre digital anskaffelsesprosess?»

Figur 8.19

Barrierer over tid

Flere virksomheter har oppgitt økonomisk handlingsrom som en barriere i 2024, sammenlignet med 2022. En mulig forklaring på dette er at økonomiske nedgangstider har gjort det nødvendig for virksomheter å gjøre prioriteringer innenfor strammere økonomiske rammer. Dette kan tenkes å gjøre det vanskeligere å få midler til å investere i digitale systemer eller lignende.

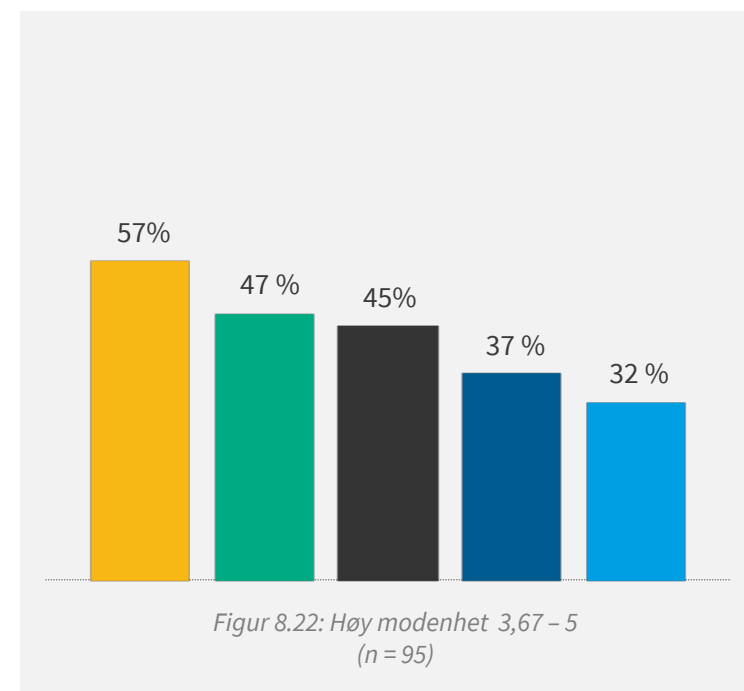
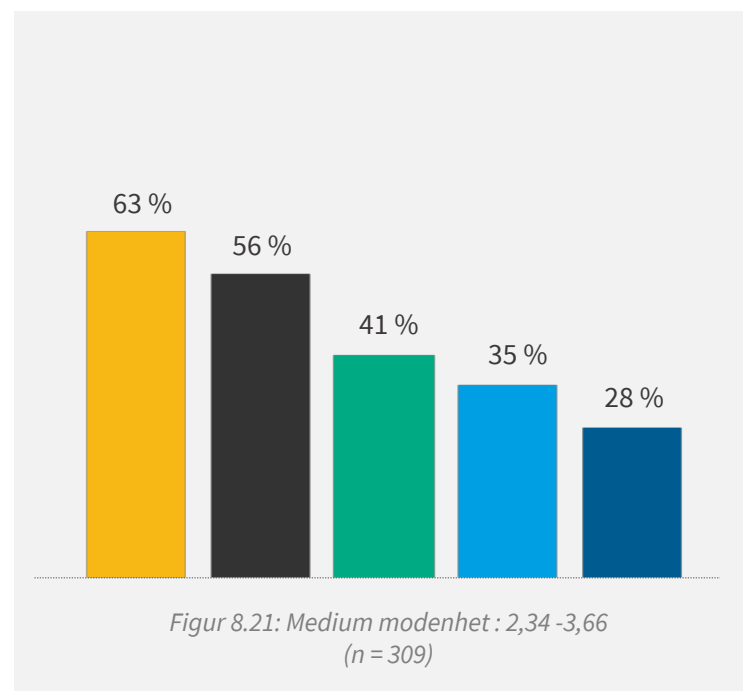
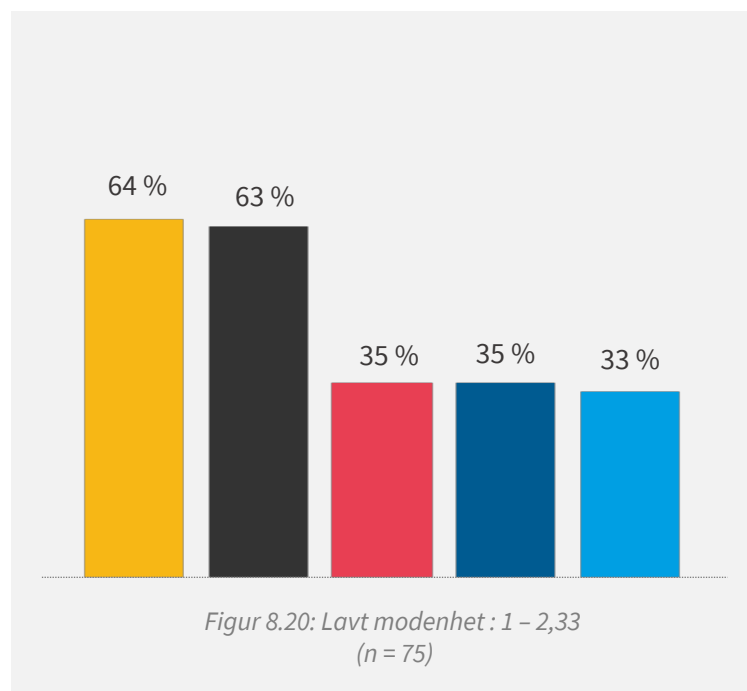
Motstand mot endringer ser ut til å oppleves som en mindre barriere i 2024 blant kommunene.

Figur 8.19 viser endringen i prosentpoeng mellom andelen som oppgir de ulike barrierene i 2022 og 2024. Figuren viser kun kommuner og statlige virksomheter.

Spørsmål: «Hva opplever du som de fire største barrierene for å oppnå en god/bedre digital anskaffelsesprosess?». Spørsmålet er likt som i 2022, men i 2024 ble svaralternativet «finnes ikke relevante verktøy» lagt til. Dette kan ha påvirket hvilke barrierer virksomheten velger som en av de fire største.

Topp 5 barrierer basert på modenhet

Tid og ressurser og kompetanse/opplæring fremstår som tydelige barrierer hos alle virksomhetene. Funksjonalitet i tilgjengelige digitale verktøy vises som en topp fem barriere blant de middels og mest modne. Blant virksomhetene med lavt modenhetsnivå er det færre som trekker fram funksjonalitet som en barriere. Vi ser at rutiner og planer i virksomheten ikke er blant de fem største barrierer hos de middels og mest modne virksomhetene.

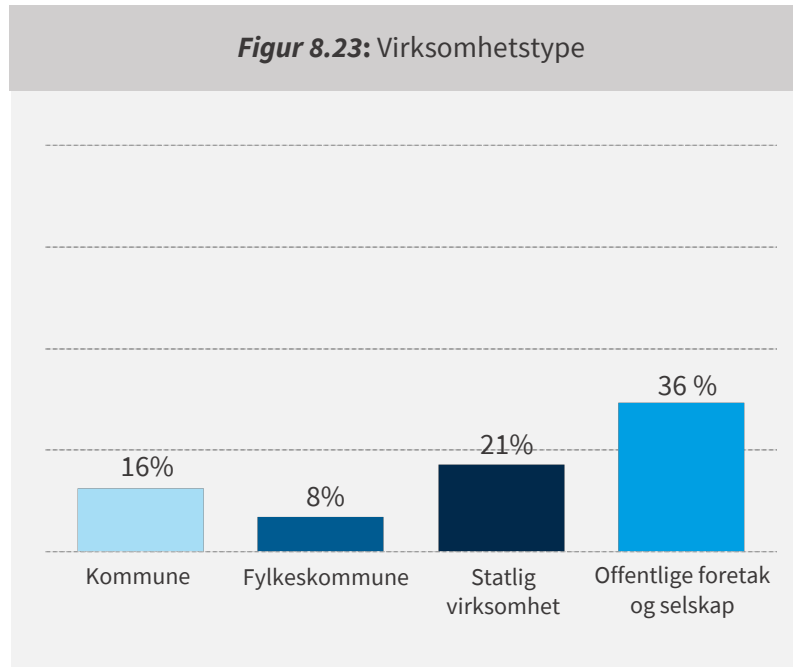
● Tid og ressurser ● Kompetanse/opplæring ● Funksjonalitet i tilgjengelige verktøy ● Økonomisk handlingsrom ● Ledelsesforankring, -fokus og -prioritering ● Rutiner og planer i virksomheten

Oversikt over virksomhetens tidsbruk i anskaffelsesprosessen

Blant virksomhetstypene skiller offentlige foretak og selskap seg ut. Av disse har 36 prosent oppgitt at de opplever å ha god eller svært god oversikt over virksomhetens tidsbruk i anskaffelsesprosessen.

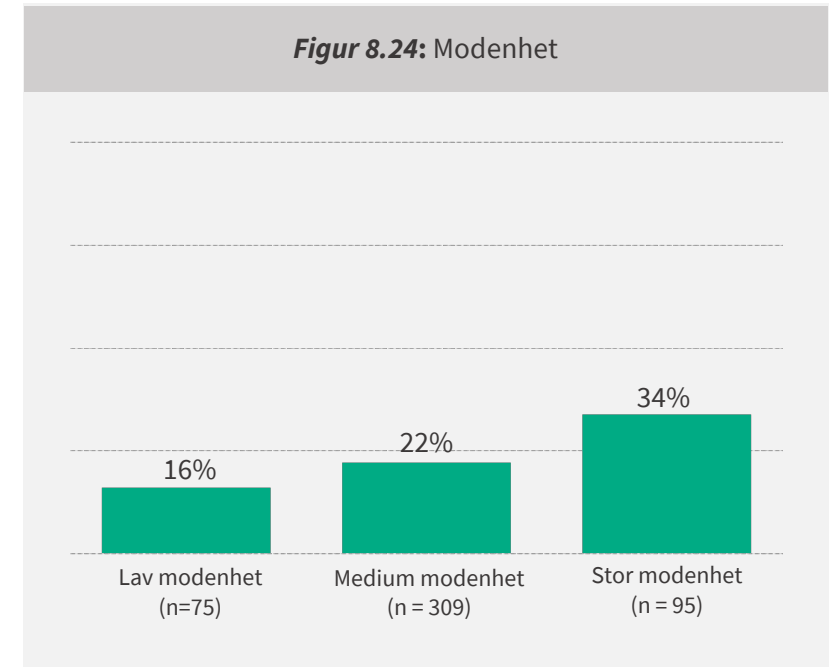
Figur 8.24 viser andelen av virksomhetene som opplever å ha god eller svært god oversikt, fordelt på modenhet for digitalisering i anskaffelser. En hypotese er at mer digitalt modne virksomheter har bedre oversikt over tidsbruk. For eksempel på grunn av en større bruk av digitale verktøy, som gir bedre oversikt og innsikt, samt mindre manuelle oppgaver. Figuren viser en positiv sammenheng mellom modenhet og oversikt over tidsbruk, men i mindre grad mellom virksomhetene med lavt og medium modenhetsnivå. Det er virksomhetene med høy modenhet som skiller seg noe ut.

Figur 8.23: Virksomhetstype

Figur 8.23: Andelen av virksomhetene som i stor eller svært stor grad opplever å ha oversikt over virksomhetens tidsbruk i anskaffelsesprosessen, fordelt på virksomhetstype. Spørsmål: «I hvilken grad opplever du å ha oversikt over virksomhetens tidsbruk i anskaffelsesprosessen?»

Figur 8.24: Modenhet

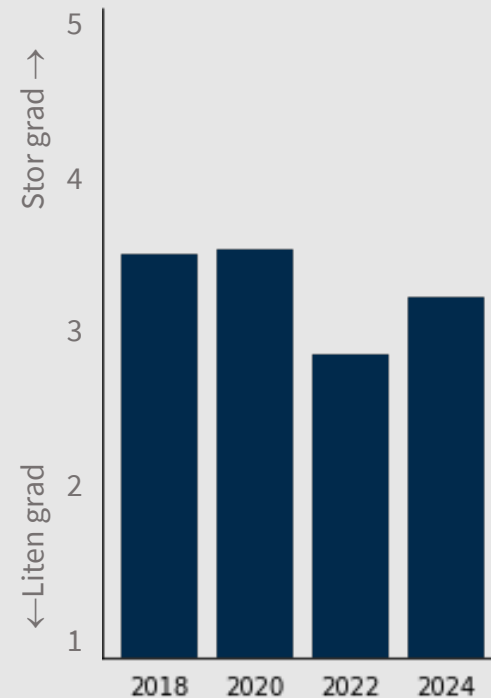
Figur 8.24: Andelen av virksomhetene som i stor eller svært stor grad opplever å oversikt over virksomhetens tidsbruk i anskaffelsesprosessen, fordelt på modenhet for digitalisering i anskaffelser. Spørsmål: «I hvilken grad opplever du å ha oversikt over virksomhetens tidsbruk i anskaffelsesprosessen?»

Bygg og anlegg

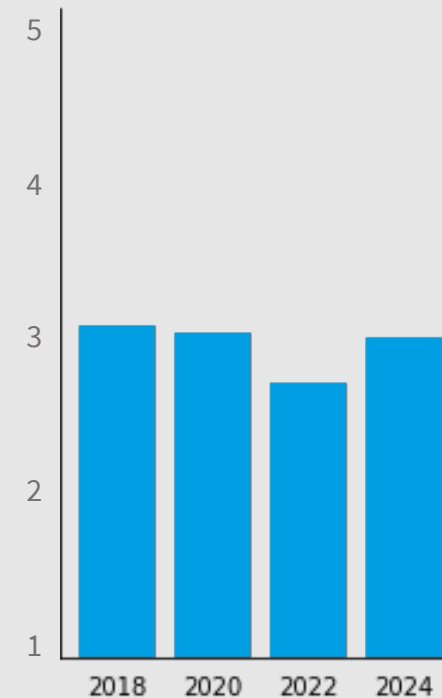
Resultatene fra undersøkelsen viser en liten økning i samarbeid mellom innkjøpsenhet og fagenheter for bygg- og anleggsanskaffelser fra 2022 til 2024. Samme resultat gjelder også for involvering i tidlig fase av innkjøpsenhet i anskaffelser av bygg og anlegg

Større satsing på tverrfaglig samarbeid i anskaffelsesstrategi og organisering kan bidra til å styrke bygg- og anleggsanskaffelsene både i forberedelse, konkurranse og gjennomføring.

Økningen kan muligens skyldes inkludering av eiendom i spørsmålsstillingen, noe som ikke er gjort tidligere. Spørsmålene for bygg, anlegg og eiendom ble kun rettet til de som svarte at er ansvarlige eller tilbyr innkjøpsfaglig støtte for bygg-, anleggs-, og eiendomsanskaffelser.

Figur 9.1 Gjennomsnittlig vurdering av i hvilken grad innkjøpsenheten gjennomfører anskaffelser av bygg- og anlegg i samarbeid med fagmiljøet (byggherrefunksjonen) og behovseie

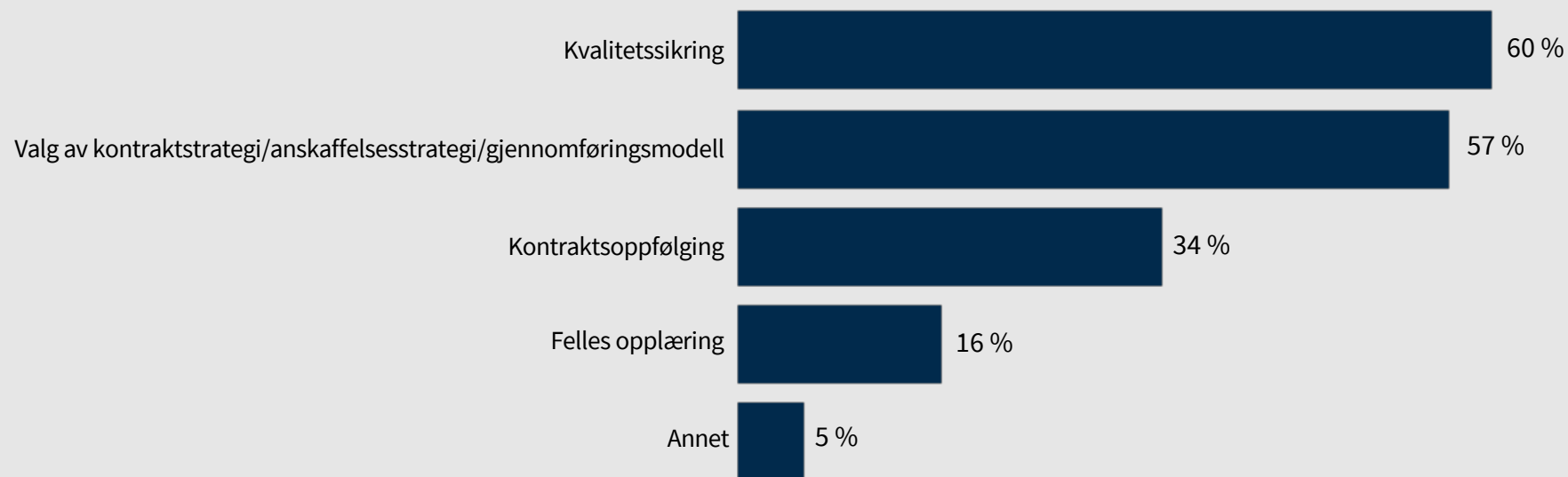
Figur 9.2. Gjennomsnittlig vurdering av i hvilken grad innkjøpsenheten er involvert i tidlig fase av bygg- og anleggsanskaffelser

- I hvilken grad gjennomfører innkjøpsenheten anskaffelser av bygg, anlegg og eiendom i samarbeid med BAE-fagmiljøet (byggherre/byggeier)?
n:
2018= 253
2020= 269
2022= 456
2024= 316
- I hvilken grad opplever du at dere (innkjøpsenheten) er involvert i tidlig fase av bygg-, anlegg- og eiendomsanskaffelser?
n:
2018= 255
2020= 270
2022= 432
2024= 315

Innhold i samarbeid

Flest virksomheter oppgir at de samarbeider med fagmiljøet om kvalitetssikring (60 %), etterfulgt av valg av kontraktstrategi, anskaffelsesstrategi eller gjennomføringsmodell.

Figur 9.3: Oppgitte grunner til samarbeid mellom innkjøpsenhet og fagmiljø i BAE-anskaffelser

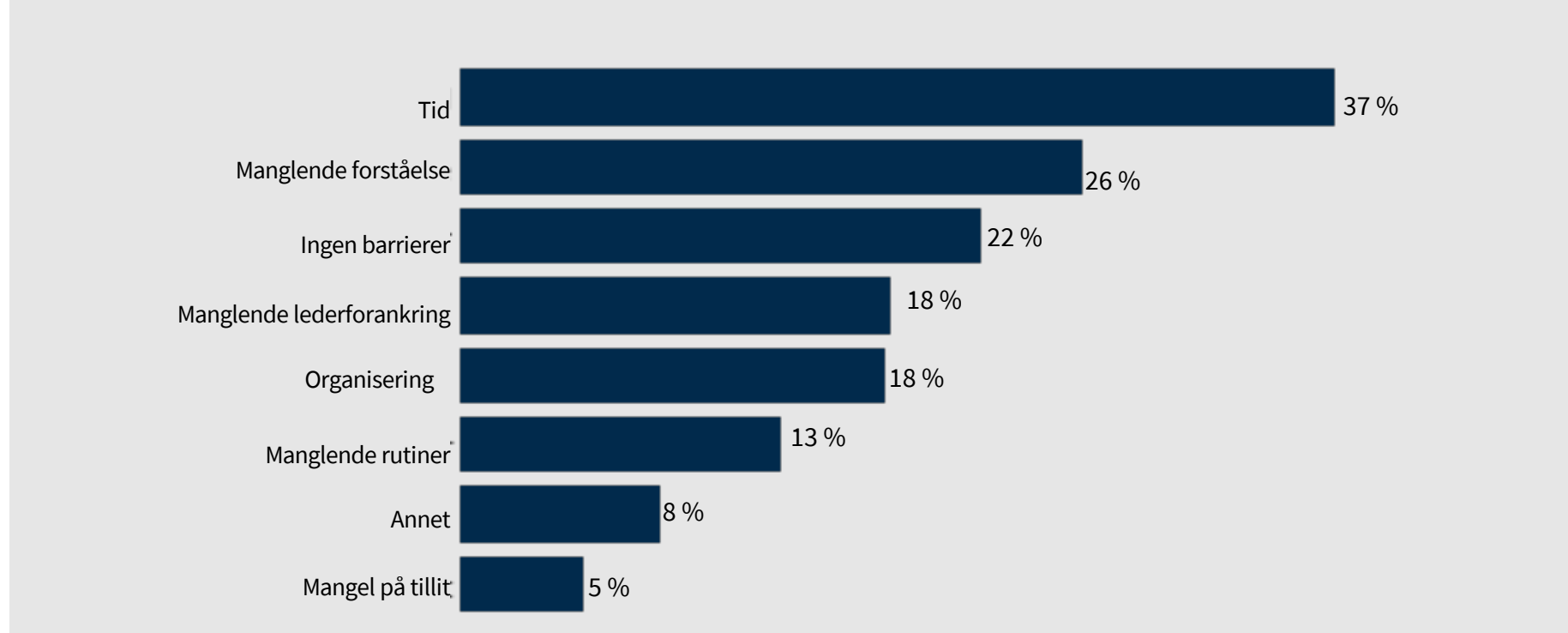
Spørsmål:
Hva samarbeider dere om?
n: 349

«Vet ikke» og «ikke relevant» er ikke tatt med i figuren

Barrierer for samarbeid

Flest virksomheter oppgir at tid er den største barrieren for samarbeid med fagmiljøet (37 %), etterfulgt av manglende forståelse (26 %). 22 prosent rapporterer at det ikke er noen barrierer for samarbeid med fagmiljøet.

Figur 9.4. Oppgitte barrierer for samarbeid mellom fagmiljø og innkjøpsenhet, i BAE-anskaffelser

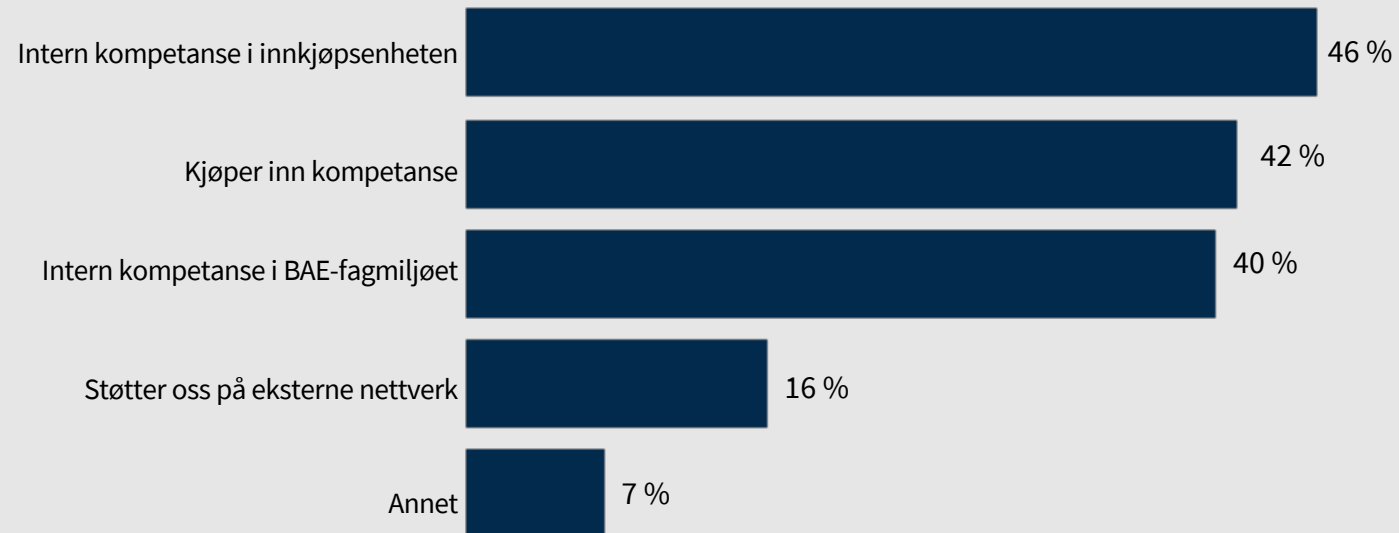
Spørsmål: Hvilke barrierer er det for samarbeid mellom innkjøpsenhet og BAE-fagmiljø (byggherre/byggeier)?
n = 349

«Vet ikke» er ikke inkludert i figuren

Innkjøpsfaglig kompetanse

Det er relativt likt fordelt mellom virksomheter som har intern kompetanse i innkjøpsenheten, som kjøper inn kompetanse og som har intern kompetanse i BAE-fagmiljøet.

Figur 9.5. Måter den innkjøpsfaglige kompetansen blir ivaretatt i anskaffelser av bygg, anlegg eller eiendom.

Spørsmål: Hvordan blir den innkjøpsfaglige kompetansen ivaretatt i bygg-, anlegg- og eiendomsanskaffelser?

n= 349

«Vet ikke» er ikke inkludert i figuren

IKT- og skytjenester

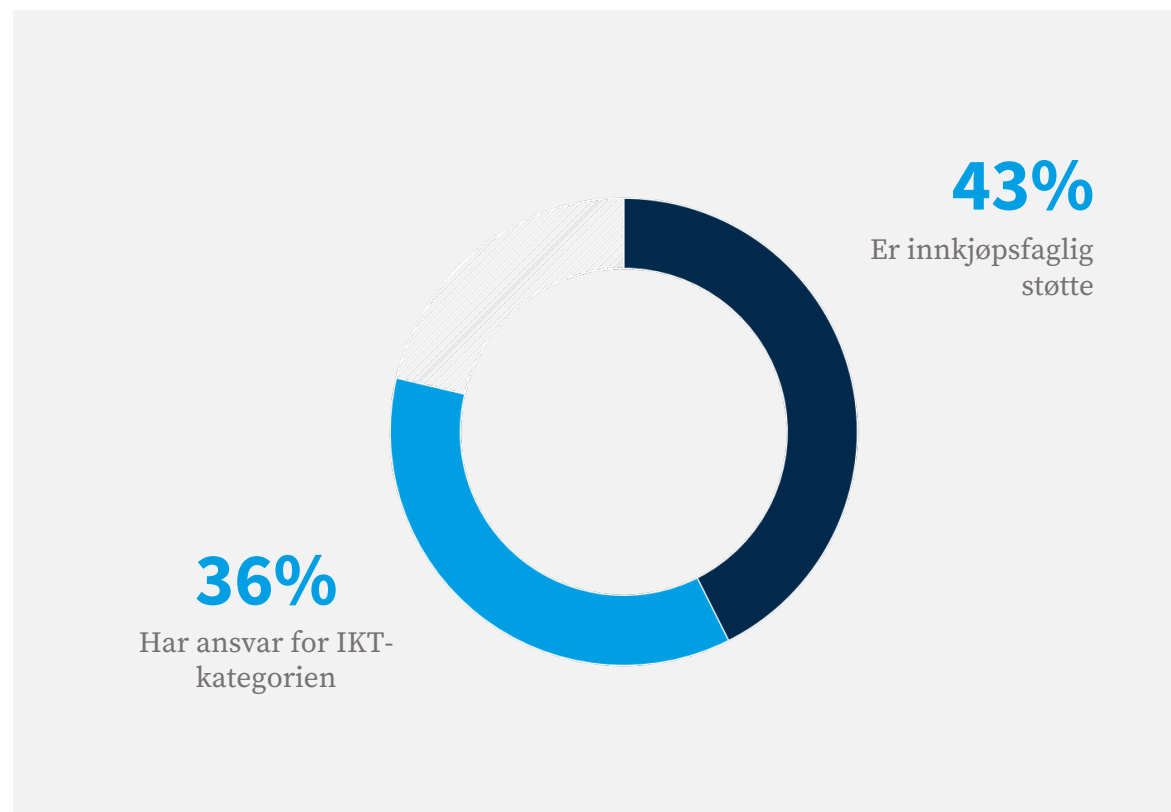
IKT- og skytjenester er en innkjøpskategori som krever spesifikk fagkompetanse samtidig som det er nødvendig med innkjøpsfaglig kompetanse for å sikre en vellykket anskaffelse. Undersøkelsen viser at det er et potensial for å styrke samarbeidet mellom fagmiljøet og innkjøpsenheten.

79 prosent av virksomhetene som har svart på undersøkelsen oppgir å være involvert eller har ansvaret for innkjøpskategorien IKT- og skytjenester.

Samarbeid mellom innkjøpsenheten og fagavdelingen, samt at innkjøpsenheten blir tidlig involvert, er viktig for å sikre at alle aspekter ved anskaffelsen blir ivaretatt. I gjennomsnitt oppgir 62 prosent at de i stor eller svært stor grad samarbeider med fagavdelingen, mens 50 prosent oppgir at innkjøpsenheten i stor eller svært stor grad blir involvert i tidlig fase av IKT- og skyanskaffelser.

Fra 2024 er det kun virksomheter som har oppgitt å være involvert eller ha ansvar for kategorien som får spørsmålene innen IKT- og skytjenester. Denne endringen i spørsmålsstillingen gjør det noe usikkert om tallene fra 2024 er fullt sammenlignbare med 2022. Vi har i dette kapitlet derfor valgt å fokusere på status i 2024.

● Ansvarlig ● Innkjøpsfaglig støtte

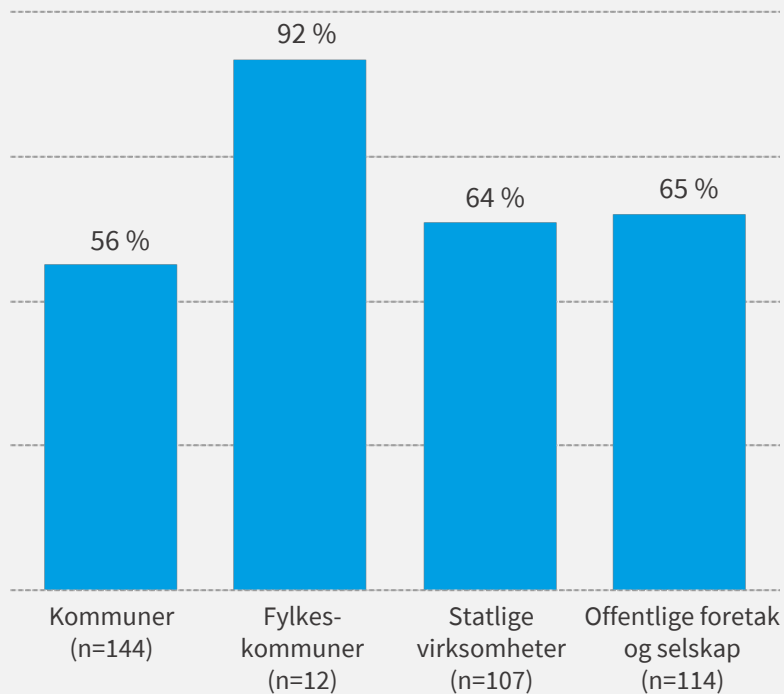
Figur 10.1 viser andelen av virksomhetene der innkjøpsenheten er involvert i eller har ansvaret for innkjøpskategorien IKT- og skytjenester. Det er kun virksomhetene som har oppgitt å være ansvarlig eller involvert som har fått spørsmålene innenfor IKT- og skytjenester.

Spørsmål: «I hvilken grad er dere i innkjøpsenheten involvert i eller har ansvaret for følgende innkjøpskategorier: KT og skytjenester?» (n=479).

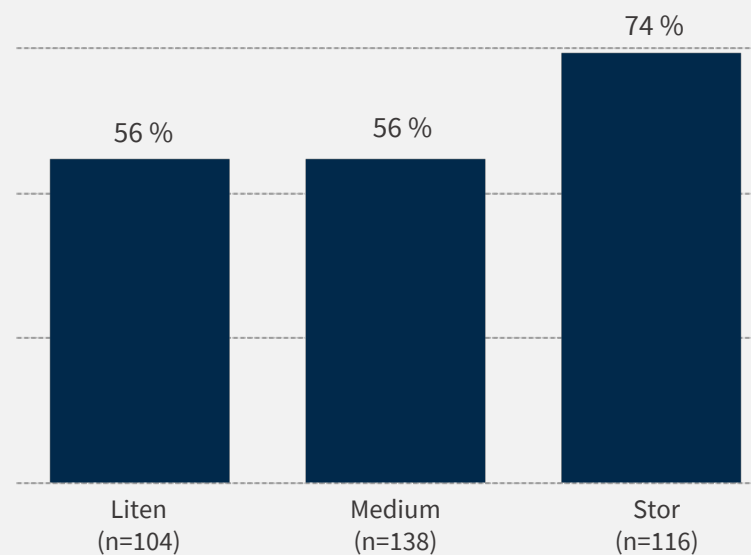
SAMARBEID MED FAGMILJØET OG BEHOVSEIER

Det er viktig med samarbeid mellom innkjøpsenheten, fagmiljøet og behovseier, slik at behovene blir dekket, at prosessen gjennomføres effektivt og at anskaffelsene er i tråd i tråd med lov og forskrift. Fylkeskommunen skiller seg positivt ut med større oppgitt grad av samarbeid. 92 prosent oppgir at innkjøpsenheten i stor eller svært stor grad gjennomfører anskaffelser i samarbeid med fagmiljøet og behovseier. En større andel av virksomhetene med stort innkjøpsvolum oppgir i stor eller i svært stor grad å samarbeide med fagmiljøet.

Figur 10.2: Samarbeid basert på virksomhetstype

Figur 10.3: Samarbeid basert på innkjøpsvolum

Figur 10.2: Andelen som har svart i stor grad eller i svært stor grad fordelt på virksomhetstype.

Figur 10.3: Andelen som har svart i stor grad eller i svært stor grad fordelt på størrelse.

Spørsmål: «I hvilken grad gjennomfører dere (innkjøpsenheten) anskaffelser av IKT- og skytjenester i samarbeid med fagmiljøet (IKT-enheten) og behovseier?»

(n=377)

Involvert i tidlig fase

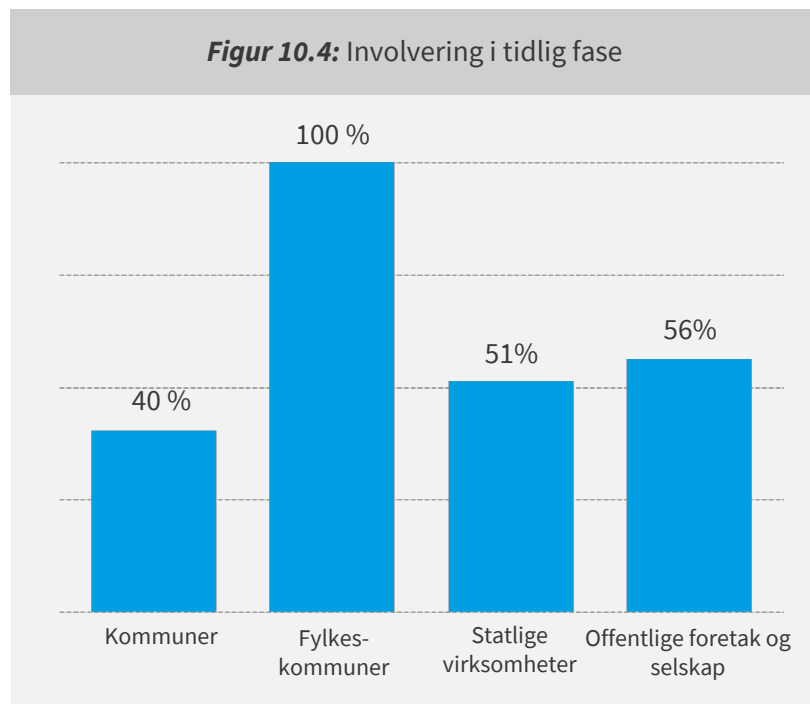
Tidlig involvering er viktig for å skape et godt grunnlag for en vellykket anskaffelse. Tidlig involvering gir mulighet til å indentifisere potensielle risikoen tidlig i prosessen, sikre regelverksetterlevelse, og få kartlagt behovet som skal dekkes gjennom anskaffelsen.

Alle fylkeskommune har svart at de i stor eller svært stor grad er involvert i tidlig fase av IKT- og skyanskaffelser. 40 prosent av kommune har opplyst om en slik grad av involvering.

Figur 10.5 viser andelen som i stor eller svært stor grad opplever å være involvert i tidlig fase av IKT- og skyanskaffelser, fordelt på grad av samarbeid med fagmiljøet. Det er en positivt sammenheng mellom å være involvert i tidlig fase og samarbeid med fagmiljøet. Blant de som i svært stor grad samarbeider, opplever 79 prosent i stor eller svært stor grad å være involvert i tidlig fase.

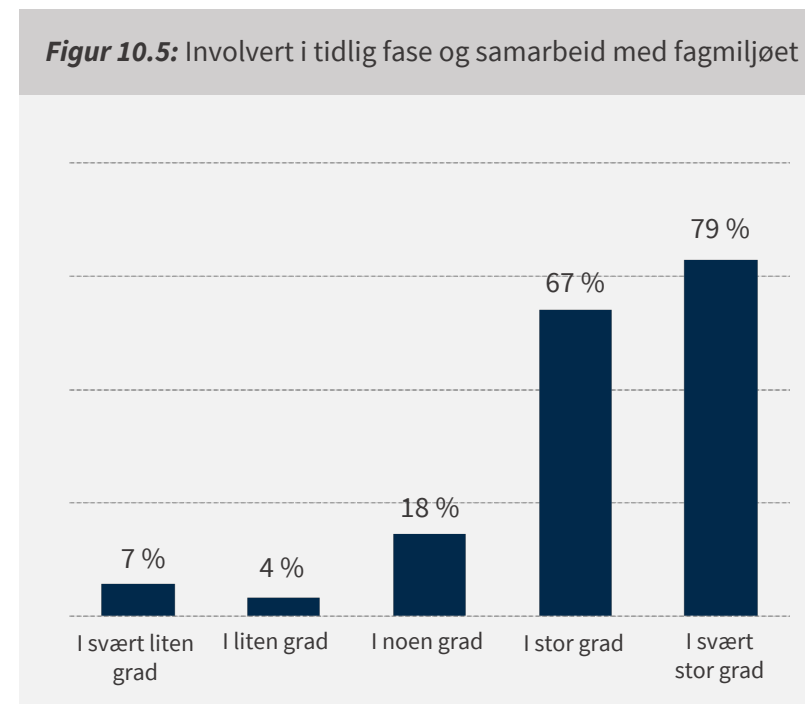
Forholdet mellom samarbeid og tidlig involvering sier noe om kvaliteten på samarbeidet. Et samarbeid uten tidlig involvering vil ofte føre til at innkjøpseneheten blir koblet på for sent i prosessen. Dette kan blant annet medføre økt risiko for at regelverket ikke overholdes, eller at man ikke får samordnet behovene.

Figur 10.4: Involvering i tidlig fase

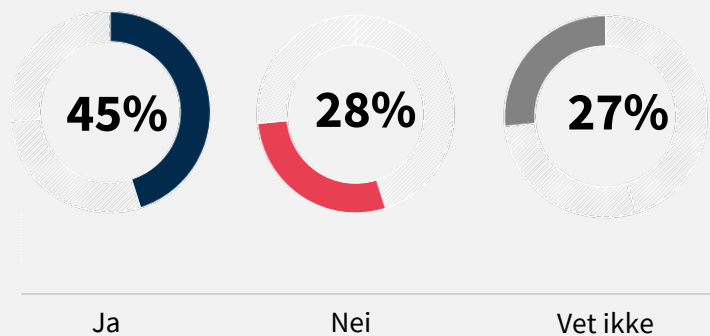
Figur 10.4: Andelen som i stor eller svært stor grad er involvert i tidlig fase av IKT- og skyanskaffelser, fordelt på virksomhetstype. Spørsmål 1: «I hvilken grad opplever du at dere (innkjøpseneheten) er involvert i tidlig fase av IKT- og skyanskaffelser?»

Figur 10.5: Involvert i tidlig fase og samarbeid med fagmiljøet

Figur 10.5: Andelen som i stor eller svært stor grad opplever å være tidlig involvert, fordelt på grad av samarbeid med fagmiljøet. Spørsmål 2: «I hvilken grad gjennomfører dere (innkjøpseneheten) anskaffelser av IKT- og skytjenester i samarbeid med fagmiljøet (IKTenheten) og behovseier» (n = 377)

Figur 10.6: Strategi eller plan

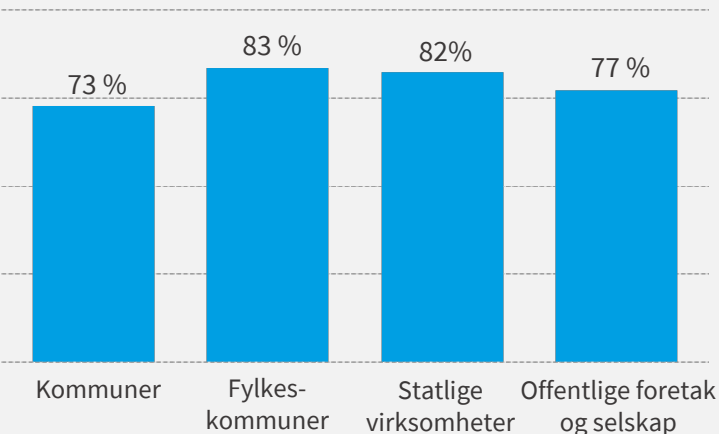

STRATEGI ELLER PLAN FOR ANSKAFFELSE AV IKT- OG SKYTJENSTER

45 prosent av virksomhetene oppgir å ha en strategi eller plan for anskaffelse av IKT- og skytjenester. 28 prosent oppgir at de ikke har en slik strategi eller plan, mens 27 prosent vet ikke om virksomheten har en strategi.

Figur 10.6: Andelen som har strategi eller plan for anskaffelse av IKT- og skytjenester. Spørsmål: «Har din virksomhet en strategi og/eller plan for anskaffelse av IKT- og skytjenester?» (n = 377)

Figur 10.7: Etterlevelse av strategi eller plan

Spørsmålet ble også stil i 2022. Da var det 35 prosent som svarte at virksomheten hadde en strategi eller plan for anskaffelse av IKT- og skytjenester. I 2022 fikk alle som svarte på undersøkelsen spørsmålet, men i 2024 er det lagt til en filtrering. Dette gjør at det i år kun er de virksomhetene som gjør innkjøp innenfor kategorien som har fått spørsmålet. Vi kan derfor i år ikke måle utvikling på området, da enkelte virksomheter kan ha svart nei i 2022 fordi de ikke gjorde anskaffelser av IKT- og skytjenester.

Figur 10.7: Andelen som opplever at virksomheten etterlever strategi eller plan, fordelt på virksomhetstype. Kun de som har en strategi eller plan har fått spørsmålet. «Spørsmål: I hvilken grad opplever du at virksomheten etterlever strategi og/eller plan for anskaffelse av IKT- og skytjenester» (n = 170)

I gjennomsnitt har 77 prosent oppgitt av de i stor grad eller svært stor grad følger opp strategi eller plan. Virksomhetstypene har svart relativt likt.

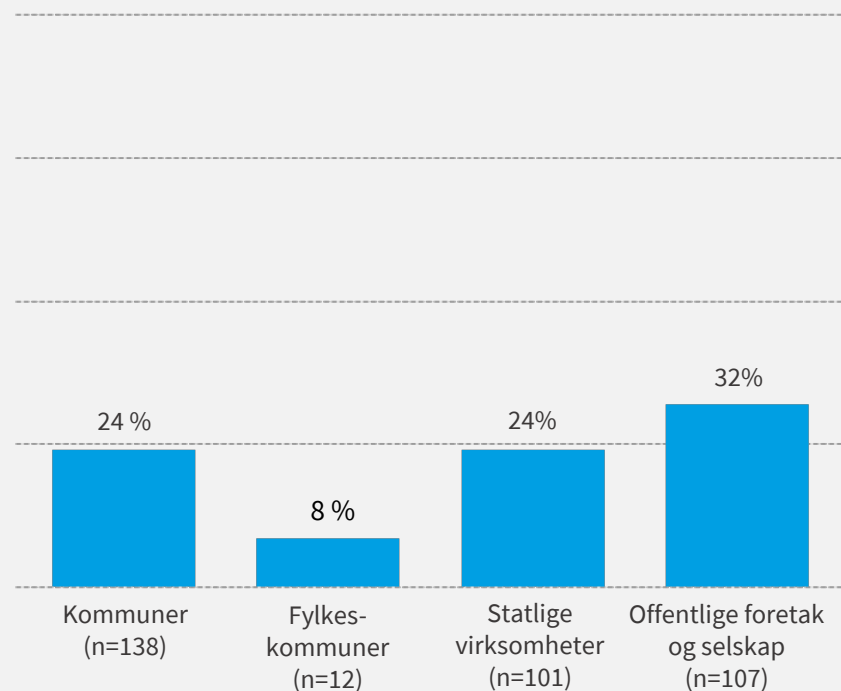
Bruk av eksterne rådgivere for skyanskaffelser

Det er 26 prosent av virksomhetene som oppgir at de bruker eksterne rådgivere for skyanskaffelser i stor eller svært stor grad.

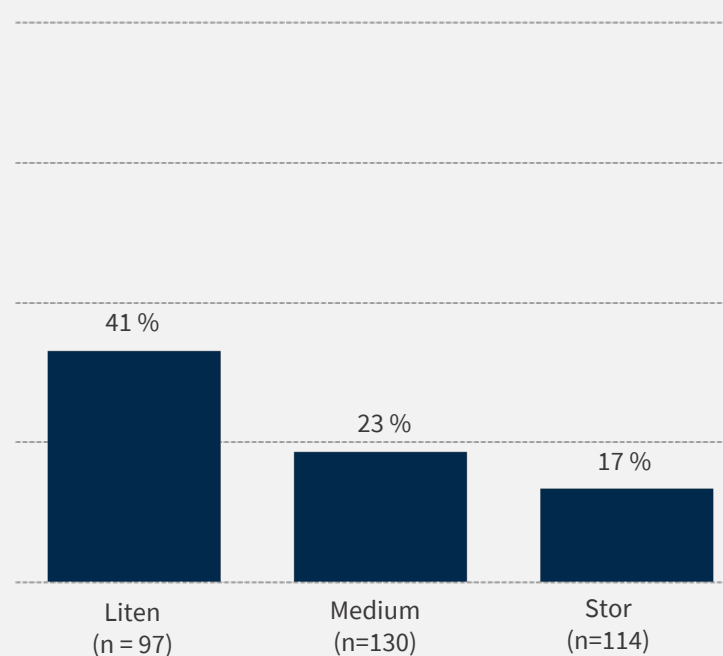
Små virksomheter har i større grad oppgitt stor bruk sammenlignet med de mellomstore og store virksomhetene.

Fylkeskommunene opplyser om lavere bruk av eksterne rådgivere sett i forhold til de andre virksomhetstypene.

10.8: Virksomhetstype

10.9: Innkjøpsvolum

Figur 10.8: Andelen som har svart i stor grad eller i svært stor grad fordelt på virksomhetstype. (n = 377)

Figur 10.9: Andelen som har svart i stor grad eller i svært stor grad fordelt på innkjøpsvolum. Utvalget noe mindre siden ikke alle virksomheter har opplyst om innkjøpsvolum. (n = 358)

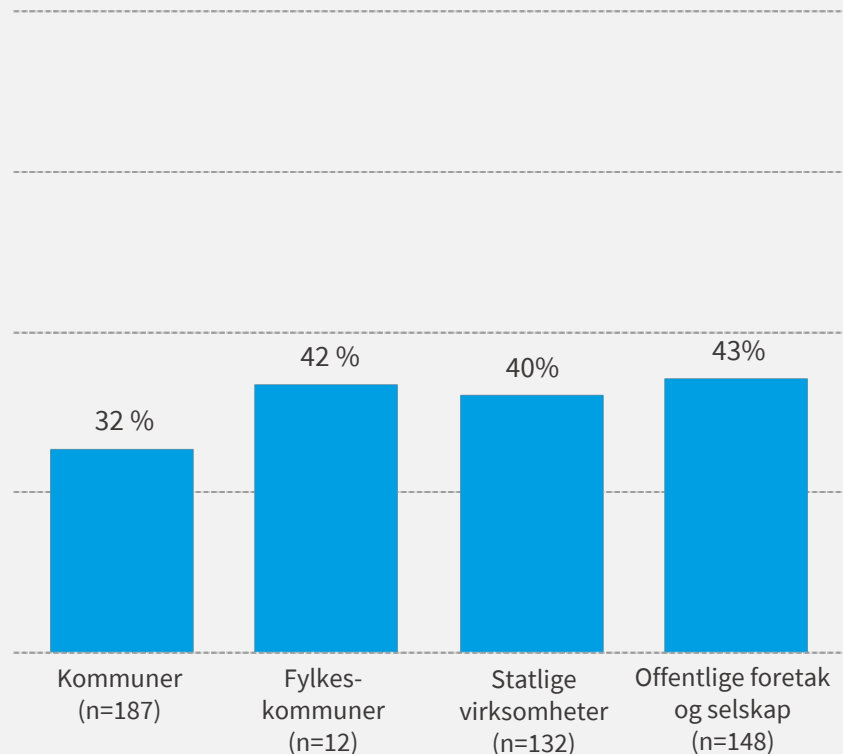
Merk at vi har utelatt de som har svart ikke relevant fra beregningene.

Spørsmålet: «I hvilken grad benytter dere eksterne rådgivere for skyanskaffelser?»

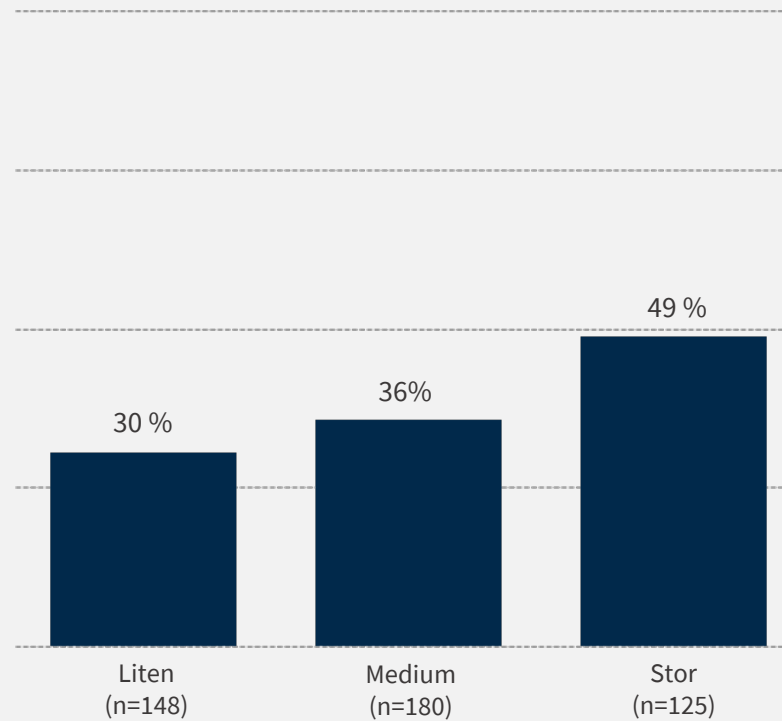
Tilstrekkelig kompetanse til å anskaffe skytjenester

I kapitlet om kompetanse viser vi at 38 prosent av virksomhetene i stor eller svært stor grad opplever at de har tilstrekkelig kompetanse til å anskaffe skytjenester. Her går vi litt mer i detalj og viser hvordan de ulike virksomhetstypene svarte på spørsmålet. I motsetning til de andre resultatene i dette kapitlet inneholder disse to figurene hele utvalget for 2024 som er 479 virksomheter.

10.10: Virksomhetstype

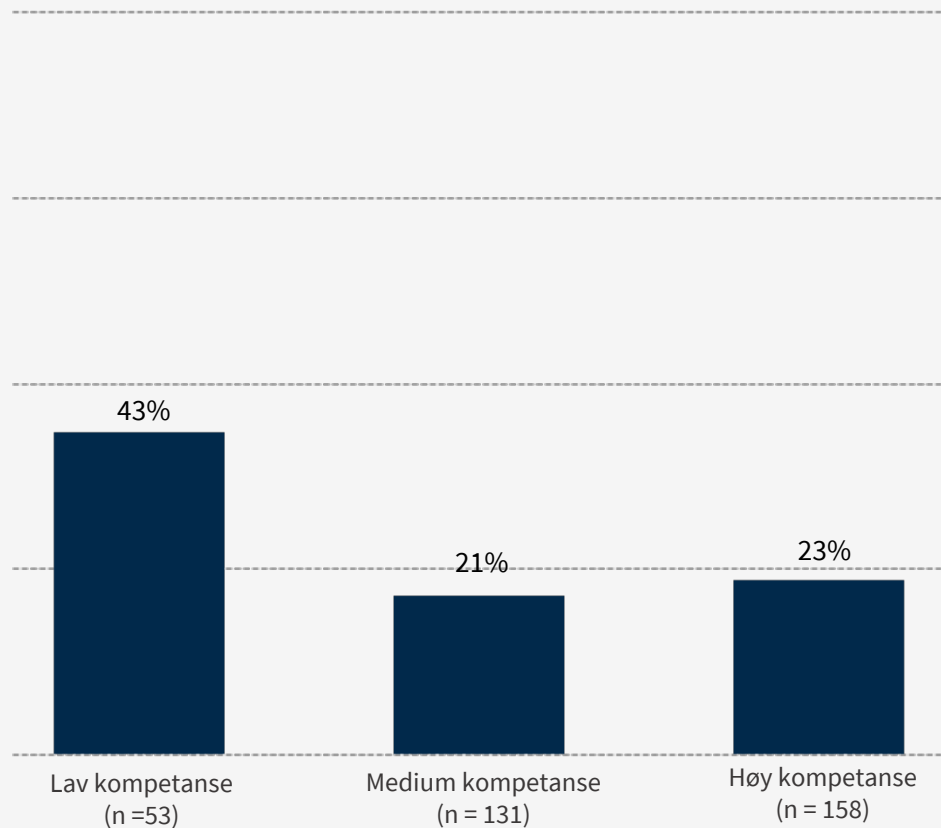
10.11: Innkjøpsvolum

Figur 10.10 viser andelen som har svart i stor grad eller i svært stor grad fordelt på virksomhetstype. (n = 479)

Figur 10.11 viser andelen som har svart i stor grad eller i svært stor grad fordelt på innkjøpsvolum. For figur 10.11 er utvalget noe mindre siden ikke alle virksomheter har opplyst om innkjøpsvolum. (n = 453)

Spørsmål: «I hvilken grad opplever du at virksomheten har tilstrekkelig kompetanse på følgende områder ved arbeid med anskaffelser: Anskaffe skytjenester»

DE SOM OPPLEVER Å IKKE HA KOMPETANSE BRUKER MER EKSTERNE RÅDGIVERE

Resultatene peker i klar retning av at de som opplever å ikke ha tilstrekkelig kompetanse til å kjøpe skytjenester i større grad benytter seg av eksterne rådgivere for skyanskaffelser.

Blant de som opplever at virksomheten har lav kompetanse, har 43 prosent oppgitt at de i stor eller svært stor grad benytter eksterne rådgivere for skyanskaffelser. Andelen er høyere sammenlignet med virksomhetene som opplever å ha medium og stor kompetanse.

--

Figur 10.12 viser andelen av virksomhetene som har svart at de i stor grad eller svært stor grad benytter eksterne rådgivere for skyanskaffelser, fordelt på tilstrekkelig kompetanse. (n = 342)

Spørsmål 1: «I hvilken grad benytter dere eksterne rådgivere for skyanskaffelser?»

Spørsmål 2: «I hvilken grad opplever du at virksomheten har tilstrekkelig kompetanse på følgende områder ved arbeid med anskaffelser: Anskaffe skytjenester»

Inndeling av kompetanse i figuren: Høy kompetanse er de som har svart at de i stor grad eller svært stor grad opplever at virksomheten har tilstrekkelig kompetanse, medium kompetanse er de som i noen grad opplever at virksomheten har tilstrekkelig kompetanse, og lav kompetanse er de som i liten grad eller i svært liten grad opplever at virksomheten har tilstrekkelig kompetanse.

Merk at vi har ekskludert de som har svart «ikke relevant» fra beregningene. Merk at figuren kun inkluderer de virksomheter som har oppgitt å være involvert eller ansvarlig for IKT- og skytjenester.

Konsulentttjenester og andre tjenester

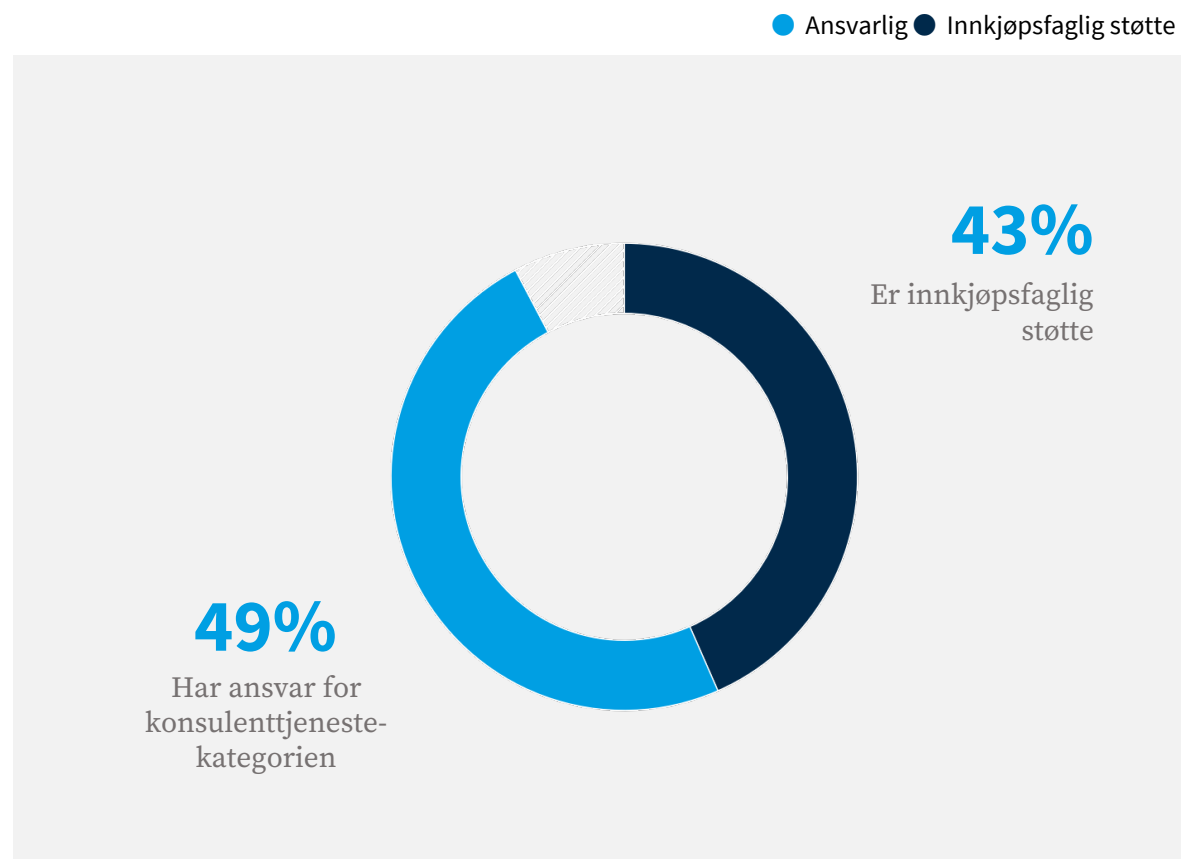
Undersøkelsen viser at innkjøpsenheten har et potensial for bedre innsikt i virksomhetens helhetlige behov for kjøp av konsulentttjenester. Å ha god innsikt i det helhetlige behovet er avgjørende for å sikre effektiv bruk av konsulentttjenester.

Konsulentttjenester og andre tjenester er den innkjøpskategorien i undersøkelsen flest oppgir enten å være involvert i eller ha ansvar for. Det er 49 prosent som oppgir å være ansvarlig, mens 43 prosent oppgir å fungere som innkjøpsfaglig støtte.

At innkjøpsenheten er involvert i utarbeidelse av sourcingstrategi for kjøp av konsulenter, og har innsikt i virksomhetens helhetlige behov for konsulentttjenester, gjør det enklere å prioritere, planlegge og sikre effektiv bruk av ressurser.

Kun 18 prosent av virksomhetene i undersøkelsen opplever at innkjøpsenheten i stor eller svært stor grad har vært involvert i utarbeidelse av virksomhetens sourcingstrategi. Ser vi kun på de som er ansvarlig for kategorien, er andelen noe større med 26 prosent.

34 prosent av innkjøpsenhetene opplever at de har god eller svært god innsikt i virksomhetens helhetlige behov for kjøp av konsulentttjenester.

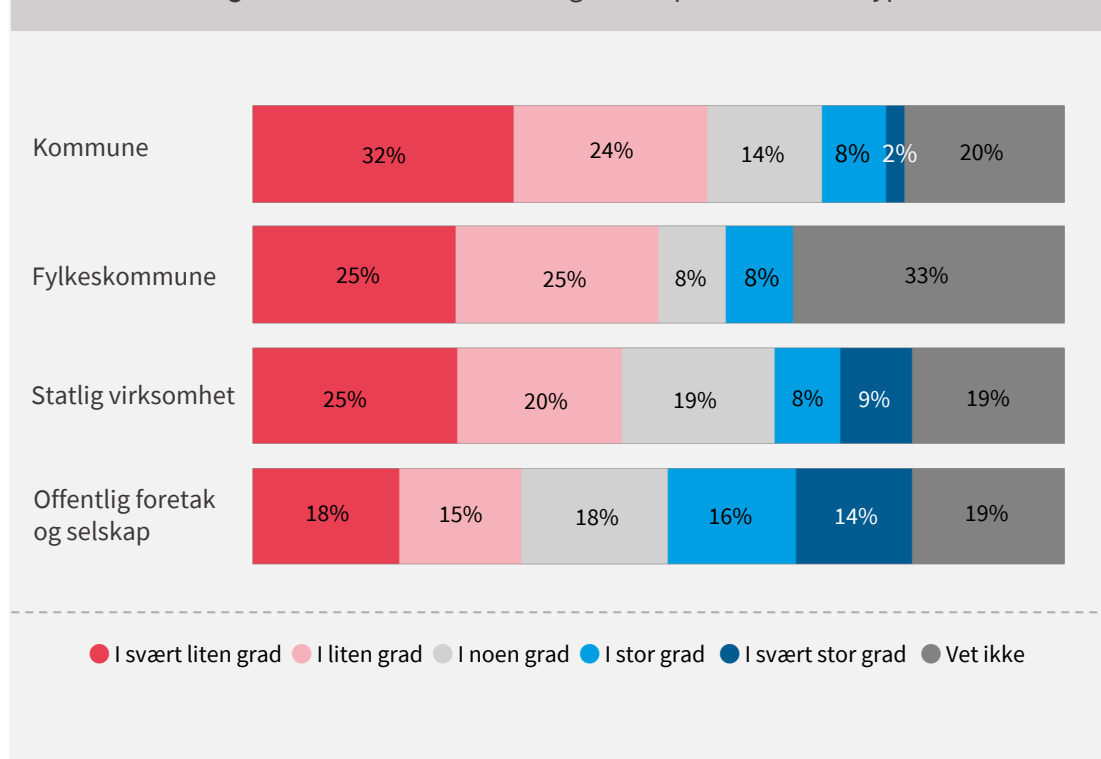
Figur 11.1 viser andelen av virksomhetene der innkjøpsenheten er involvert i eller har ansvaret for innkjøpskategorien konsulentttjenester og andre tjenester. Det er kun virksomhetene som har oppgitt å være ansvarlig eller involvert som har fått spørsmålene innenfor kategorien.

Spørsmål: «I hvilken grad er dere i innkjøpsenheten involvert i eller har ansvaret for følgende innkjøpskategorier: konsulentttjenester og andre tjenester?» (n=479).

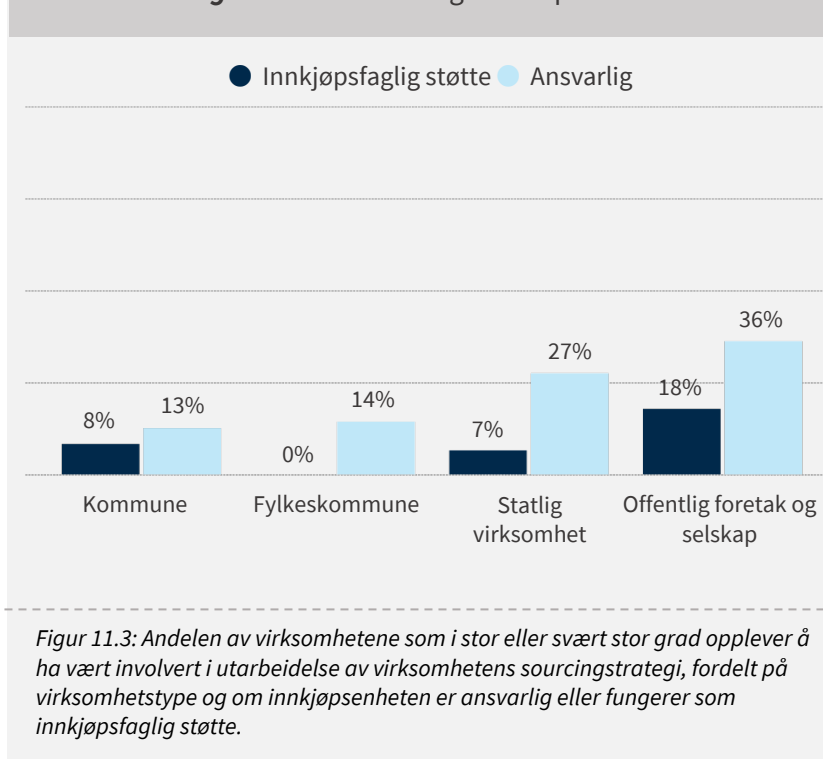
Involvering i sourcingstrategien

18 prosent av virksomhetene oppgir at de i stor eller svært stor grad opplever at innkjøpsenheten har vært involvert i utarbeidelse av virksomhetens sourcingstrategi. Vi kan lese av svarfordelingen i figur 11.2 at det er en forholdsvis stor andel som ikke vet om innkjøpsenheten har vært involvert. Figur 11.3 viser andelen som i stor eller svært stor grad opplever å ha vært involvert, fordelt på om innkjøpsenheten er ansvarlig for konsulentkategorien eller kun fungerer som innkjøpsfaglig støtte. Av figuren ser vi at innkjøpsenhetene som er ansvarlig i større grad synes å være involvert, men graden av involvering ser ut til å være relativt lav for flere av virksomhetstypene.

Figur 11.2: Grad av involvering basert på virksomhetstype

Figur 11.3: Involvering basert på ansvar

Spørsmål :
«I hvilken grad opplever du at dere (innkjøpsenheten) har vært involvert i utarbeidelse av virksomhetens sourcingstrategi?»

I denne sammenheng er sourcingstrategi en virksomhetsovergrepene strategi som gir føringer for når det skal kjøpes inn konsulenter og når det skal bygges opp kompetanse internt.

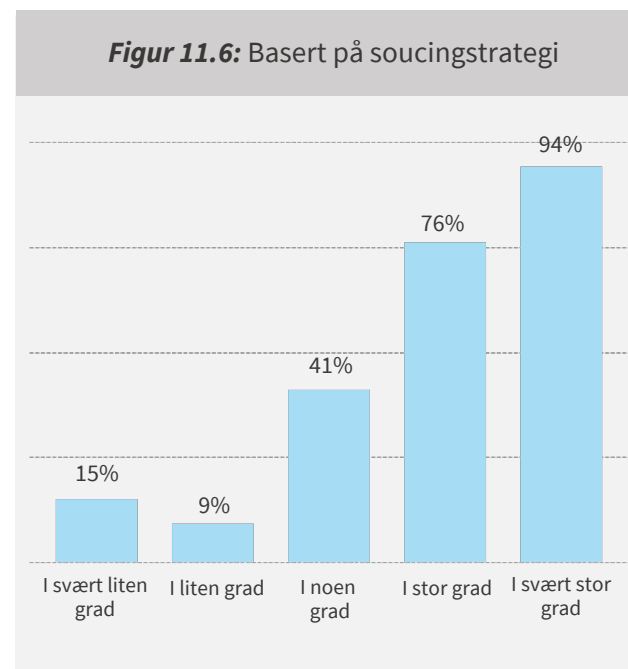
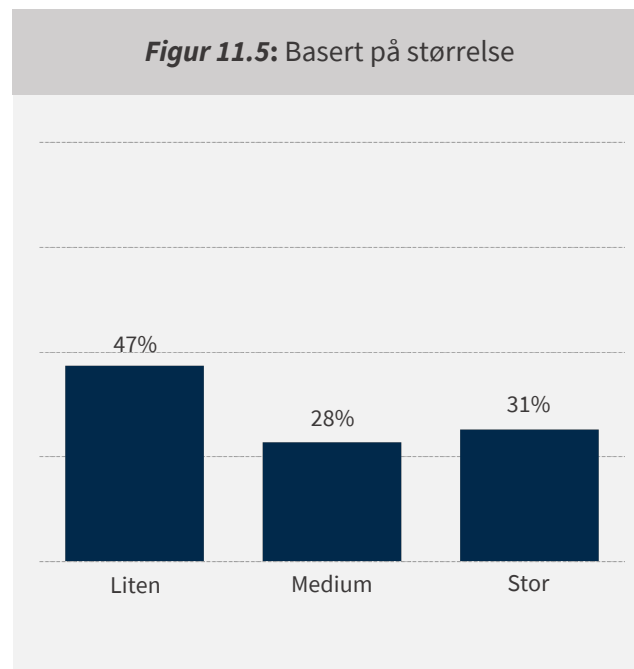
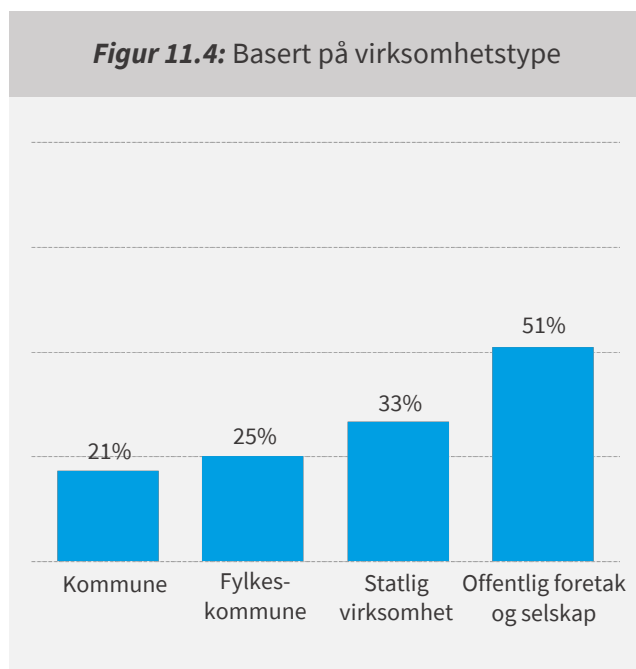
Kommune = 168
Fylkeskommune = 12
Statlig virksomhet = 123
Offentlig foretak og selskap = 139

Figur 11.3: Andelen av virksomhetene som i stor eller svært stor grad opplever å ha vært involvert i utarbeidelse av virksomhetens sourcingstrategi, fordelt på virksomhetstype og om innkjøpsenheten er ansvarlig eller fungerer som innkjøpsfaglig støtte.

Innsikt i behov for kjøp av konsulentttjenester

34 prosent av innkjøpsenhetene opplever at de har god eller svært god innsikt i virksomhetens helhetlige behov for kjøp av konsulentttjenester. Ser vi på svarene fordelt på virksomhetstype, utmerker offentlige foretak og selskap seg, med 51 prosent som har svart at de har god eller svært god innsikt. Når det gjelder innkjøpsvolum, er det de små virksomhetene som skiller seg ut. Her oppgir 47 prosent å ha god eller svært god innsikt.

Figur 11.6 viser andelen som har oppgitt å ha god eller svært god innsikt i virksomhetens helhetlige behov for kjøp av konsulentttjenester, fordelt på i hvilken grad de opplever at innkjøpsenheten har vært involvert i utarbeidelse av virksomhetens sourcingstrategi. Vi ser en positiv sammenheng. Innkjøpsenhetene som i større grad har vært involvert i utarbeidelse av sourcingstrategien, opplyser om bedre innsikt i det helhetlige behovet for kjøp av konsulentttjenester.

Figur 11.4 – 11.6 viser andelen av virksomhetene som har svart at de i stor eller svært stor grad opplever å ha innsikt i virksomhetens helhetlig behov for kjøp av konsulentttjenester. Andelen er i figurene fordelt på henholdsvis virksomhetstype, størrelse, og grad av involvering i utarbeidelse av virksomhetens sourcingstrategi.

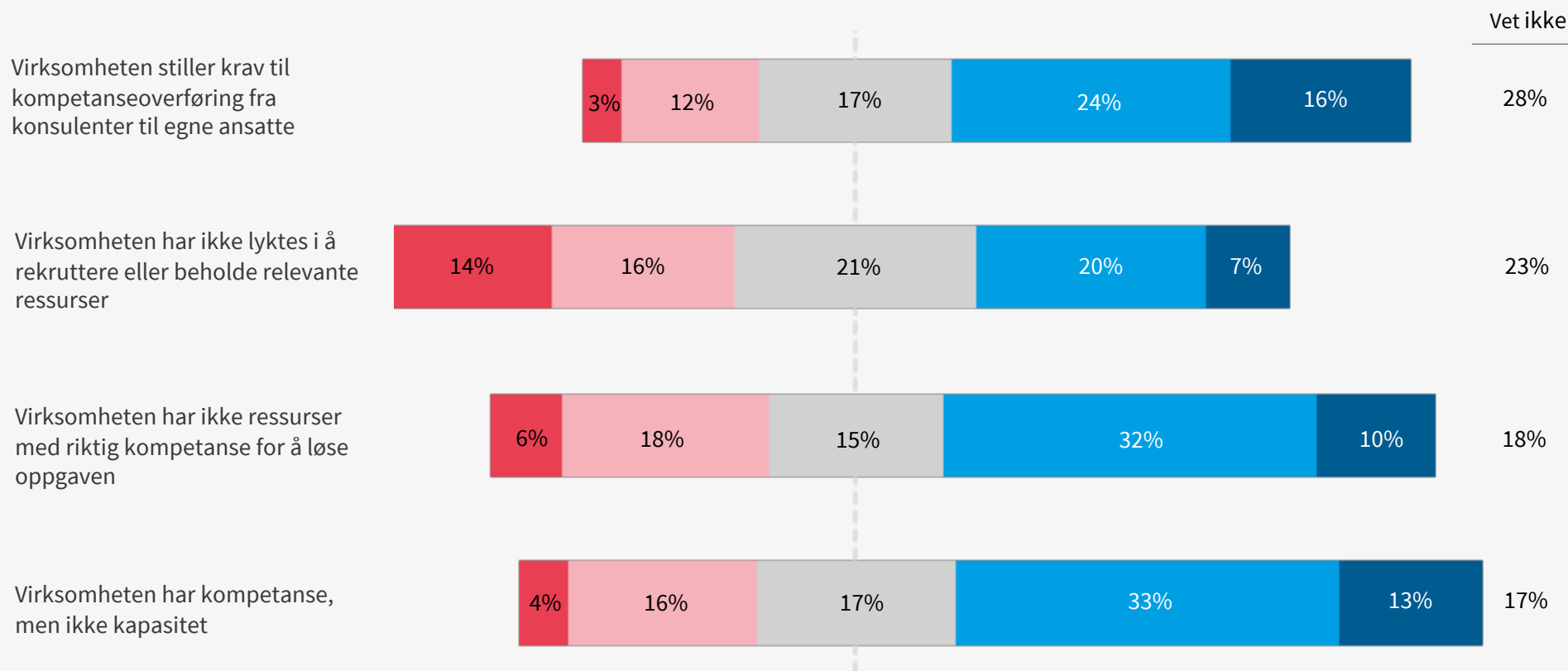
Spørsmål:
I hvilken grad opplever du at dere (innkjøpsenheten) har innsikt i virksomhetens helhetlig behov for kjøp av konsulentttjenester?

Figur 10.4 og 10.6: n = 442

Figur 10.5: n = 418

Kjøp av konsulenttenester til drift og utvikling av IKT

Figur 11.7: Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander når det gjelder kjøp av konsulenttenester til drift og utvikling av IKT i din virksomhet?

Figuren viser andelen av virksomhetene som har svart de ulike alternativene.

De som har svart «ikke relevant» er utelatt fra beregningene.

Spørsmål: Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander når det gjelder kjøp av konsulenttenester til drift og utvikling av IKT i din virksomhet?

- Helt uenig
- Delvis uenig
- Verken enig eller uenig
- Delvis enig
- Helt enig

Stiller krav: n = 391
Rekruttering: n = 373
Kompetanse: n = 401
Kapasitet: n = 399

Forside

Styring og
ledelse

Kompetanse

Anskaffelses-
prosessen

Klima og miljø

Innovasjon

Digitalisering

Avslutning

AVSLUTNING

Metode og utforming av spørreskjema

Rapporten er utarbeidet av direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ). Datainnsamlingen i slutten av mars, ved bruk av elektronisk spørreskjema på bokmål.

Datainnsamlingen ble gjennomført av DFØ via et digitalt spørreskjema utarbeidet i SurveyXact. Under datainnsamlingen ble det gjennomført en ringerunde til en del virksomheter. Her ble det identifiserte en rekke forklaringsfaktorer for hvorfor noen virksomheter ikke har svart på undersøkelsen.

Spørreundersøkelse er en godt egnet metode for å samle et stort antall svar, raskt og med få ressurser. Resultatene gir oss innsikt i hvordan offentlige innkjøpsmiljøer i Norge fungerer, og muliggjør identifisering av felles utfordringer, årsakssammenhenger, trender og utvikling. En ulempe er at man ikke kan gå i dybden, og forstå kausalitet.

Utvalg offentlige oppdragsgivere

Alle statlige virksomheter, kommuner, fylkeskommuner, kommunale og fylkeskommunale foretak, interkommunale selskap og helseforetak mottok undersøkelsen.

I tillegg er statlige selskap som antas å være underlagt lov om offentlige anskaffelser inkludert i utvalget. Aksjeselskaper registrert på organisasjonsformene «kommunalt eid aksjeselskaper mv» og «kommuneforvaltningen» er kun inkludert dersom de har hatt kunngjøringer på Doffin i løpet av 2021, 2022 og 2023. For disse ble det i 2020 kun sendt ut til virksomheter i enkelte sektorer, men årets undersøkelse ble sendt ut til virksomheter i alle sektorer. Dette er den største forklaringen på hvorfor svarprosenten for statlige foretak og selskap ser ut til å gå nedover.

Utformingen av spørreskjema

Vi benyttet ett spørreskjema til hele utvalget, og spørsmålene var i hovedsak designet som enten fempunktsskala, ja/nei eller avhuking. For fempunktsskala-spørsmålene benyttet vi enhet, grad og hyppighet, der alle gikk fra negativt til positivt. Dette for å etterstrebe at svarpersonen ledes gjennom skjemaet på en effektiv og korrekt måte.

Spørreskjemaet var videre utformet etter tematikk som DFØ anser som sentrale for anskaffelsesområdet, og som gjenspeiles i indikatorene og denne rapporten.

For spørsmål om undersøkelsen eller rapporten
ta kontakt med Malin.Hogstad@dfo.no